

# **DEN REVOLUTIONÆRE FAGOPPOSITION I DANMARK 1931-35**

*Af Ove Bangsmark*

## 1. INDLEDNING<sup>1</sup>

Indtil ca. 1930 var socialdemokratiet her i landet det eneste parti med væsentlig indflydelse i arbejderklassen, som samtidig, i hvert fald i ord, gik ind for en socialistisk omformning af samfundet. Men allerede kort efter 1. verdenskrig havde den sociale uro og oktoberrevolutionen i Rusland sammen med socialdemokratiets svigt givet stødet til dannelsen af revolutionære småpartier. I 1919 forenedes de til Danmarks venstresocialistiske Parti, som tilsluttede sig 3. internationale og i 1920 tog navneforandring til Danmarks kommunistiske Parti. Derved var partiet reduceret til blot at være en national sektion af et internationalt parti, hvis centrale organer i hovedtræk fastlagde retningslinierne for de enkelte sektioners virksomhed.

DKP fik først sin virkelige chance for at slå igennem, da verdenskrisen ramte Danmark. Gennembruddet kom også, men langt svagere end man i partiet havde ventet og håbet og langt svagere end i de fleste andre europæiske lande. Den øgede styrke kunne registreres i flere sammenhænge, f.eks. ved valgene til rigsdagen, ved Arbejderbladets vækst og ved tilslutningen til kommunisternes linie i de faglige organisationer. Det er dette sidste, det faglige arbejde, som skal behandles her.

Naturligvis kan dette ikke anskues adskilt fra kommunisternes øvrige politiske virksomhed. Når området alligevel forekommer relativt velafgrænset, hænger det sammen med, at den faglige politik i perioden 1931-35 udmøntedes af en formelt selvstændig organisation, Den revolutionære Fagopposition. Tilmed stod tilslutning til denne organisation åben for arbejdere, som var uden anden organisatorisk tilknytning til DKP.

Den særlige faglige politik, som RFO stod som eksponent for, var allerede blevet proklameret på Røde faglige Internationales 4. kongres i marts 1928 og Kommunistisk Internationales 6. kongres i juli samme år. Men af forskellige årsager blev den først taget op her i landet i 1930.

RFOs politiske linie kan således kun forstås, hvis den ses i sammenhæng med, som en del af, Kominterns og DKPs virksomhed. Skal man forklare RFO-politikens forløb her i landet, er man desuden nødt til at medtage de specielle danske forhold. Her spillede partiets subjektive formåen naturligvis en væsentlig rolle. Men kun hvis man inddrager de materielle, økonomiske forhold og arbejderklassens historiske erfaringer på det pågældende tidspunkt, kan man nøjere blotlægge de muligheder, RFO havde for at nå sit mål.

## 2. DEN DANSKE SAMFUNDSSTRUKTUR CA. 1920-35

Det danske samfund 1920-35 var ikke et hvilket som helst kapitalistisk samfund. Ganske vist var landet i 1920 for længst indlemmet i den internationale kapitalistiske arbejdsdeling. Men alligevel adskilte den danske samfundsformation sig på flere punkter fra de ledende kapitalistiske lande som England og Tyskland, hvilket naturligvis måtte få betydning for et revolutionært partis virksomhed.

Endnu i 1930 boede 56% af befolkningen på landet. Produktionsstrukturen kan illustreres ved en opstilling over nogle erhvervs procentvise andel af bruttofaktorindkomsten:

|                            | 1922 | 1929 | 1935 |
|----------------------------|------|------|------|
| landbrug .....             | 23   | 23   | 18   |
| industri og håndværk ..... | 20   | 21   | 24   |
| heraf industri .....       | 11   | 11   | 14   |

(Kilde: S.Å. Hansen bd. 2, p. 80. 1935 egne beregninger efter S.Å. Hansen bd. 2, bilagstabel 3.)

To forhold er karakteristiske. For det første landets ringe industrialiseringsgrad. Landbrug og håndværk var sammenlagt helt dominerende blandt de produktive erhverv. For det andet skete der i 20'erne ingen forskydning mellem de enkelte erhverv, mens industrien i begyndelsen af 30'erne havde en vis fremgang på landbrugets bekostning. Det er i den forbindelse værd at bemærke, at industrien især var koncentreret i København og Københavns amtsråds-kreds. I dette område var endnu i 1938 beskæftiget over halvdelen af samtlige industriarbejdere.<sup>2</sup> Den relative styrkelse af industrien havde sin forklaring i flere forhold. Verdenskrisen medførte et reelt fald i det eksportorienterede landbrugs indtjening, samtidig med at regeringens beskyttelsespolitik begunstigede industrien. I absolutte tal (bruttofaktorindkomsten i 1929, priser i mill. kr.) så udviklingen således ud:

|            | landbrug | industri | håndværk |
|------------|----------|----------|----------|
| 1920 ..... | 664      | 496      | 312      |
| 1930 ..... | 1315     | 695      | 519      |
| 1935 ..... | 1288     | 811      | 615      |

(Kilde: S.Å. Hansen bd. 2, bilagstabel 4.)

Landbruget var tydeligvis den afgørende faktor i økonomien, et forhold, der yderligere blev understreget af, at det totalt dominerede eksporten. Dette fremgår tydeligt af en opstilling over landbrugets og industriens procentvise eksportandel:

|               | landbrug | industri (herunder konserver) |
|---------------|----------|-------------------------------|
| 1921-25 ..... | 82       | 16                            |
| 1930-31 ..... | 79       | 19                            |
| 1932-35 ..... | 76       | 20                            |

(Kilde: Erling Olsen p. 231.)

En opstilling over befolkningens erhvervsstruktur oplyser ikke meget om arbejderklassens numeriske størrelse, idet de enkelte grupper omfatter såvel

selvstændige som lønarbejdere. Det kan dog nævnes, at landbruget o. 1930 beskæftigede lige så mange personer som industri og håndværk tilsammen, nemlig ca. 30% af befolkningen.

En opstilling over antallet af industrielle arbejdere i industri og håndværk, samt antallet af lønarbejdere i landbruget giver følgende billede:

|                          | 1925    | 1935              |
|--------------------------|---------|-------------------|
| håndværk .....           | 75.000  | 81.500            |
| industri .....           | 195.000 | 236.000           |
| landbrug ..... (1922-23) | 321.000 | (1933-34) 324.000 |

(Tallene for industri og håndværk er egne beregninger, foretaget på grundlag af Erling Olsen tabel 1b, p. 173. Tallene for landbruget: Erling Olsen tabel 3c, p. 87).

I 1935 var der således omtrent lige så mange lønarbejdere i landbruget som i industri og håndværk sammenlagt. Både industri og håndværk var stadig domineret af en småkapitalistisk struktur, hvilket klart fremgår af følgende opstilling over antallet af industrielle arbejdere, fordelt efter håndværks- og industrivirksomhedernes størrelse i 1925 og 1935:

| antal arb. | 1-5  | 6-20     | 21-100 | over 100 arb. |
|------------|------|----------|--------|---------------|
|            |      | - pct. - |        |               |
| 1925 ..... | 27,8 | 19,2     | 22,6   | 30,4          |
| 1935 ..... | 25,6 | 19,7     | 24,0   | 30,7          |

(Kilde: Erling Olsen p. 173, tabel 1b).

Tabellen viser, at endnu i 1935 var næsten halvdelen af arbejderne i håndværk og industri beskæftiget i virksomheder med færre end 21 arbejdere og ca. en fjerdedel i virksomheder med færre end 6 arbejdere. Når dertil føjes, at halvdelen af lønarbejderne var beskæftiget i landbruget, viser det sig, at mellem halvdelen og tre fjerdedele af lønarbejderne i de vigtigste erhverv arbejdede i ganske små produktionsenheder. Disse er ofte præget af en patriarkalsk struktur, hvor klasse modsætningerne sløres af mange forhold: arbejder og arbejds-giver arbejder ofte side om side, forskellen i levestandard er ikke stor, og arbejderen har ofte en rimelig udsigt til at blive selvstændig. At dette må have bevidsthedsmæssige konsekvenser, er åbenbart, og det er utvivlsomt i disse forhold, at man skal finde de egentlige årsger til reformismens uforholdsmæssig stærke stilling i Danmark.

Ligesom perioden før krigen var også årene 1920-35 et tidsrum med økonomisk vækst, ganske vist i en mere behersket målestok. Et mål herfor er bruttofaktorindkomsten, her i 1929-priser i mill.kr.:



|            |      |      |      |
|------------|------|------|------|
| 1920 ..... | 1925 | 1930 | 1935 |
| 4025 ..... | 4873 | 6149 | 6579 |

(Kilde: S. Å. Hansen bd. 2, bilagstabel 4.)

Vækstraten var dog ikke så jævn, som tallene antyder. Danmark blev også ramt af de økonomiske omskiftelser, som perioden var så rig på. Dette kan illustreres af en opstilling over den årlige vækstrate, beregnet på grundlag af bruttofaktoringkomsten i 1929-priser:

|      |      |      |      |      |      |      |      |
|------|------|------|------|------|------|------|------|
| 1918 | 1919 | 1920 | 1921 | 1922 | 1923 | 1924 | 1925 |
| -3,2 | 12,9 | 4,4  | 0,1  | 10,1 | 10,5 | 0,3  | -2,3 |
| 1926 | 1927 | 1928 | 1929 | 1930 | 1931 | 1932 | 1933 |
| 5,9  | 0,2  | 3,4  | 6,7  | 6,0  | 1,1  | -2,6 | 3,2  |
| 1934 | 1935 |      |      |      |      |      |      |
| 3,0  | 2,2  |      |      |      |      |      |      |

(Kilde: S.Å. Hansen bd. 2, bilagstabel 4.)

Disse tal kan kun tages som en grov indikator, men afspejler alligevel økonomiens cykliske bevægelse. En sådan bevægelse genfindes i følgende tabel over beskæftigelses- og reallønudviklingen i 1917-1935:

|                          | 1917 | 1918 | 1919 | 1920 | 1921 | 1922 | 1923 |      |      |      |      |
|--------------------------|------|------|------|------|------|------|------|------|------|------|------|
| realløn 1914 = 100 ..... | 85   | 95   | 137  | 147  | 156  | 142  | 132  |      |      |      |      |
| arbejdsløshedspct. ....  | 10   | 18   | 11   | 6    | 20   | 19   | 13   |      |      |      |      |
| 1924                     | 1925 | 1926 | 1927 | 1928 | 1929 | 1930 | 1931 | 1932 | 1933 | 1934 | 1935 |
| 133                      | 143  | 147  | 145  | 146  | 149  | 160  | 170  | 166  | 162  | 158  | 154  |
| 11                       | 15   | 21   | 22   | 18   | 16   | 14   | 18   | 32   | 29   | 22   | 20   |

(Kilde: Erling Olsen p. 212, tabel 2 og p. 214, tabel 3.)

Baggrunden for denne udvikling i perioden indtil 1930 var i korthed følgende: Under verdenskrigen var de danske kapitalister pga. neutraliteten i en gunstig stilling på verdensmarkedet, og mange danske kapitalister havde enorme gevinster. Ubådskrigen 1917-18 satte en brat stopper for eventyret, arbejdsløsheden voksede og nåede i 1918 op på 18%. Samtidig skete der et kraftigt fald i reallønnen, med 1914 = 100 var den i de følgende fire år henholdsvis 88, 86, 85 og 95.<sup>3</sup>

Krigens afslutning blev starten på en ny international højkonjunktur, fremkaldt af genopbygningen. I Danmark forbedredes arbejderklassens stilling mærkbart. Således indførtes i 1920 8-timers dagen.

Arbejderklassens fremgang stod i forbindelse med den almindelige højkonjunktur. Samtidig førte DsF en meget aktiv linie overfor arbejdsgiverne i et forsøg på at knække syndikalisterne, der havde betydelig indflydelse i fagbevægelsen.

Internationalt varede højkonjunkturen kun til foråret 1920, men tilbageslaget nåede først Danmark i efteråret samme år. Virksomheder og handelsselskaber, bygget op under gunstige betingelser under krigen, kunne nu ikke klare den skærpede konkurrence. Priserne raslede ned og arbejdsløsheden voksede. Endnu i 1921 lykkedes det DsF at opnå en vis reallønsforbedring, men så var fremgangen også forbi for denne gang. Dyrtidsreguleringen, der var blevet indført i 1920 fik lønningerne til at følge med priserne ned. Svækket af den store arbejdsløshed måtte arbejderne acceptere en yderligere lønreduktion. Et mindre økonomisk opsving i 1923, et specielt dansk fænomen, som man nok kan sætte i forbindelse med reallønsfaldet, bedrede beskæftigelsen og standse- de løntilbagegangen.

Det kortvarige økonomiske opsving var forbi i 1924, men alligevel nåede arbejdsløsheden i dette år kun op på 11%. Det har sikkert været medvirkende til, at DsF i 1925 vovede at kaste sig ud i en omfattende arbejdskamp for at genvinde noget af det mistede. I de følgende år steg ledigheden til 20%, og væsentlige forbedringer opnåedes først igen i 1930.

Baggrunden for udviklingen i 1930-35 vil senere blive omtalt.

### 3. KOMINTERN 1919-35

I 1919 stiftedes i Moskva Tredie Internationale. Formålet var at få koordineret og forstærket det revolutionære arbejde i Vesteuropa, idet det var Lenins opfattelse, at en revolutionær omvæltning i et eller flere af de store industrilande var nødvendig i nær fremtid, hvis den russiske revolutions resultater varigt skulle sikres.

Da den tredje verdenskongres trådte sammen i 1921, var det imidlertid klart, at kapitalismen havde overvundet sin værste krise, og taktikken blev derfor lagt om. Den nye taktik gik under betegnelsen enhedsfront. Den nærmere udarbejdelse af dens principper blev foretaget på Kominterns 4. verdenskongres i 1922, hvor det i kongressens politiske resolution bl.a. hed:

»Enhedsfronttaktik er tilbud om fælles kampe, stillet af kommunisterne til alle arbejdere, som tilhører andre partier og grupper samt til alle partiløse arbejdere til forsvar for arbejderklassens elementæreste livsinteresser mod bourgeoisiet ... I denne kamp er kommunisterne endog parat til at forhandle med socialdemokraterne og Amsterdammernes forræderiske føre-re.«<sup>4</sup>

I denne sammenhæng skal man se stiftelsen af Røde faglige Internationale, også kaldet Profintern, i 1921. RFI skulle være det organisatoriske værktøj ved hvis hjælp man skulle genvinde initiativet og førerskabet i massernes økonomiske kamp, og den var reelt underlagt Komintern. Medlemsorganisationerne udgjordes af de sovjetiske fagorganisationer, enkelte faglige landsorganisatio-

ner i de vestlige lande, enkelte vestlige fagforbund samt nogle syndikalistiske grupper og den kommunistiske opposition i de reformistiske forbund.

Enhedsfronttaktikken blev i den første tid hovedsagelig praktiseret som enhedsfront fra neden, dvs. ved direkte henvendelse til de socialdemokratiske arbejdere, mens forhandlinger og især fælles aktioner med de socialdemokratiske ledere helst skulle undgås. Midt i 20'erne blev en tendens til samarbejde med de reformistiske ledere i en slags enhedsfront fra oven mere fremtrædende.

Men fra 1928 skærpedes kursen på ny. I den forbindelse betragter man sædvanligvis Kominterns 6. kongres i juli 1928 som vendepunktet, idet det var her den endelige udarbejdelse af principperne for den nye politik blev foretaget. Men allerede et halvt år tidligere, på et udvidet møde i EKKI (Kominterns eksekutivkomité) var det blevet besluttet at skærpe kampen mod Socialdemokratiet, hvilket også var det gennemgående tema på RFI's kongres i marts samme år.

Baggrunden herfor kom til udtryk i resolutionen fra 6. kongres om »Den internationale situation og Den kommunistiske Internationales opgaver«. Kapitalismens udvikling i efterkrigstiden blev opdelt i tre perioder. Den første havde været kendetegnet af krise og revolutionære aktioner og var blevet afsluttet med det tyske proletariats nederlag i 1923. Derefter var fulgt en udvikling med kapitalismens relative stabilisering og offensiv mod proletariatet. Endelig var man nu kommet ind i en ny udvikling, en tredje periode, hvor kapitalismens almindelige krise ville blive skærpet til det yderste. Bag denne forudsigelse af verdenskrisen halvandet år før den brød igennem lå nogle analyser, foretaget af den ungarske marxistiske økonom Eugen Varga.

Hvis denne analyse var korrekt, åbnede der sig helt nye muligheder for kommunisterne i de vestlige lande. Komintern anså det for indlysende, at krisen ville forårsage en radikaliserings af arbejdermasserne. Opgaven måtte være at opfange denne bevægelse, organisere den og lede den i den rigtige retning. Dette kunne kun ske, hvis man overfor arbejderklassen afslørede Socialdemokratiets reformistiske illusioner. Men ifølge Komintern var den revolutionære mulighed så også indenfor rækkevidde. I kampen mod Socialdemokratiet var enhedsfronttaktikken mere aktuel end nogensinde, idet man var af den opfattelse at kampen for dagskravene oftest ville udvikle sig til en kamp om den politiske magt.

Kursændringen i 1928 forbindes traditionelt også med den interne sovjetiske udvikling, ofte tildeles denne faktor endog hovedæren herfor. Sovjet var, da man nærmede sig afslutningen på NEP-politikken i 1927, kommet ud i svære økonomiske vanskeligheder, og ledelsen var dybt splittet. Efter Stalins opfattelse var en drastisk omlægning af produktionen nødvendig under den femårsplan, som var under udarbejdelse. Imidlertid kunne omlægningen bringe regeringen i modsætning til store dele af befolkningen, fordi den indebar en aktiv industrialiserings- og kollektiviseringspolitik. Krise og sociale omvæltninger i Vesteuropa måtte for Stalin og hans tilhængere være et tiltalende perspektiv, idet det ville lette Sovjets situation betydeligt. En gruppe omkring Bukarin delte på flere punkter ikke Stalins opfattelse, bl.a. havde de en mindre optimistisk vurdering af de revolutionære muligheder i Vesteuropa. Men Bukarin led nederlag, og tvangskollektiviseringen og opbygningen af industrien blev påbe-



gyndt på trods af stor modstand i befolkningen.

Samtidig tog Komintern skridt til at føre den nye kurs ud i livet. Under enhedsfrontens praktiske gennemførelse stod naturligvis arbejdet i fagbevægelsen i centrum. De faglige organisationer fremstod jo netop for arbejderne som deres vigtigste våben i kampen om fordelingen af produktionsresultatet. Forud for kongressen i 1928 udsendte RFI nogle analyser af baggrunden for de beslutninger, der skulle træffes. De indeholdt nøjagtig den samme vurdering af kapitalismens udvikling, som resolutionen fra Kominterns 6. kongres i juli. På kongressen udtalte Losowsky, RFIs leder, om de fremtidige opgaver bl.a.:

»Angesichts des sich immer mehr häufenden Streikbrechertums seitens der Amsterdamer taucht vor den Anhängern der RGI. die Aufgabe auf, die Streiks *ohne* Einwilligung und gegen den Willen der reformistischen Führer zu leiten. Um jedoch die Massen nicht nur gegen die Unternehmer, sondern auch gegen die Führer der reformistischen Gewerkschaften ins Feld zu führen, ist es esforderlich, die Organisierung der Massen auf das eifrigste zu betreiben, denn von der vorbereitenden zähen täglichen Kleinarbeit hängt der Erfolg im wirtschaftlichen Kampf ab.«<sup>5</sup>

Det blev besluttet at opbygge revolutionære oppositionsgrupper i de lande, hvor kommunisterne arbejdede indenfor de reformistiske forbund. Denne opposition skulle dog ikke nødvendigvis organiseres efter samme retningslinier i alle lande.<sup>6</sup>

Skiftet i 1928 var bl.a. bemærkelsesværdigt derved, at man nu for første gang slog ind på en linie, hvor vægten snart blev lagt *udelukkende* på enhedsfront fra neden. Enhver afvigelse herfra blev stemplet som »opportunisme« og strengt fordømt. I »Die Internationale«, november-december 1931, skrev Thälmann, det tyske partis leder således:

»Den kendsgerning, at der f.eks. i vort revolutionære fagforeningsarbejde kunne gøres enhedsfronttilbud fra oven til lokale fagforeningsledelser eller til andre af det reformistiske bureaukratis instanser, beviser ligeledes, at vor principielle kamp mod socialdemokratiet ikke er blevet ført bestemt nok til at gøre sådanne fejl umulige.«<sup>7</sup>

Denne konsekvente fordømmelse af ethvert forsøg på enhedsfront fra oven var ikke blevet fastlagt på Kominterns kongres i 1928, hvor Bucharin blot havde udtalt:

»Wir dürfen die Einheitsfronttaktik jetzt in den meisten Fällen nur von *unten* betreiben. Keinerlei Appellationen an die Spitzen der sozialdemokratischen Parteien, und nur vielleicht in seltenen Fällen sind Appellationen an einzelne Ortsorganisationen der Sozialdemokratischen Partei zulässig.«<sup>8</sup>

Den var et resultat af, at Socialdemokratiet efter Kominterns opfattelse i stadig højere grad udviklede sig til et fascistisk parti, hvis ledelse man naturligvis ikke kunne tilbyde enhedsfront. Især erfaringerne fra Tyskland spillede her ind.

I dag må man vel vurdere, at der i denne politik lå en fatal undervurdering af reformismens styrke i hele den vesteuropæiske arbejderklasse. En undervurdering både af reformismen som bevidsthedsfænomen og i forbindelse hermed af styrken i arbejderklassens tilknytning til de socialdemokratiske partier.

I januar 1929 udarbejdede RFI en uhyre detaljeret vejledning til brug for de



revolutionære fagorganisationer i den praktiske gennemførelse af en nye strejketaktik. Det skete på en konference i Strassburg, og retningslinierne blev hurtigt kendt som Strassburgerteserne.<sup>9</sup> Kun enkelte punkter skal her gengives, idet det er et ret omfattende dokument, som det er umuligt at referere udførligt.

Indledningsvis blev der givet tilslutning til analyserne og den vedtagne strejketaktik og strategi fra RFI's 4. kongres. I

»... en kommende bølge af økonomiske og politiske kampe mellem arbejde og kapital...(kan)...kun en virkelig revolutionær ledelse af disse kampe føre disse til sejr. Dette forhold gør det til en pligt for alle tilhængere af RFI at sætte alt ind på at fravriste de reformistiske forrædere førerskabet i kampen og overtage den selvstændige ledelse af denne.«<sup>10</sup>

Strejkernes forberedelse, valg af strejkeledelse osv. blev behandlet indgående. Strejkeledelsen burde være sammensat af repræsentanter for alle de strejkende grupper og vælges i virksomhederne af både organiserede og uorganiserede. I det hele taget stod inddragelsen af de uorganiserede, de arbejdsløse og de unge i RFOs arbejde som noget meget centralt. RFO kunne i begyndelsen godt være i mindretal i strejkeledelsen, men de reformistiske faglige ledere burde for enhver pris holdes ude.

»En opgave for tilhængerne af RFO er det også at styrke massernes tillid til disse kamporganer og faktisk at lede dem derigennem.«<sup>11</sup>

Strejkesituationer var særlig gunstige for skabelse af enhedsfront fra neden. Forud for kampen måtte

»i samtlige valgbare organer indvælges de bedste og mest kampprøvede arbejdere af alle retninger: kommunistiske, socialdemokratiske, kristelige, uorganiserede osv.

... Enhedsfronten under en strejke eller lockout har til opgave at forøge massernes kampdygtighed, men ikke at skabe en gensidig forsikring af førerne. Af denne grund må der hånd i hånd med en intim enhedsfront med de reformistiske organisationers arbejdere gå en forbitret kamp mod de reformistiske fagforeningspampere.

... Den under kampen behændigt gennemførte enhedsfront fra neden må efter kampens afslutning udnyttes til at skabe faste bånd mellem tilhængerne af RFO og de brede masser.«<sup>12</sup>

I et afsnit om strejkeposter og arbejderværn blev det slået fast, at

»sammenstødet mellem strejkevagterne og statens voldsmand vil medvirke til, at ikke blot strejkevagterne, men også de øvrige arbejdermasser vil blive belært om den elementære sandhed om arbejdskøbernes alliance med den borgerlige stat.«<sup>13</sup>

Dermed var der kommet et politisk perspektiv ind i strejken.

»Hovedsagen er, at enhver arbejder lærer af kampens erfaringer, at staten beskytter arbejdsgiverne overfor arbejderne, at retten, pressen, kirken osv., som 'står hævet over klasserne', i virkeligheden står i arbejdsgivernes tjeneste...«<sup>14</sup>

Fra et revolutionært synspunkt kunne der nok være megen sund fornuft i tesernes anvisninger, forudsat at den grundlæggende analyse af kapitalismens

udvikling, socialdemokratiets fascisering og arbejderklassens radikalisering var korrekt.

Kominterns 7. verdenskongres skulle efter planen have været afholdt i 1930. Men den blev udsat år efter år, sandsynligvis pga. vanskelighederne i forbindelse med den praktiske gennemførelse af den nye kurs. I den mellemliggende periode blev Kominterns politik fastlagt af EKKI og de udvidede EKKI-møder, EKKI-plena. Disse foretog de taktiske justeringer, der blev nødvendiggjort af de ændrede kampvilkår.

Derimod afholdt RFI som planlagt sin 5. kongres i august 1930. Opgaven var på baggrund af halvandet års erfaring med den nye faglige politik at trække linierne op for det fortsatte arbejde. I vidt omfang fremtrådte beslutningerne som en uddybelse af Strassburgerteserne.<sup>15</sup> Af de hidtidige erfaringer mente RFI at kunne udlede, at hovedfaren i det revolutionære fagforeningsarbejde var

»... den passivitet, der er forbundet med socialdemokratiske traditioner og en legalistisk indstilling. ... Denne opportunistiske passivitet, en sådan tilstand hvor de revolutionære faglige organisationer i praksis ikke holder trit med de arbejdende massers kampberedskab må overalt bekæmpes som hovedfaren.«<sup>16</sup>

Det er rimeligt nok at antage, at mange kommunistiske fagforeningsfunktionærer pga. den faglige linie, der skulle følges midt i 20'erne, havde en indstilling til arbejdet, der ikke væsentlig adskilte sig fra deres socialdemokratiske kollegers. Og at de nu vanskeligt formåede at omstille sig. Det var i hvert fald tilfældet i Danmark. Men passiviteten mht. gennemførelse af de nye direktiver kunne også være et resultat af en mere realistisk vurdering på lokalt plan af mulighederne for at nå de ønskede resultater gennem den nye politik.

Kominterns (og dermed RFIs) analyser, beslutninger og direktiver var hævet over kritik. De var per definition korrekte, udarbejdet på videnskabelig basis. Når det var tilfældet, kunne manglende resultater kun forklares på én måde, ved en fejlagtig udførelse i praksis. Dette forhold kan illustreres ved en passus fra RFIs beslutninger i 1930. I forbindelse med en opfordring til at skærpe kampen mod fagforeningsbureaukratiet hed det:

»Herunder må der imidlertid ubetinget gøres en forskel mellem disse forbunds ledere og deres proletariske medlemsmasser. Der, hvor nogle revolutionære kammerater betragter disse medlemsmassers befrielse fra de socialfascistiske fagforeningslederes indflydelse som en håbløs sag, er dette kun et ubestrideligt bevis for disse kammeraters egen uduelighed til at føre kampen mod socialfascisterne på en rigtig og for de arbejdende masser forståelig måde.«<sup>17</sup>

Denne kritik var det umuligt at forsvare sig imod. Når Komintern havde slået fast, at arbejdermasserne pga. deres radikalisering og stigende modsætningsforhold til Socialdemokratiet kunne løsrides fra dette partis indflydelse, og kommunisterne så ikke udnyttede den situation, så måtte forklaringen være uduelighed, opportunistisk passivitet eller lignende. Også i Danmark måtte partiledelsen ofte ty til den slags forklaringer på de magre resultater, ja selv sammenbruddet i Tyskland blev af Komintern til en vis grad begrundet på

denne måde. For mange kommunister må det have været en voldsom belastning for deres forhold til partiet, at der ofte eksisterede et åbenlyst misforhold mellem den politiske linie, de blev dikteret, og de eksisterende muligheder, og at de følgelig blev isoleret fra størstedelen af arbejderklassen. Det meget store gennemtræk af medlemmer i alle vestlige kommunistiske organisationer kan have en del af sin forklaring i dette forhold.

Hermed skulle grundlaget og retningslinierne for den faglige enhedsfront være trukket op. Samtidig er fremstillingen nået op til den periode, hvor RFQ-arbejdet i Danmark så småt kom i gang. Kominterns og RFIs senere beslutninger vil blive inddraget i behandlingen af DKPs og RFOs arbejde.

## **4. DKP 1919-35**

### **4.1. DKP 1919-30**

Forringelsen af arbejderklassens materielle kår under 1. verdenskrig gav den syndikalistiske organisation Fagoppositionens Sammenslutning (FS) vind i sejlene. Også det revolutionære røre i udlandet og utilfredsheden med DsF spillede ind. Opbruddet forplantede sig helt ind i socialdemokratiet. I 1918 brød en gruppe ud og dannede Danmarks Socialistiske Arbejderparti (DSP), og året efter brød Socialdemokratisk Ungdomsforbund (SUF) med moderpartiet. I 1919 sammensluttedes DSP og SUF til Danmarks venstresocialistiske Parti (fra 1920 Danmarks Kommunistiske Parti) og 1921 indledtes et samarbejde med FS i form af en føderation. Samtidig optoges FS som dansk sektion af RFI.

Disse sammenslutninger var et resultat af, at venstrefløjen efter en kortvarig opblomstring omkring krigsafslutningen hurtigt blev trængt i defensiven. Den kortvarige højkonjunktur efter krigen bragte arbejderklassen materiel fremgang, DsF førte en meget aktiv linie overfor arbejdsgiverne for at knække syndikalerne, og også Socialdemokratiets radikale kurs på samme tidspunkt må ses som en manøvre, rettet mod venstrefløjen. Manøveren lykkedes, idet denne hurtigt blev reduceret til en på næsten alle områder betydningsløs faktor. 20'erne igennem hærgedes DKP af indre splid, og medlemstallet lå, bortset fra de første år, på 7-800.

I 1927 lykkedes det oppositionen i partiet at vælte den hidtidige ledelse og Thøger Thøgersen blev formand. Men det interne slagsmål fortsatte. Den nye ledelse viste sig at være ret selvstændig i forhold til Komintern, selv om den naturligvis udadtil gav tilslutning til de direktiver, den modtog. Begivenhederne på Kominterns kongres i 1928 blev således refereret udførligt i Arbejderbladet, hvorimod beslutningerne fra RFIs kongres i marts 1928 og Strassburgerteserne fra 1929 blev »glemt«. De blev først kendt af en større kreds i partiet i sommeren 1930.<sup>18</sup> På trods af Kominterns nye kurs fortsatte DKP arbejdet efter de hidtidige retningslinier. Årsagen var formentlig, at de erfarne fagforeningsfolk i partiledelsen ikke mente, at den nye linie ville gavne partiet.

Da DKP imidlertid ved folketingsvalget i april 1929 kun opnåede 3656 stemmer, det hidtil dårligste resultat, var Kominterns tålmodighed brugt op. I



et åbent brev til partiets medlemmer, dateret Moskva 17. december 1929 og offentliggjort i Arbejderbladet 3. januar 1930, rettede Kominterns ledelse en skarp kritik mod DKPs hidtidige politik. Inden måneden var forbi, var Thøger Thøgersen og hans nære medarbejder Richard Jensen sat uden for indflydelse på partiets ledelse. Samtidig påbegyndtes arbejdet efter de nye retningslinier.

## 4.2. DKPs faglige arbejde i 20'erne

Da det er partiets faglige arbejde, der er det centrale i denne undersøgelse, er det også denne side af DKPs aktivitet i den første halve snes år, der har størst interesse. For 20'ernes arbejde var også på det faglige område det fundament, man skulle bygge videre på.

Først skal dog arbejdsløshedsarbejdet berøres. I modsætning til hvad der senere blev tilfældet formåede partiet kun i ringe grad at organisere de arbejdsløse. Arbejdet havde mest karakter af periodiske aktioner og blev øjensynlig ikke udført med nogen heldig hånd. I hvert fald vurderede Aksel Larsen det således, at partiet i vinteren 1930/31 var »... alt andet end velanskrevet blandt de arbejdsløse. De havde ikke glemt deres manøvrer, den i 1929 var kun én blandt mange.«<sup>19</sup>

Hermed hentydedes til en af DKP arrangeret arbejdsløshedskonference i februar 1929, hvor partiet dels havde manipuleret med valgene af delegerede, dels lod fire af partiets egne folk tale i fire af de seks timer, konferencen varede. Da Aksel Larsen alligevel indkaldte til et møde for at få organiseret de arbejdsløse, beskriver han den stemning, der mødte ham, således:

»Det er godt, du har lavet mødet. Vi vil gerne ha' dig til formand. Men vi kender dig og ved, du er kommunist. Det må du også godt være - men hvis du vover at lade dit parti blande sig i dette, så er vi færdige, for det har misbrugt de arbejdsløse så tit.«<sup>20</sup>

Det er utvivlsomt rigtigt, at arbejdet blandt de arbejdsløse ikke blev særlig dygtigt udført, og at et så oplagt arbejdsområde blev skænket alt for ringe opmærksomhed. Men om det stod så slemt til, som Aksel Larsen beskriver det, er vanskeligt at vurdere. Med sin skildring får han i hvert fald sat sin egen indsats i relief og samtidig legitimeret, at han kørte det helt udenom partiet.

Organiseringen af bedriftsceller og faglige fraktioner var kommet i gang i 1923. Blandt sømændene fik man stablet et blad, *Lanternen*, på benene. Det udkom med 10-12 numre om året i perioden marts 1926 til maj 1934. I et brev fra Marie Nielsen til Komintern dateret 20/1 1929 oplyses det at partiet

»har rene kommunistiske klubber i nogle fagforeninger: sømænd, skibsværftsarbejdere, tjenere, jernbane - og postarbejdere.«<sup>21</sup>

Disse har næppe været præget af stor aktivitet, kun sømændenes fraktion havde kræfter til at udgive et blad.

Alligevel var partiets repræsentation i fagbevægelsens forskellige organer ikke så ubetydelig, som medlemstal og stemmetal lader formode. Forud for valget i april 1929 opfordrede 30 faglige tillidsfolk fra København til at stemme kommunistisk. De repræsenterede følgende forbund og københavnske fagfore-



ninger: Budenes Forbund, Skotøjsarbejdernes Fagforening, Jernbanearbejdernes afd. T, Havnearbejdernes Fællesforbund, Dansk Typografforbund KBHN afd., Hattemagernes Fagforening, Specialarbejdernes klub 5, Kobbersmedenes Forbund Kbhs. afd., Malernes Fagforening, Kvindeligt Arbejderforbund afd. 5, Skræddernes Fagforening af 1873, Sadelmagernes Fagforening, Guld- og Sølv- og Elektropletarbejdernes Forbund, Tjenernes Arbejdsløshedskasse, Sømændenes Forbund, Søfyrbødernes Forbund, Sporvogns- og Omnibusfunktionærernes Organisation, Bygningssnedkernes Fagforening, Byggefagenes Samvirke, DSMF afd. 17.<sup>22</sup>

Ved siden af det egentlige fagforeningsarbejde synes kommunisterne at have lagt stor vægt på en bevægelse, der gik under navnet De faglige Venstreklubber eller Venstreblokbevægelsen. Disse klubber var et internationalt fænomen, opstået omkring de kommunistiske fagforeningsfraktioner.<sup>23</sup> Initiativet til deres oprettelse var utvivlsomt udgået fra Komintern og RFI.<sup>24</sup> Klubberne var samlingssted for venstreoppositionen indenfor enkelte fag, det være sig kommuniser, syndikalister eller venstresocialdemokrater, og blev i 1925 organisatorisk samlet i Fagklubbernes Samvirke. I de enkelte klubber var kommunisterne organiseret i faste fraktioner. Fra årsskiftet 1927/28 udsendte Samvirket et blad, Faglig Kamp, der udkom med ialt 10 numre i perioden januar-oktober 1928. Oppositionsbladet Hammer og Mejsel, der var blevet udgivet af Fællesklubben i DSMF, en af venstreklubberne, siden 1925, gik samtidig op i det nye foretagende.

Følgende 14 klubber med tilsammen ikke over 1000 medlemmer var tilsluttet i januar 1928: Fællesklubben i DSMF, Malernes Fagklub, Murernes Fagklub, Arbejderkvindernes oplysningsforbund, Snedkernes Fagklub, Bygningsarbejdernes Fagklub, Jord- og Betonarbejdernes Fagklub, Tjenernes Klub »Falken«, Skræddernes Venstreklub, Skotøjsarbejdernes Fagklub, Tekstilarbejdernes Venstreklub, Guld-, Sølv- og Elektropletarbejdernes Fagklub, Handels- og kontormedhjælpernes Fagklub, Søfyrbødernes Fagklub.<sup>25</sup> I maj kom Budenes faglige Klub til.<sup>26</sup>

Men bladet måtte gå ind, og i et oplæg til partikongressen i juli 1930 skrev Aksel Larsen, at fra kongressen i 1927 til det åbne brev blev der

»... praktisk talt intet gjort for at skaffe os en bredere platform for vort arbejde ved opbygningen af en revolutionær fagopposition uden om de kommunistiske fraktioner. Fagklubbernes Samvirke...blev faktisk slået ihjel i 1928...«.<sup>27</sup>

Men som det senere vil fremgå, eksisterede klubberne, eller i hvert fald en del af dem, videre efter samvirkets faktiske opløsning i 1928.

Partidiskussionen efter valgnederlaget i 1929 indeholdt især kritik af det faglige arbejde. Otto Melchior, en af Thøgersens og Richard Jensens faste støtter, erklærede rent ud:

»Nødvendigheden af celle- og fraktionsdannelse har ... ikke hidtil været følt som en umiddelbart påtrængende praktisk opgave.«<sup>28</sup>

Arvid Hansen fastslog i lighed med flere andre, at partiet intet eller næsten intet bedriftsarbejde havde udført. I arbejdsmandsforbundet havde man sat en betydelig indflydelse over styr.<sup>29</sup> Og Kai Moltke oplyste, at partiet ikke i nævneværdig grad havde taget ledelsen i de ulovlige arbejdsstandsninger i

protest mod »stoppeurene« og det forcerede arbejdstempo.<sup>30</sup> Men selv om også Thøgersen erkendte den fejlagtige politik i fagforeningerne, var der i årets løb ingen fremgang på denne front. Ifølge den nye ledelse var der ved årsskiftet 1929/30 kun én arbejdende bedriftsceller og ingen arbejdende fraktioner. I København udgjorde bedriftsarbejderne på samme tid kun 25% af medlemmerne.<sup>31</sup>

I foråret og sommeren 1930 blev der foranstaltet et omfattende opgør med den hidtidige arbejdsmåde i fagforeningerne. Det fremgik klart, at kommunisternes arbejde på dette område indtil da ikke havde adskilt sig væsentligt fra socialdemokraternes. Eksempelvis udviste de kommunistiske fagforeningsfolk en udtalt respekt for de gældende aftaler og overenskomster på arbejdsmarkedet, en holdning som RFI på sin 5. kongres kritiserede som socialdemokratisk og legalistisk. Målet havde blot været erobringen af så mange faglige tillidsposter som muligt, for gennem bestridelsen af disse poster inden for systemets rammer at varetage arbejderne interesser på en bedre måde end socialdemokraterne og således vinde dem for DKP.

En højere grad af intern ro og afklaring ville utvivlsomt have været et aktiv for partiet i 20'erne, bl.a. fordi man så i højere grad havde fået tid og kræfter til udadvendt arbejde. Derimod må det, hvis man betragter årene 1928-29, vurderes som værende yderst tvivlsomt, om en anden og mere radikal politik efter Kominerns recept i sig selv kunne have givet væsentlig bedre resultater i form af flere faglige tillidsposter og større generel opslutning. Ganske vist var organiseringen af de arbejdsløse et forsømt arbejdsfelt. Men dels var arbejdsløsheden faldende i 1928-29 (og 30), dels var mange arbejdsløse slettet af fagforeningen pga. kontingentrestance. Og for dem, der beholdt deres job, var de nævnte år præget af en vis materiel fremgang. Men vigtigst var det dog nok, at der utvivlsomt i arbejderklassen rådede en udbredt tillid til, at Socialdemokratiet, hvis det fik magt, ville være i stand til at klare problemerne på en måde, så arbejderne interesser blev tilgodeset. Partiets til tider radikale retorik tjente kun til at pacificere de mest utålmodige blandt tilhængerne. Den pragmatiske reformisme, der prægede de socialdemokratiske fagforeningslederes arbejde og efter april 1929 også partiets regeringsførelse, var utvivlsomt i god overensstemmelse med indstillingen hos den altovervejende del af arbejderklassen. Først da det lidt efter lidt blev klart, hvor begrænset resultaterne var, og med hvilke midler de blev skaffet til veje, bredte skuffelsen sig.

### 4.3. DKP 1930-31

Årsskiftet 1929/30 markerer en klar ændring i DKPs politik, idet en delvis udskiftelse af partiledelsen banede vejen for, at partiet nu også i praksis satsede på at føre beslutningerne fra verdenskongressen ud i livet.

Baggrunden herfor var det tidligere omtalte åbne brev. Det blev heri påpeget, at DKPs indflydelse blandt masserne var i tilbagegang, at partiets medlemstal sank og at der ikke havde været iværksat nogen aktivitet for at føre Kominterns og RFIs beslutninger fra 1928 ud i livet. Det sidste på trods af at

også Danmark ifølge det åbne brev befandt sig i kapitalismens 3. periode, hvor arbejderklassen var ramt af øget arbejdsløshed og nedgang i levestandarden. I konsekvens heraf mente man at kunne konstatere en skærpelse af klassemod-sætningerne med øget radikaliserings og aktivitet blandt de danske arbejdere. Samtidig var Socialdemokratiet blevet forvandlet til et »imperialistisk og socialfascistisk« parti. Med andre ord var efter Kominterns opfattelse alle betingel-ser til stede for at satse på ultra-venstre politikken i Danmark.

Hele grundlaget for denne analyse, krisens rystelse af det danske samfund, var totalt fraværende ved årsskiftet 1929/30. Krisen havde ganske vist nået landet, men var i første omgang kommet til udtryk i et forbedret bytteforhold pga. de stærkt faldende priser på råvarer. Dette forhold havde ført til et ganske vist kortvarigt økonomisk opsving, der varede ved til langt ind i 1931. Først fra efteråret i 1931 kom Kominterns analyser til blot i beskeden grad at svare til virkeligheden. Det er næppe tilfældigt, at DKP først fra dette tidspunkt kunne notere en smule succes.

En egentlig nedgang i arbejderklassens levestandard var der ikke tale om i årene 1928-30. De sidste to år skete der en endog kraftig forbedring. De arbejdsløse var ganske vist meget dårligt stillede, men ledigheden var faldende og for 1930 som helhed 14%, det laveste siden 1924. De af Komintern konstaterede »tydelige tegn« på radikaliserings og øget aktivitet var vanskelige at få øje på. F.eks. var antallet af arbejdere omfattet af strejker 1928-31 henholdsvis 469, 1040, 5349 og 997.<sup>32</sup> Det var tal, der slet ikke talte sammenligning med tallene fra årene efter verdenskrigen.

Endelig gav den økonomiske fremgang og sociale stabilitet ikke Socialdemo-kratiet anledning til at optræde som et »socialfascistisk« parti. Det åbne brev medgav da også, at det danske proletariats nærede »store illusioner« overfor partiet, om end denne tillid bedømtes som midlertidig.

Denne del af Kominterns analyse synes præget af alt andet end et reelt-kendskab til forholdene i Danmark. Men analyserne udgjorde i mere end 5 år grundstrukturen i Kominterns og dermed DKPs forestillinger om den økono-miske og sociale virkelighed, som partiet arbejdede i. De analyser og direkti-ver, som blev tilstillet DKP, bar i næsten utrolig grad præg af at være udarbej-det udenfor landets grænser af instanser, der enten kun havde et overfladisk kendskab til danske forhold eller også lod deres vurderinger og beslutninger hvile på ønsketænkning og skrivebordsteorier. Igen og igen dukkede der for-muleringer op i partiets og RFOs publikationer, som tydeligt var inspireret af det åbne brev. Brevet indeholdt også anvisninger på, hvorledes DKP skulle overvinde vanskelighederne. Hovedpunkterne var en bekæmpelse af højrefa-ren i partiet, en delvis udskiftelse af centralkomiteen og et aktivt bedriftsarbej-de for at realisere beslutningerne fra RFIs 4. kongres.

Direktiverne fik straks konsekvenser. I centralkomiteen indvalgte straks en række menige medlemmer, fortrinsvis aktive bedriftsarbejdere, og Thøger Thøgersen blev afsat som redaktør af Arbejderbladet. Men i den nye partil-edelse var der mange med ringe erfaring i politisk arbejde, samtidig med at centralkomiteen bestod af tre-fire stridende fraktioner. Efter godt et års forløb påtalte EKKI igen de manglende resultater. Under de dramatiske overen-skomstforhandlinger i foråret 1931 formåede DKP på trods af den udbredte



misfornøjelse blandt arbejderne ikke at gøre sig gældende, og kun på et enkelt felt, organiseringen af de arbejdsløse, havde der været fremgang at spore. Dette arbejde blev dygtigt udført af Aksel Larsen og gruppen omkring ham, og det var da også denne gruppe, som på et CK-møde i juni 1931 vandt flertal i ledelsen. I løbet af efteråret var fraktionsstridighederne i det væsentlige forbi. Samtidig begyndte verdenskrisen for alvor at kunne mærkes i Danmark.

#### 4.4. DKP 1931-34

Perioden var især for den første dels vedkommende præget af fremgang for partiet på alle fronter. Medlemstallet voksede, mest i 1931 og 32, idet især mange arbejdsløse på det tidspunkt indmeldte sig. Medvirkende til fremgangen var naturligvis, at de interne fraktionsstridigheder nu var afsluttet, og at der i spidsen for partiet nu stod en række energiske og velskolede folk. Men vigtigere var det dog, at krisen nu for alvor satte sig igennem. Vinteren 1931/32 var dens værste periode, i januar 1932 registreredes næsten 35% arbejdsløse. I de følgende to år bedredes situationen kun langsomt, hvad arbejdsløshedstallene vidnede om.

Samtidig blev der tæret hårdt på arbejderklassens tillid til Socialdemokratiet og de faglige ledere. Som forvalter af den borgerlige stat måtte Socialdemokratiet varetage kapitalens, i sin selvforståelse »helhedens« eller »samfundets« interesser. Regeringen gennemførte devalueringer og en række »ordninger« til støtte for de mest betrængte dele af kapitalen, især landbruget. Fælles for dem var, at de finansieredes helt eller delvis af højere forbrugerpriser, således at de statslige indgreb af den art oftest havde karakter af omfordelingsordninger. Importen blev reguleret og begrænset, i et vist omfang blev den også lagt om fra færdigvarer til råstoffer for at bedre beskæftigelsen. Alt sammen med prisstigninger til følge. Men disse anstrengelser for at sikre kapitalen tilstrækkelige profitter var omsonst, hvis arbejderklassen tog sig betalt for de højere priser ved lønforbedringer eller endog søgte at forøge reallønnen. Begge dele havde dog med næsten hver tredje arbejder på gaden været en vanskelig sag. Der er derfor næppe tvivl om, at de forskellige indgreb, hvor overenskomsterne oftest forlængedes uændret, sikrede arbejderne væsentlig bedre løn - og arbejdsforhold, end det ville have været muligt at opnå gennem kamp. Men indgrebene i overenskomsterne, DsFs manipulationer for at få mæglingforslag vedtaget, forligsmandslov osv. blev af mange betragtet som overgreb og gjorde sammen med prisstigningerne socialdemokraterne sårbare overfor angreb fra DKP og RFO.

Overenskomstforhandlingernes forløb i 1932 gav ikke store muligheder for agitation og faglige aktioner, idet forligsmandens mæglingforslag om uændret forlængelse af overenskomsterne blev vedtaget af begge parter. Mange forbunds stilling blev dog afgjort af forbundsledelsen, idet fristen for svar var sat til kun 5 dage. Alligevel satte DKP alle sejl til.

»Tag kampen op mod forræderiet. Bøj jer ikke for forligets bestemmelser, men tag kampen for lønforhøjelser og arbejdstidsforkortelse op på arbejdspladserne. Slut jer sammen til fælles dannelse af en landsomfattende



opposition. Rust til fælles demonstration, til almindelig arbejdsnedlæggelse 25. februar.«<sup>33</sup>

Dermed havde man utvivlsomt skudt langt over målet, og opfordringen til en dags generalstrejke blev da også en ynkelig fiasko. Ganske vist fik man som hvert på den 25. februar en mængde arbejdsløse på gaden, Arbejderbladet talte i København 30.000, Social-Demokraten 3.600. Men de beskæftigede blev på deres arbejde. Ydmygelsen var utvivlsomt en lærestreg for DKP, der ikke sidenhen under krisen gjorde et lignende forsøg.

Valget i oktober 1932, hvor partiet fik 17.179 stemmer og 2 mandater, var en stor opmuntring. Dette ændrede dog ikke vurderingen af parlamentsarbejdets betydning. Det var ikke her men ude på arbejdspladserne, på kontrolstederne og i fagforeningerne at arbejderklassens kamp skulle organiseres og føres.

Kanslergadeforliget i januar 1933 med dets strejkeforbud, kronesænkning og følgende reallønsforringelse samt andre prisfordyrende ordninger i årets løb gav kommunisterne oplagte agitationsmuligheder. Allerede DKPs valgsejr i efteråret 1932 havde medført, at Socialdemokratiet så sig nødsaget til at gå til modangreb. Dette arbejde blev nu forstærket. I februar stiftedes således Hovedorganisationernes Agitationskomité, fra 1935 Hovedorganisationernes Informations- og Propaganda-afdeling, også kaldet HIPA. Dens virksomhed var især rettet mod RFO og skal nøjere omtales i forbindelse med denne.

I marts 1933 opfordrede DKP efter direktiv fra Komintern Socialdemokratiet til »arbejderklassens enhedsfront mod Kapitaloffensiv og fascisme«. Opfordringen var ledsaget af betingelser så som gennemførelse af 7-timersdagen og fri strejkeret, der på forhånd gjorde det klart, at tilbuddet aldrig ville blive accepteret og at det heller aldrig havde været meningen. Alligevel var der tale om en afvigelse fra den hidtidige kurs, idet direkte henvendelse til Socialdemokratiets og fagbureaukratiets top stort set havde været undgået.<sup>34</sup> Henvendelsen forårsagede da også uenighed i DKPs ledelse.

## 4.5. DKP 1934-36

Forud for overenskomstforhandlingerne i 1934 opfordrede DKP ligesom de foregående år til opsigelse af overenskomsterne. Disse skulle for første gang afgøres under den nye forligsmandslov, der var vedtaget 17. januar og gav ret til sammenkædning af afstemningerne i alle de berørte fag. Trods forkastelse af 14 forbund betød disse regler, at mæglingsforslaget, der indeholdt uændret forlængelse, var vedtaget for dem alle. Alligevel gik bl.a. sømænd og søfyrbødere ud i en ulovlig strejke, den eneste større aktion af denne art, som det lykkedes DKP og RFO at få iværksat i Danmark. Dens forløb vil blive behandlet senere. Også Fredericiakonferencen og Oktoberbevægelsen samme år vil senere blive taget op, de blev udnyttet i et forsøg på at bryde den isolation og stagnation, som kommunisterne i 1934 var havnet i.

Kominterns 7. verdenskongres, som 13. EKKI-plenum havde fastsat til sidste halvdel af 1934, blev udskudt til 1935. Nederlaget i Tyskland var nu tydeligt, samtidig med at nyvurderingen af situationen endnu ikke var tilendebragt.

I Frankrig afsluttedes i juli den samarbejdspagt mellem kommunister og socialister, der senere skulle udvikle sig til folkefronten. En overenskomst på topplan, hvor de to parter oven i købet havde aftalt at afholde sig fra angreb og kritik mod hinanden, var et klart brud på Kominterns hidtidige politik. Alligevel forsøgte man at give udseende af, at der ingen ændring var sket. Samtidig med at de enkelte sektioner påbegyndte en omlægning af deres arbejde i overensstemmelse med den nye situation.

Ændringen af DKPs politik faldt tidsmæssigt sammen med en vis bedring af produktion og beskæftigelse, i første omgang skabt af at regeringen slog ind på en ekspansiv økonomisk politik, hvis effekt forøgedes ved at en række andre lande samtidig iværksatte lignende foranstaltninger.

Men DKPs ændrede politik bundede afgjort ikke i overvejelser omkring disse forhold. Taktikken blev næsten i detaljer fastlagt af Komintern og gav ikke meget spillerum for initiativer, affødt af de specielle forhold i Danmark.

Den ændrede taktik kom tydeligt til udtryk i forbindelse med overenskomsternes fornyelse i 1935, idet søfyrbøderne sluttede aftale med rederne uden kamp. I juni 1935 vedtog central-komiteen »Det arbejdende folks plan for fremskaffelse af arbejde og brød, til forsvar for og udvidelse af de politiske rettigheder«. Manifestet var hovedsagelig en opregning af en række reformkrav og tydeligvis udarbejdet som et oplæg til folkefront i Danmark. På lederplads slog Arbejderbladet fast, at også i Danmark stod valget mellem borgerligt demokrati og fascisme.<sup>35</sup>

Men opfordringerne til Socialdemokratiet om enhedsfront var forgæves. Partiet hørte til den fløj af 2. internationale, der var bestemt modstander af ethvert samarbejde med kommunisterne og helst så de gentagne henvendelser fra Komintern og RFI om en enhedsfrontforhandlinger afslået.

»Vi venter ikke noget positivt resultat af disse forhandlinger, og vi ønsker det heller ikke.«<sup>36</sup>

Heller ikke DKPs opfordring til at lade en repræsentant for partiet redegøre for enhedsfronten på Socialdemokraternes kongres i juli 1935 faldt i god jord. Socialdemokraternes grundholdning var den samme: hvis kommunisterne ønskede enhed, kunne de blot indmelde sig i Socialdemokratiet.

Ved valget i oktober 1935 opnåede DKP 27.135 stemmer. Det var en fremgang på kun ca. 10.000 i forhold til 1932-valget, og resultatet var klart utilfredstillende for partiet. I Socialisten blev kommunisternes fremgang sammenkædet med, at ca. 40.000 fattighjælpsmodtagere ved socialreformens ikrafttræden i 1935 havde fået stemmeret.<sup>37</sup>

På Kominterns kongres var der ris til DKP.

»Vore kammerater i de skandinaviske lande går ofte den mindste modstands vej, idet de *begrænser sig til den propagandistiske afsløring af den socialdemokratiske regering*. I Danmark f.eks. har de socialdemokratiske ledere siddet i regering i 10 år, og kommunisterne har i 10 år dag efter dag gentaget, at dette er en borgerlig-kapitalistisk regering. Man må derfor forudsætte, at de danske arbejdere kender denne propaganda.«<sup>38</sup>

Mindre end et halvt år efter verdenskongressen var RFO i Danmark afviklet, ligesom tilfældet var i andre lande. På DKPs kongres i april 1936 proklameredes folkefrontspolitikken i et manifest.

»Kongressen vender sig til hele den arbejdende og frisindede befolkning med forslag om etablering af den fælles folkefront til kamp mod folkets og frisindets fjender.«<sup>39</sup>

Dermed var det formelle punktum sat for næsten 6 års forsøg med ultra-venstre politik i Danmark. Nyorienteringen fik et markant udtryk i efteråret 1936, idet DKP i overensstemmelse med en beslutning på partikongressen undlod at opstille til landstingsvalget, angiveligt for at sikre Socialdemokratiet og Det radikale Venstre flertallet.

## 5. RFO 1931-35

### 5.1. RFO organiseres 1931-33

RFO.s vedtagelser af programmatisk art måtte i sagens natur være af aktuel karakter. Opgaven var jo at opstille »de konkrete løsener, der virkelig er i stand til at mobilisere masserne til kamp.«<sup>40</sup> En opregning af disse giver ikke megen mening, hvis de ikke sættes ind i deres sammenhæng, dvs. i forbindelse med arbejderklassens situation som kommunisterne, herunder Komintern og RFI, vurderede den. Kommunisternes opfattelse af det revolutionære perspektiv i denne taktik er tidligere berørt og skal ikke yderligere uddybes, idet disse mere strategiske overvejelser naturligvis aldrig kom til udtryk i RFO.s agitation.

Midt under nogle voldsomme partistridigheder i foråret 1931 blev der den 5. maj afholdt en faglig oppositionskonference i København. Initiativet hertil var utvivlsomt udgået fra DKP, og formålet var endnu en gang at få påbegyndt organiseringen af en revolutionær fagopposition. Deltagerne var ca. 40 repræsentanter fra forskellige faglige venstreklubber, oppositionsgrupper i bedrifterne, De arbejdsløses Fællesudvalg og andre.

Forsamlingen vedtog en resolution om RFO.s nærmeste opgaver.<sup>41</sup> Med udgangspunkt i forårets overenskomstforhandlinger blev det fastslået,

»... at det officielle fagforeningsbureaukrati helt igennem har svigtet medlemmerne og står på arbejdskøbernes side. Arbejderne har nu i deres faglig-økonomiske kamp en tredobbelt front af arbejdskøbere, stat og reformistiske ledere at kæmpe imod...«

Den sidste sætning var på det nærmeste hentet direkte fra RFI.s beslutninger på 5. kongres.<sup>42</sup>

Det gjaldt nu om ikke blot

»... at organisere modstanden mod forliget, men om på trods af og uden om de reformistiske ledere at organisere kampen mod arbejdskøberne. ...

Skal oppositionen blive den ledende i kommende økonomiske kampe, må den være opbygget efter industrielle linjer med grundlaget i bedrifterne.«<sup>43</sup>

Der blev nedsat en forberedende komite til at lede det praktiske arbejde med dannelsen af RFO-grupper på bedrifterne og ved kontrolstederne. Venstreklubberne skulle vindes for RFO, og det blev besluttet, at Solidaritet, et blad udgivet af de arbejdsløses fællesudvalg, for fremtiden skulle udgives som fælles organ for RFO og Venstreklubberne. Komiteen blev pålagt at indkalde til en



egentlig RFO-landskonference, når den var kommet tilstrækkelig langt i sit arbejde.

Konferencen vedtog endvidere et dokument, den danske arbejderklasses kampprogram, med ikke færre end 39 punkter.<sup>44</sup> Ingen blev forbigået i dette program. Der var blevet plads til både kamp for højere alimentationsbidrag og krav om tilskud til småbrugere til køb af udsæd, gødningsmidler og landbrugsmaskiner. Der var dog også medtaget mere aktuelle krav som fx. kamp mod udelukkelse af fagforeningerne pga. arbejdsløshed, kamp mod lønnedskæringer og indblanding i lønbestemmelser og arbejdsforhold fra statens voldgifts- og forligsinstitutions side. Sådanne krav var aktuelle på baggrund af overenskomstforhandlingernes forløb i foråret og kunne også for arbejdere uden for de oppositionelles rækker fremstå som rimelige og realistiske. Men de druknede fuldstændig blandt de øvrige, der blot havde karakter af principløst overbud. Endelig var det næppe en omremsning af den karakter, RFI havde forestillet sig, når det i Strassburgerteseerne hed, at »de økonomiske krav må være klare og tilpasset massernes opfattelsesevne (og) de må fremtræde som resultat af den foreliggende konkrete situation.«<sup>45</sup>

Det følgende år var præget af fremgang for RFO ligesom for DKP. Baggrunden herfor var utvivlsomt den samme, krisen begyndte nu at gøre sig gældende for alvor. Især var der fremgang i arbejdet blandt søfolkene, der tidligere end de fleste andre mærkede krisen i form af øget arbejdsløshed. Men også i en række især københavnske fagforeninger blev der etableret oppositionsgrupper, og flere af de mest betydende RFO-blade så i denne periode dagens lys. På de dårligt besøgte fagforeningsgeneralforsamlinger erobredes adskillelige bestyrelsesposter, mens det ikke lykkedes at organisere blot den mindste strejke.

I oktober kunne Arbejderbladet meddele, at »en række af de mest betydende venstreklubber står nu over for deres organisatoriske tilslutning til RFO.«<sup>46</sup> Der er ingen tvivl om, at en sådan tilslutning faktisk fandt sted, selv om det ikke er muligt at konstatere, om det skete på netop dette tidspunkt. Men for det første var det ikke alle venstreklubber, der gik ind i RFO, skotøjsarbejdernes gjorde i hvert fald ikke. Og for det andet var det langt fra alle medlemmerne i de klubber, der bestemte sig for tilslutning, der fulgte med. Således havde Smedenes Fællesklub været ret stærk, men da kun en del af dens medlemmer tilsluttede sig RFO-grupperne, medførte deres etablering indenfor jernindustrien en reel svækkelse af oppositionens stilling i DSMF. Heinrich Wolf, den kommunistiske formand for DSMF afd. 17, havde da også været modstander af at organisere RFO i Smedeforbundet, men bøjede sig loyalt for partiets beslutning.<sup>47</sup> Det er således væsentligt i forbindelse med organiseringen af RFO i Danmark at være opmærksom på, at den betød en splittelse af den hidtidige, ganske vist talmæssigt ret svage, organiserede faglige oppositionsbewægelse.

I november blev baggrunden for og formålet med RFO.s virksomhed præciseret i Arbejderbladet i en artikel, underskrevet af L. R. (sikkert Lauritz Rasmussen).<sup>48</sup> Han slog fast, at selv om arbejderne blev svinebundet af fagbureaukratiet, så gjaldt det *ikke* om at få forbundene udmeldt af DsF eller deres ledelser udskiftet.



»Alle disse organisatoriske foranstaltninger er ikke af den allerringeste værdi, om man ikke formår at mobilisere arbejderne til direkte masseaktion mod arbejdskøbernes lønrovspolitik uden om hele dette apparat.

En sådan kamp vil samtidig udvikle sig til en kamp mod det reformistiske bureaukrati og mod den kapitalistiske stats magtapparat. Kun ved at mobilisere masserne til en sådan kamp vil det være muligt at komme ondt til livs.

Men RFO giver ikke af den grund afkald på at gøre et stykke revolutionært arbejde inden for fagbevægelsen. For det første vil vi erobre alle de positioner, vi er i stand til inden for fagbevægelsen. Og posterne i underorganisationerne kan erobres.

Dernæst vil det være en fejl at undlade at tage kampen op inden for fagbevægelsen mod de faglige reformister, mod socialfascisterne i fagbevægelsen. Det er vor pligt i fagbevægelsen at tage kampen op mod bureaukratiet og afsløre dette overfor de arbejdere, der endnu i god tro følger reformisterne. Vi har pligt til at slå med reformisterne om førerskabet over disse arbejdere.«

Altså en tydelig prioritering af »direkte masseaktion« frem for arbejdet i fagforeningerne, helt i tråd med RFI.s generelle anvisninger og især med RGO.s praksis i Tyskland.

Ud på foråret 1932 var arbejdet så vidt fremskredet, at RFO den 29. og 30. maj kunne indkalde til en oppositionskonference i København med 185 delegerede, der hævdedes at repræsentere over 18.000 arbejdere. Der deltog repræsentanter for fagforeninger, RFO-grupper, Venstreklubber og arbejdsløshedsudvalg, især fra København, men også fra flere provinsbyer. Også en repræsentant for RFI, Overgaard, deltog.<sup>49</sup>

Konferencen valgte RFO.s første fællesledelse på 29 medlemmer, heraf 5 fra provinsen. Om det hidtidige arbejde blev det oplyst, at der i flere industrier var etableret en RFO-bevægelse eller oppositionsklubber i tilknytning til RFO. Det drejede sig først og fremmest om jernindustrien, søtransporten, byggefagene, tekstil-, skotøjs- og beklædningsindustrien.

Som tidligere nævnt er konferencens beslutninger et centralt dokument, idet de tjente som en art programerklæring for RFO og blev udbredt som pjece. Ikke overraskende formede vedtagelserne sig i et og alt som en tilslutning til Kominterns og RFI.s analyser, der blev belyst ved eksempler fra udviklingen i Danmark. Den voksende krigsfare, arbejdskøberoffensiven, arbejderklassens voksende kampvilje og fagbureaukратиets forræderi, alt var med. På denne baggrund konkluderede man, at det ikke længere var tilstrækkeligt at opponere inden for fagforeningerne. Det var nødvendigt

*»... samtidig at forberede og organisere arbejderne kampe ude på arbejdspladserne mod arbejdskøberne.*

Disse kampe kan kun føres direkte af arbejderne selv. ... De faglige kampe kan kun vindes i kamp mod treenigheden: arbejdskøberne, den kapitalistiske stat og de reformistiske ledere. Det er den bevidste revolutionære oppositions opgave at gå i spidsen på dette område, oplyse arbejderne herom, tage initiativet til kampens forberedelse, organisering og udløsning, således at de kæmpende arbejdere gennem egne valgte aktionsudvalg

og strejkekomitéer leder deres egne kampe, på samme måde som de arbejdsløses kamp for arbejde eller ordentlige understøttelser kun kan føres af de arbejdsløses egne valgte aktionsudvalg.

Men dette må ikke bevirke en afslappelse af oppositionsarbejdet i fagforeningerne... Samtidig med at den revolutionære fagopposition afviser teorien om at fagforbundenes centrale apparat kan erobres for medlemmerne, og samtidig med, at den vender sig skarpt mod enhver form for principløst mandatjægeri, sætter den sig som mål *på et klart klassekampsprogram at erobre alle de faglige instanser, som kan erobres og udnytte dem til støtte for arbejdernes faglige kampe.*

Dette er oppositionens dobbelte opgave, og for at kunne løse denne må den være opbygget med grundlag i bedrifterne...«<sup>50</sup>

Men selv om konferencen således vurderede arbejdet i fagforeningerne og på arbejdspladserne som to sider af samme sag, var de på ingen måde sidestillet.

»For at kunne føre en effektiv kamp mod den kapitalistiske offensiv fastslår oppositionskonferencen, at den revolutionære fagopposition i første omgang må anlægge hele sit arbejde på arbejdspladserne. Uden en fuldstændig omlægning på dette område vil RFO ikke være i stand til at lede den voksende utilfredshed blandt masserne, føre disse ind på et revolutionært klassekampsgrundlag. *Uden denne befæstelse af RFO's afdelinger på arbejdspladser og fabrikker, i havn og på skibe, vil det ikke være muligt at følge med i begivenhedernes gang og arbejderklassens radikaliseringsring.*«<sup>51</sup>

Endelig skulle der etableres et samarbejde mellem de arbejdsløse og de beskæftigede, således at det blev muligt at forbinde de arbejdsløses kamp med kampen på bedrifterne.

Alt i alt var der tale om et tydeligt skred i opfattelsen af, på hvilken del af den dobbelte arbejdsopgave RFO skulle sætte ind. Både et skred i forhold til beslutningerne i maj 1931 og i forhold til artiklen i Arbejderbladet i november. Selv om arbejdet i fagforeningerne stadig ikke måtte forsømmes, skulle RFO nu foreløbig koncentrere *hele* sin indsats på arbejdspladserne. I denne sammenhæng blev understregningen af, at kun arbejderne selv gennem deres egne valgte organer på arbejdspladserne kunne føre kampen, her formuleret skarpt end nogensinde tidligere.<sup>52</sup> Fagforeningerne skulle kun udnyttes til »støtte« for arbejdernes kamp.

Baggrunden herfor var utvivlsomt, at der i det forløbne år ingen som helst fremgang havde været at spore med hensyn til organiseringen af RFO-grupper på bedrifterne, og at det derfor alene af den grund ikke havde været muligt at udløse strejker. De faglige ledere havde uhindret kunnet gennemføre deres forehavende under de nyligt afsluttede overenskomstforhandlinger.

Konferencen opfordrede til kamp for en række »hovedfordringer«. Blandt disse var arbejdstidsforkortelse til 7 timer, forbud mod overarbejde, lønforhøjelser i forhold til prisstigningerne, kamp mod Septemberforliget og optagelse af de uorganiserede i fagforeningerne med ret til understøttelse.

Endelig blev den nye ledelse pålagt en række opgaver, bl.a. at få påbegyndt organiseringen af grupper på de vigtigste københavnske arbejdspladser.

På 12. EKKI-plenum i september blev der rettet en generel kritik mod den

revolutionære fagoppositions arbejde i Vesteuropa. Hovedfaren i det faglige arbejde var højre-opportunismen. Hertil blev henregnet bl.a.

»kapituleringen overfor det reformistiske fagforeningsbureaukrati med hensyn til selvstændig ledelse af proletariats økonomiske kampe (og) taktikken med »blok«dannelse med det reformistiske fagforeningsbureaukrati i stedet for enhedsfronten fra neden.«

Men også kampen mod »venstre«-opportunistiske afvigelser var nødvendig.

»Disse har fundet udtryk i den radikale teori om den »helstøbte reaktionsnære masse« blandt de organiserede arbejdere i de reformistiske fagforeninger, i den sekterisk-radikale undervurdering af enhedsfronttaktiken, i påstanden om at de reformistiske fagforeninger er en »skole i kapitalisme«, i det sekteriske forhold til arbejdet i de reformistiske fagforeninger (hvilket reducerer hele arbejdet i disse til ødelæggelsen af fagforeningernes apparat) og i den bureaukratiske ignoransen af det proletariske demokrati.«<sup>53</sup>

Med kritikken af »venstre«-opportunisten sigtede EKKI sikkert bl.a. til det danske parti. På partikongressen i december 1932 udsattes det faglige arbejde i hvert fald for en sønderlemmende kritik fra netop denne vinkel.<sup>54</sup> Det blev fremført, at på trods af at arbejdermasserne var på vej mod venstre, havde partiet ikke vist arbejderne en positiv linje for arbejdet. Baggrunden herfor skulle være, at man efter opgøret med fagforeningslegalismen i 1930 var faldet i den modsatte grøft.

»Thi i gennemførelsen af kongressens beslutninger (i 1930, min an.), i gennemførelsen af Kominterns og RFL's linie for det faglige arbejde blev en *sekterisme* fremherskende, ...

Sætningen. »Hold straks møde på jeres bedrift, vælg en kampkomité og gå i strejke for jeres berettigede krav!« blev så at sige en stående kliche i partiets faglige arbejde,...

Den sekteriske gennemførelse af de faglige beslutninger (førte) til de alvorligste hæmninger af det oppositionelle arbejde i fagforeningerne. En naturlig følge af, at det tidligt og silde fastsloges, at fagforeningerne aldrig og ingensinde kan komme til at betyde noget positivt i arbejderens kampe, at det overhovedet er utilladeligt at tænke sig faglige kampe gennemført på anden måde end som strejker på trods af alle faglige instanser!

Dette *måtte* føre til en direkte fagforeningsfjendtlig indstilling, måtte føre til en svækkelse af vort arbejde og vor indflydelse i selve fagforeningerne.«

Men reformisternes misbrug af fagforeningerne måtte ikke føre til en sådan indstilling hos de revolutionære arbejdere. Oppositionsarbejdet skulle fortsættes og styrkes, flest mulige faglige positioner erobres og udnyttes i de faglige kampe.<sup>55</sup>

Mht. opbygningen af RFO var der sket fremskridt.

»Men vor indsats på dette område har langt fra modsvaret vore forpligtelser eller de gunstige objektive muligheder.«

Det fremtidige arbejde på bedrifterne måtte sigte på at vinde indflydelse i klubberne og erobre tilidsmandshvervene.

»... Hvis ikke arbejderens kampstemning kan give sig udtryk ved valg af ærlige, revolutionære kammerater som bedriftstillidsmænd, så er det fra-



ser at tale om kamp direkte på bedrifterne, om valg af kampledelse o.s.v.« Denne kritik førte efterhånden til en vis ændring af det faglige arbejde. Men partiet var tydeligvis ude af stand til at forbinde tilbagegangen i 1930 med dens vigtigste årsag, tilslutningen til Kominterns fejlagtige analyser af situationen i Danmark. Når man så ydermere mekanisk kopierede RGO.s praksis, der var affødt af de særlige forhold i Tyskland (lav organisationspct., udelukkelse fra fagforeningerne osv.), i stedet for som Komintern og RFI gentagne gange havde fremhævet nødvendigheden af, i det mindste at tillempe enhedsfrontkampen efter de lokale forhold, så måtte det gå galt.

I realiteten blev RFO.s arbejde efter kongressen især koncentreret om erobringen af fagforeningsposter, selv om det stadig med mellemrum blev fremhævet, at arbejdets tyngdepunkt måtte ligge i bedrifterne. Det er vanskeligt at afgøre, om denne omlægning blev foretaget ud fra en vurdering af, at det i Danmark var umuligt at føre massekampe uden om fagbevægelsen. Eller om man blot efterhånden samlede kræfterne om det arbejdsfelt, hvor man i det mindste havde en vis fremgang, nemlig fagforeningerne.

Her agiterede den stedlige RFO-gruppe gennem sit blad, ved indkaldelse af møder og på anden vis for sine faglige og politiske krav, især naturligvis for forbedringer af fagets løn- og arbejdsforhold. Gruppens arbejde sigtede jo bl.a. på at bringe arbejderne ud i kamp for deres krav, og den forsøgte i konsekvens heraf hvert år at få overenskomsterne opsagt og forbundsledelsens eventuelle forhandlingsresultat forkastet.

Især var gruppen aktiv omkring generalforsamlingen og når der skulle vælges delegerede til f.eks. kongressen. Både på generalforsamlingen og forud for denne agiterede man ivrigt for sine kandidater og resolutioner. Samtidig fremsattes voldsomme anklager, ofte af personlig art, mod modstanderne, som man kunne beskylte for f.eks. »venløshed« eller »terrorisme«, for blot at nævne at par af de mest afdæmpede udtryk. Især i den første tid blev RFO.s tilhængere ofte beskyldt for at forstyrre møderne med optøjer, hylekor og lignende, en anklage der bestemt ikke synes at have været uden berettigelse.<sup>56</sup>

Ved siden af arbejdet i fagforeningen organiserede grupperne også sammenkomster af selskabelig art for deres medlemmer og deres familie, så som fester, filmaftener, foredrag og lignende.

## 5.2 RFO i offensiven 1933-34 og den socialistiske modaktion

Det var først i 1933, at RFO havde opnået en sådan styrke, at man i forbindelse med overenskomstforhandlingerne magtede at optræde som en selvstændig faktor. I oktober 1932 havde DsF foreslået en uændret forlængelse af overenskomsterne, trods de begyndende prisstigninger. Kommunisterne reagerede prompte.

»Alle generalforsamlinger må straks indkaldes, overenskomsterne opsiges og medlemmerne selv gennem deres egne organer tage kampen for lønforhøjelser i egne hænder.«<sup>57</sup>

RFO var på samme linie, fællesledelsen opfordrede i december til »kamp mod

arbejdskøberangrebet» og opslutning om en række krav, stort set en gentagelse af kravene fra konferencen i maj. Men endnu en gang måtte kommunisterne erkende deres ringe indflydelse, ikke en eneste overenskomst blev opsagt. Arbejdsløsheden og DsF's. og Socialdemokratiets autoritet i forening forhindrede det.

Arbejdsgiverne stillede imidlertid krav om en 20 pct. lønreduktion, og da forligsmanden sidst i januar opgav at mægle, varslede de lockout. Regeringen greb da ind. I et større forlig med Venstre, Kanslergadeforliget, indgik bl.a. en uændret forlængelse af overenskomsterne ved lov samt forbud mod strejker og lockouter i et.

Samtidig med at Kanslergadeforliget blev afsluttet, afholdt RFO sit første egentlige landsmøde med deltagelse af 340 repræsentanter for den revolutionære fagopposition. I følge mandatudvalget var der repræsenteret 61 grupper fra København med tilsammen 4941 medlemmer og 61 grupper fra provinsen med 1760 medlemmer. Blandt deltagerne var der 8 fagforeningsformænd, 47 bestyrelsesmedlemmer i fagforeninger, 32 tillidsmænd fra arbejdspladserne, 168 med og 172 uden arbejde, 305 organiserede og 35 uorganiserede, 197 medlemmer af DKP, 33 socialdemokrater og 110 partiløse. Følgende provinsbyer var repræsenteret: Helsingør, Roskilde, Frederikssund, Køge, Nakskov, Odense, Ålborg, Århus, Sønderborg, Esbjerg, Sommersted, Holbæk og Rønne.<sup>58</sup>

De mange arbejdsløse blandt de delegerede antyder en af årsagerne til, at det var så vanskeligt at få organiseret bedriftsgrupper: RFO var i høj grad en organisation af arbejdsløse.

Landsmødet var blevet forberedt på DKP.s partikongres, der havde vedtaget, at det »...nu overalt (skulle) være slut med passiviteten og ligegyldigheden overfor RFO-arbejdet.«<sup>59</sup> I en artikel i Arbejderbladet blev dette uddybet.

»... Arbejdet på opbygning og styrkelse af RFO er øjeblikkets mest tvingende, mest påtrængende opgave overalt. ... Dens (landsmødets) opgave er det at give de øjeblikkelige, konkrete kampparoler i overenskomstsituationen, men også at foretage den organisatoriske sammensvejsning af hele den revolutionære opposition, som endnu mangler.«<sup>60</sup>

Kanslergadeforligets strejkeforbud kom naturligt nok til at stå i centrum i landsmødets vedtagelser.

»Indkald øjeblikkeligt til møde på hver eneste arbejdsplads, i hver eneste klub, på hvert eneste kontrolsted, til generalforsamling i hver eneste fagforening, og tag der stilling til strejkeforbudsloven, til inflationen, til prisfordyrelserne - og til de forrædere, som under påskud af at være faglige ledere har medvirket til at gøre jeres fagforening til et underorgan under den kapitalistiske stat!

Bøj jer ikke for diktaturet fra Christiansborg, men forbered jer overalt på den uundgåelige kamp for lønforhøjelser og arbejdstidsforkortelse, for arbejde og brød til de arbejdsløse!«<sup>61</sup>

Kritikken på DKP.s kongres havde åbenbart ikke gjort større indtryk, i hvert fald opfordrede landsmødet i den vante stil til

»... valg af kamp- og aktionsudvalg for alle virksomhedens arbejdere, fremsæt jeres krav overfor arbejdskøberen og bered jer til strejke derfor. Hold reformisterne uden for dette! Hvor underskriverne af loven om

strejkeforbud får lov til at blande sig i en faglig konflikt, er den allerede tabt! Vælg som jeres repræsentanter de bedste, solideste, ærligste, mest klassebevidste kammerater, som I i et og alt kan stole på!

... Forvandl gennem selvstændig kamp, under egen valgte kampledelse, nederlaget til sejr.«<sup>62</sup>

Dette var på det nærmeste essensen af Strassburgerteserne, gengivet i paroleform.

Socialdemokraterne forsvarede sig mod kritikken. Da ingen overenskomster var opsagt, var det urimeligt at hævde, at nogen strejke var blevet forbudt. Regeringen havde blot sørget for, at fagbevægelsen fik sit ønske om en uændret forlængelse af overenskomsterne gennemført.<sup>63</sup> Samtidig gjorde man opmærksom på, at det norske kommunistparti i 1922 havde stemt for både tvungen voldgift og strejkeforbud.<sup>64</sup>

Den »uundgåelige« kamp for lønforhøjelser m.m. blev aldrig til virkelighed, noget der ikke kunne styrke tilliden til RFO. Derimod lykkedes det på generalforsamlinger og andre steder at få vedtaget en lang række protester mod strejkeforbudet, en antydning af at regeringen og DsF ved deres overenskomstindgreb i 1931 og 33 var godt på vej til at skabe et vist modsætningsforhold mellem Socialdemokratiet og en del af de socialdemokratisk indstillede arbejdere.

På forårets generalforsamlinger i København led RFO en række nederlag. Baggrunden herfor var ikke tilbagegang i opslutningen om RFO, tværtimod. RFO kunne næsten overalt notere en kraftig stigning i stemmetallene for sine kandidater og resolutioner. Forklaringen var den, at Socialdemokratiets modstød nu blev sat ind med fuld styrke. Social-Demokraten noterede sig RFO.s modgang med tilfredshed. »... Opfordringerne her i bladet fra forskellig side, om at stå vagt om organisationerne, har båret frugt.«<sup>65</sup>

Som tidligere nævnt var det først efter valget i 1932, at Socialdemokratiet igen begyndte at tage venstreoppositionen alvorligt og ofre kræfter af betydning på at holde dens indflydelse nede. Denne virksomhed på det faglige område skal her kort ridses op.

Bekæmpelsen af RFO var for partiet blot en del af en større kamp, kampen mod DKP. Man nærrede absolut ingen illusioner mht. RFO.s formelt uafhængige stilling.

»RFO ... er betegnelsen for den under kommunistisk ledelse stående faglige oppositionsorganisation, som overalt søger dannet særlige grupper med det formål at splitte fagbevægelsen.«<sup>66</sup>

Med den forvrøvlede påstand om at RFO.s formål var at splitte fagbevægelsen, undgik man at forholde sig til kritikken af de faglige lederes politik. Det var i det hele taget kendetegnende for Socialdemokratiets kampagne, at man valgte at appellere til arbejderklassens, utvivlsomt velbegrundede, frygt for splittelse, i stedet for at beskæftige sig med de påpegede forringelser af løn- og arbejdsforhold.

I partiets og fagbevægelsens top var der folk med erfaring i den slags arbejde, der nu blev iværksat. Enhver form for politisk og faglig venstreopposition var altid blevet stemplet som »splittelse« og hårdhændet bekæmpet. Først havde modstanderen været syndikalisterne, så kommunisterne og nu kommu-



nisterne i en ny forklædning, RFO. I en sådan kamp havde de socialdemokratiske politiske og faglige ledere gode kort på hånden. De besad stor autoritet i arbejderklassen, bl.a. fordi det jo var under deres ledelse, at de økonomiske og sociale fremskridt var blevet opnået. Samtidig formåede man gennem den socialdemokratiske presse og fagtidsskrifterne at få hele arbejderklassen i tale.

De midler, som man tog i anvendelse, var gamle og velprøvede.<sup>67</sup> Mest satsede man på de socialdemokratiske klubber, der nu i stort tal blev oprettet i fagforeningerne. Klubberne udgav ofte deres eget blad, hvor især tre stofområder blev prioriteret højt: propaganda for den socialdemokratiske regerings, forbundsledelses og fagforeningsledelses arbejde, dystre beretninger om forholdene i Sovjet og endelig agitation imod fagets RFO-gruppe og dens blad. Denne polemik mellem RFO-grupperne og de socialdemokratiske klubber var ofte særdeles grov i sin form.

Klubberne havde forskellige navne. Nogle tonede rent flag og kaldte sig socialdemokratiske, elektrikernes klub i København endog Den socialdemokratiske Klub M.K., tilføjelsen betød Mod Kommunisterne. Andre skjulte sig under betegnelser som »faglige« klubber eller »oplysningsklubber«. Den første blev oprettet i efteråret 1932 i Tjenernes Fagforening. Fra februar 1933 blev arbejdet med oprettelse af klubber taget op Hovedorganisationernes Agitationskomité, der også koordinerede deres virksomhed og sørgede for, at der mødte agitatorer op på generalforsamlinger og RFO-møder. Snart så RFO sig overalt stillet overfor en velorganiseret opposition.

Agitationskomitéen udgav et flyveblad, Mod Splittelsen, med undertitlen: Ikke ved skrål, men ved arbejde! Kamporgan for arbejderklassens enhed!<sup>68</sup> Undertitlen antyder, på hvilket niveau bladet indholdsmæssigt bevægede sig. Det blev især uddelt ved kontrolsteder, i fagforeninger og på arbejdspladser i København. Også i Mod Splittelsen undgik man helst at gå ind i en egentlig diskussion af kommunisterne og RFO.s kritik, som i bedste fald blev affærdiget som »ansvarsløs«. I stedet stemplede man enhver opposition som »kommunister« og »splittelsesmagere« og udmalede de elendige forhold i Sovjet, hvor arbejderne end ikke havde strejkeret, og reallønnen var faldet med 30-40 pct. under 5-årsplanen.<sup>69</sup> Også DKP.s interne forhold var genstand for stor opmærksomhed.

Hvor hård kampen var, fik man et indtryk af i sommeren 1934, da Social-Demokraten, partiets hovedorgan, stemplede kommunisterne som »agenter« og »forrædere«, betegnelser som DKP og RFO ganske vist havde gjort flittigt brug af siden 1930.

Det ville være forkert at hævde, at socialdemokraterne lagde skjul på deres virkelige hensigter. Det var regeringens og i hvert fald nogle af de faglige lederes opfattelse, at fagbevægelsens opgave var blevet en anden, efter at Socialdemokratiet var kommet til regeringsmagten. Fagbevægelse og regering burde samarbejde om samfundets udvikling, en strejke var på sin vis rettet mod arbejderne egne interesser.

»Arbejderne...ved at den økonomiske udvikling også ændrer fagforeningernes opgaver og kampmetoder. Strejken, og netop den partielle strejke, havde sin store betydning i et vist afsnit af den kapitalistiske udvikling. Opgaverne og arbejdsformerne bliver andre under en af Socialdemokra-

tiets regering kontrolleret og delvis dirigeret produktion, med andre ord under en kapitalisme i afvikling.«<sup>70</sup>

Social-Demokratens lederskribent gav dog sikkert her snarere udtryk for et ønske end for sin virkelige overbevisning. Netop i foråret 1934 var det særlig tydeligt, at langt fra alle arbejdere var kommet til *den* erkendelse. DsF.s forretningsudvalg udtalte sig da også mere forsigtigt, idet arbejderne tilbageholdenhed blev begrundet med hensynet til beskæftigelsen.

»Den bedring i beskæftigelsesforholdene, der nu har vist sig, bør ikke gennem ulovlige konflikter ødelægges til skade for arbejderne og samfundet som helhed...«<sup>71</sup>

Hovedorganisationernes Agitationskomité gjorde DsF opmærksom på et andet problem, de uorganiserede. Hidtil havde Socialdemokratiet og de faglige ledere indtaget en nærmest ligegyldig holdning overfor denne gruppes særlige problemer og til tider udvist direkte fjendtlighed, et snæversyn der egentlig var forbløffende, selv om det naturligvis bundede i de organiserede arbejderes traditionelle uvilje mod de uorganiserede.

»De uorganiserede er i mange tilfælde skruebrækkere, i alle tilfælde folk, der har unddraget sig deres klassepligt...«<sup>72</sup>

Det var åbenbart så sent som i 1934 ikke gået op for socialdemokraterne, at arbejderne pga. krisen kunne være uorganiserede uden egen skyld. Kommunisterne så derimod klart, at forholdet var langt mere kompliceret, og at der her var et oplagt arbejdsfelt. Efter deres opfattelse var der blandt de uorganiserede tre grupper: unge arbejdere, der pga. lovgivningen og arbejdsløshed aldrig havde kunnet blive optaget i fagforening, slettede pga. arbejdsløshed og følgende fattigdom, og slettede af andre grunde, f.eks. smidt ulovligt ud. Man havde dog her »glemt« en fjerde ruppe, nemlig dem der før krisen havde været beskæftiget som uorganiserede og nu pga. arbejdsløshed var forhindret i at blive medlem af en fagforening. Et vigtigt punkt i RFO.s agitation var de uorganisere- des optagelse i fagforeningerne. Der blev oprettet en særlig De uorganisere- des RFO, der udgav sit eget blad og efter Arbejderbladets mødeannoncering at dømme var meget aktiv.

Nogle uorganiserede socialdemokrater og frafaldne RFO-folk havde, så vidt det kan bedømmes med ringe held, fra marts 1933 forsøgt at oprette klubber ved kontrolstederne, De uorganisere- des Kampfront, senere De uorganisere- des Landsforening, som en modvægt mod RFO-grupperne. DsF forsøgte nu at få oprettet såkaldte B-afdelinger i forbundene for de uorganiserede, hvor medlems- skab dog kun indebar relativt betydningsløse fordele. Da forbundene imidler- tid kun viste ringe interesse for tanken, blev det opgivet.

Men tilbage til RFO. Bortset fra forårets mistede fagforeningsposter, tab der udelukkende må tilskrives den socialdemokratiske agitation, var året 1933 på alle måder præget af fremgang for RFO. Der blev oprettet talrige nye grupper, samtidig med at udgivelsen af yderligere et antal blade blev påbegyndt. Des- uden besluttede nu også Fællesklubben i DSMF at tilslutte sig RFO, beslut- ningen blev truffet på generalforsamlingen i februar.<sup>73</sup> På efterårets generalfor- samlinger satte socialdemokraterne på ny alle sejl til for at få deres folk til at møde frem. Kommunisterne berettede bittert om socialdemokraternes »...mo- bilisering af medlemmer, der i 10-15 år ikke har besøgt en generalforsamling.«

Men alligevel mønstrede RFO nu så mange tilhængere, at man var i stand til ikke blot at erobre forårets tabte positioner tilbage, men også at gøre yderligere fremstød både i København og provinsen. Selv om kildematerialets karakter gør det vanskeligere at vurdere perioden efter sommeren 1934, er der næppe tvivl om, at RFO i efteråret 1933 nåede et højdepunkt mht. repræsentation i fagforeningsbestyrelserne.

Vigtigst var dog erobringen af flertallet i Søfyrbøderforbundets hovedledelse. Det skete på forbundets kongres i august 1933 og blev bekræftet ved en efterfølgende urafstemning, der var tilendebragt i december. Samtidig blev det vedtaget at indmelde forbundet i ISH.<sup>74</sup>

Flere elementer må indgå i et forsøg på at forklare RFO.s fremgang i 1933. For stadig flere måtte det stå klart, at krisen ikke blot var et forbigående fænomen, og at den uanset den socialdemokratiske regerings bestræbelser især forværrede situationen for de i forvejen dårligst stillede. For mange arbejdere, især de arbejdsløse, måtte det derfor være svært fortsat at bevare troen på Socialdemokratiet som en effektiv varetager af deres interesser. Indgrebet i 1931 var ikke blevet en engangsforeteelse. Strejkeforbudet, den fortsat store arbejdsløshed (29 pct. i 1933 mod 32 året før), de fortsatte ganske vist beskedne prisstigninger, DKP.s agitation der fra folketingets talerstol gennem radio og aviser nåede ud til en langt større kreds end tidligere, alt sammen måtte det slå skår på skår i tilliden til socialdemokraterne. Og samtidig give næring til et ønske om at lade andre forsøge sig, i hvert fald på mindre indflydelsesrige poster som f.eks. på fagforeningsniveau.

Når fremgangen blev særlig stor i efteråret, kan det næppe specielt forbindes med Kanslergadeforliget. Dets indhold var kendt allerede på forårsgeneralforsamlingerne. DKP forbandt selv fremgangen med skuffelse over socialreformen, der var trådt i kraft i efteråret.<sup>75</sup> Denne argumentation forekommer ikke særlig sandsynlig og var måske affødt af, at kommunisterne længe havde fremstillet reformen som et vældigt tilbageskridt. Ved at sammenkæde dens ikrafttræden med RFO.s fremgang fik de så at sige »bevist« rigtigheden af deres propaganda. Snarere kan det have haft betydning, at DKP, efter at Socialdemokratiet i vinteren 1932/33 havde påbegyndt kampagnen mod fagoppositionen, intensiverede arbejdet med organiseringen af RFO.<sup>76</sup> Landsmødet 29.-30. januar 1933, der fastlagde RFO.s struktur, skal sikkert ses i denne sammenhæng. Men disse bestræbelser kunne næppe få effekt før i efteråret.

Arbejderkvindernes Oplysningsforbund blev omstruktureret på organisationens landsmøde i september 1934. Det var allerede blevet besluttet i januar 1933, at de faglige medlemmer skulle tilslutte sig RFO-grupper, hvor de fandtes eller selv oprette sådanne. A.O. var en af de talrige kommunistiske periferiorganisationer og havde eksisteret siden midten af 20'erne. På møder og i sit blad behandlede den spørgsmål af særlig interesse for kvinderne, herunder også problemer i forbindelse med kvindernes stilling på arbejdsmarkedet og fagligt arbejde. Først nu blev beslutningerne fra 1933 ført ud i livet. Det faglige arbejde blev udskilt, og A.O. ændrede samtidig navn til Kvindernes Samvirke. A.O.s blad, Arbejderkvinden, gik ind eller blev i det mindste kun udsendt i duplikeret form. Samtidig påbegyndtes udgivelsen af Kvindernes Kamp, organ for den revolutionære fagopposition i Kvindeligt Arbejderforbund.



I Arbejderbladet gjorde en repræsentant for Kominterns skandinaviske sekretariat rede for 13. EKKI-plenums særlige betydning for kommunisternes arbejde i Danmark. Redegørelsen indeholdt intet egentligt nyt. DKP.s hovedopgave var kampen mod fascisme og socialfascisme og virkeliggørelse af enhedsfronten med de socialdemokratiske arbejdere. Endvidere var det nødvendigt at hæve det ideologiske niveau

»...gennem selvkritisk undersøgning af fejlene (tilbagevigen for Socialdemokratiet, undervurdering af nødvendigheden af at lægge hovedvægten i arbejdet på bedrifterne, stadig utilstrækkelig arbejde i de reformistiske fagforeninger).«<sup>77</sup>

Bortset fra at kampen mod fascismen fik en mere fremtrædende plads, var direktiverne således også for det faglige arbejde uændrede.

Imod DsF.s anbefaling blev overenskomsterne i efteråret 1933 opsagt af en række fag. Men ellers var optakten til forhandlingerne den samme som det foregående år. DsF tilbød uændret forlængelse, arbejdsgiverne krævede reduktioner.

Allerede i november 1933 havde RFO.s landsledelse opfordret til opsigelser og kamp for lønforhøjelser pga. prisstigninger og rationalisering. Samtidig gjorde man opmærksom på lovforslaget om forligsmandens sammenkædningsret, der ville bevirke »...at den sidste rest af medbestemmelsesret fratages fagforeningernes medlemmer.«<sup>78</sup> Det lykkedes RFO i adskillige fagforeninger at få vedtaget resolutioner, hvori der blev opfordret til opsigelse af overenskomsterne.

I februar opfordrede landsledelsen og en række kommunistiske fagforeningsformænd til at stemme nej til forligsmandens forslag.

»Anerkend ikke, at jeres afstemninger sammenkædes med andre fags afstemninger, men anerkend kun den afstemning, I selv har foretaget!

... I kamp for lønforhøjelser, i kamp mod de nye afstemningsregler, i kamp for forbedrede overenskomster, i kamp mod det faglige juristeri og indgreb i vore fagforeninger, i kamp for strejkeretten som arbejdernes vigtigste våben for forbedring af vore kår. Slut op i kampen for at gøre fagforeningerne til proletariske klassekamporganisationer!«<sup>79</sup>

Disse krav var ledsaget af en udførlig argumentation og var både langt mere aktuelle og konkrete, end tilfældet havde været de foregående år. Borte var opfordringerne til at danne kampledser og aktionsudvalg, og heller ikke angrebene på socialdemokraterne og de faglige ledere var af samme grove og generelle karakter som tidligere.

I marts blev forliget, der stort set indebar en uændret forlængelse af overenskomsterne, erklæret for vedtaget for samtlige fag, også for de 14 der havde forkastet, idet deres afstemning jo var sammenkædet med de øvrige. Flere fag havde stemt ved kompetent forsamling og DAF ved kongres. DKP opfordrede straks til at organisere kampen i de fag, der havde forkastet og i dem, hvor en kompetent instans havde afgjort afstemningen. Men kun fire forbund gik i strejke: kokke, slagteriarbejdere, sømænd og søfrybødere, og kun de to sidstnævnte kamp havde RFO væsentlig indflydelse på.

Sømændene og søfrybøderne havde op til overenskomstforhandlingerne stillet krav om bl.a. sikring af reallønnen, arbejdstidsforkortelse og at hyrean-

visningen fortsat kun skulle foregå gennem forbundene. Rederne krævede hyrereduktioner og havde desuden opsagt aftalen om forbundenes hyreanvisning. Forligsmandens mæglingsforslag indeholdt en forlængelse af overenskomsterne, uden at et eneste af søfolkenes krav var blevet opfyldt. Ved afstemningen forkastede begge forbund derefter med meget stort flertal og afsendte 2. strejkevarsel. Arbejdet blev nedlagt onsdag den 11. april kl. 24.

Strejken blev ført i fællesskab af de to forbund, ledet af en fælles kampledelse på 14 medlemmer, 7 fra hvert forbund. Fredag den 13. kendte voldgiftsretten strejken ulovlig og idømte forbundene hver en bøde på 20.000 kr. Men kampen fortsatte, og det lykkedes at få etableret solidaritetsstrejker blandt havnearbejderne i bl.a. København, Århus, Ålborg og Esbjerg. Men efter ganske få dages forløb vedtog havnearbejderne imidlertid med stort flertal at gå i arbejde igen. Den 18. blev der foretaget razziaer i Arbejderbladets og RFO.s lokaler, og en række af RFO.s ledere blev anholdt, uden at der dog nogensinde blev rejst tiltale imod dem.

Lørdag den 21. brød strejken sammen. På en generalforsamling hos matroserne, hvis forbund ikke var under RFO.s ledelse, blev det med beskedent flertal vedtaget at nedsætte et udvalg, som gennem forhandlinger med rederne skulle søge at få konflikten afsluttet. En aftale blev undertegnet allerede samme nat, og den følgende dag opgav også søfyrbøderne. De strejkende opnåede kun ganske ubetydelige forbedringer i forhold til det oprindelige mæglingsforslag, og strejken må derfor betegnes som et nederlag. Fyrbøderne mistede hyreanvisningen, og sømændene forpligtede sig til at betale en evt. bod.

Disse begivenheder fik et efterspil. I Esbjerg kom det under konflikten til sammenstød mellem politiet og de strejkende, hvorunder de sidste på ualmindelig brutal vis blev nedkæmpet af betjente. I protest herimod kom det til en kortvarig generalstrejke i byen. Den ophidsede stemning blandt arbejderne var utvivlsomt medvirkende til, at det i juli lykkedes RFO at erobre flertallet i fællesorganisationen. Socialdemokraterne reagerede ved at lade en lang række fagforeninger afbryde forbindelsen med fællesorganisationen, hvilket jo unægtelig satte deres agitation mod »splittelse« i et noget ejendommeligt lys.

Udadtil fremstillede kommunisterne begivenhederne som en vældig sejr. Søfolkenes, slagteriarbejdernes og kokkenes strejker

»...har været et bevis på, at utilfredsheden mod de bestående forhold og viljen til kamp mod kapitalismen er vokset sig stærk i den danske arbejderbevægelse, og at Socialdemokratiets indflydelse ikke længere er stor nok til at holde masserne tilbage. Samtidig har Socialdemokratiet ved hele sin politik under konflikten vist sit sande samfundsbevarende ansigt for de strejkende og for arbejderklassen i det hele taget, hvad der yderligere har ryset tilliden til partiet og førrt nye tusinder ind under Kommunistisk Partis faner.«<sup>80</sup>

Men denne optimistiske erklæring var tydeligvis udarbejdet for i offentligheden at fæstne indtrykket af en bevægelse i fremgang, og den indeholdt da også kun en halv sandhed. For på trods af den proklamerede fremgang blev det faglige arbejde i løbet af foråret og sommeren 1934 taget op til nyvurdering af partiet og RFO. Baggrunden herfor var, at man på næsten alle områder var kørt fast. Partiets organisatoriske vækst havde efter november 1932 kun været

beskeden, på nogle områder havde der på det sidste været tale om stagnation eller endog om tilbagegang.<sup>81</sup> Desuden havde RFO på forårets generalforsamlinger lidt en række alvorlige nederlag. I de fleste af de betydende fagforeninger, som man hidtil havde kontrolleret, var flertallet gået tabt. Social-Demokraten satte denne udvikling i forbindelse med søstrejken.<sup>82</sup> Det var nu i det mindste en ufuldstændig forklaring, for RFO havde også haft tilbagegang på generalforsamlinger, som var blevet afholdt længe før denne konflikt brød ud, f.eks. i Malernes Fagforening. Derimod kunne Social-Demokraten nok have en interesse i at fremstille strejken som upopulær i arbejderklassen på et tidspunkt, hvor den endnu ikke var afsluttet.

DKP.s og RFO.s modgang måtte vække til eftertanke på et tidspunkt hvor det samtidig var klart, at en betragtelig del af i hvert fald de fagligt aktive arbejdere og faglige tillidsfolk nu havde fået nok af Socialdemokratiets og de faglige leders politik. I den forbindelse tyder meget på, at især forårets overenskomstforhandlinger, hvor de enkelte forbund for første gang var blevet berøvet retten til at afgøre deres egne løn- og arbejdsvilkår, havde gjort indtryk. For det var især i en udtalt protest mod sammenkædningsret og lignende, at der nu var ved at opstå en bred, uorganiseret oppositionsbewægelse, der i årets løb manifesterede sig på forskellig vis, bl.a. gennem en række ulovlige strejker. Til kommunisternes overraskelse og fortrydelse gik denne bevægelse næsten helt uden om partiet og RFO med bl.a. det resultat, at RFO i en lang række fagforeninger efterhånden kom til at udgøre et mindretal af oppositionen. Det er dog vigtigt at fastholde, at det i nogle fagforeninger, f.eks. hos skotøjsarbejderne, hele tiden havde været tilfældet.

Martin Nielsen skildrede klart kommunisternes dilemma.

»Når stillingen i fagbevægelsen er sådan, at ikke een, men en række fagforeninger, som protest mod fagforeningernes ensretning under den demokratiske stat, 1.ste maj besluttede, ikke at deltage i reformisternes og Socialdemokratiets 1. maj-møder og demonstrationer, men heller ikke gik til den revolutionære bevægelses demonstrationer, *når* en afdeling under Dansk Elektrikerforbund i fuld alvor kan indsende et forslag om likvidering af strejkefonden, »da vi jo alligevel ikke får lov til at kæmpe«, ... *når* der rundt om i fagforeningskredse tales åbent om »Dannelse af et parti eller en bevægelse til varetagelse af fagforeningernes interesser«, *når* de »ulovlige« strejkers antal stadig er stigende trods overenskomstafsluttelse og forlængelse, og når disse ting ikke samtidig betyder massetilgang til Kommunistisk Parti og den revolutionære fagopposition, så må vi gøre os klar over, at der *udenfor* den revolutionære bevægelses organisatoriske rækkevidde er ved at ske en strømkæntring, som det er vor pligt at give positiv indhold, retning og mål.«<sup>83</sup>

Formuleringen »positiv indhold, retning og mål« kunne nok have været mere præcis. På den anden side er det ikke vanskeligt at forestille sig, hvad den dækkede over. Bevægelsen skulle om muligt spændes for Kominterns og DKP.s vogn, hvilket nødvendigvis måtte indebære en omlægning af RFO.s arbejde. Hvorledes denne omlægning forløb, vil blive behandlet i det følgende afsnit om RFO og Oktoberbevægelsen.

Her skal til slut refereres og diskuteres det delvise opgør med tre års RFO-



politik, som DKP foretog i sommeren og efteråret 1934. Partiets selvransagelse bragte artige ting for dagens lys. Enkelte af partiets fraktioner i fagforeningerne havde organiseret RFO-grupper, der kun bestod af partimedlemmer,<sup>84</sup> og kun et mindretal, ofte kun et lille mindretal af partiets medlemmer havde deltaget i fraktionsarbejdet i deres fagforening.<sup>85</sup> Samtidig havde det i RFO været almindeligt, at kun »bevidste« revolutionære blev optaget som medlemmer, organisationen havde kort sagt været elitær og sekterisk i sit arbejde.<sup>86</sup> Det sidste udtrykte Martin Nielsen på følgende måde:

»Det må blive sådan, at for at tilhøre og kæmpe sammen med RFO skal man ikke aflægge nogen »revolutionerende eksamen«...

RFO skal ikke være en fra masserne afgrænset snæver »kaderorganisation«, i virkeligheden en art »kommunistisk fagforeningsparti«, RFO skal, såfremt den skal udfylde sin opgave i den nuværende situation, udvikles til at blive en revolutionær massebevægelse, hvori alle positive kræfter, der vil en fornyelse af dansk fagbevægelse, kan og vil samles!<sup>87</sup>

Igen og igen dukkede beskyldningen for sekterisme op i kritikken. Partiets situation forklarede med, at det

»... såvel i sit politiske som i sit organisatoriske arbejde har været *sektetisk*, og i stedet for at udføre alvorligt massearbejde er veget tilbage og har indkapslet sig.«<sup>88</sup>

De forhold, der her blev fremdraget, var det nok værd at beskæftige sig med, for de indicerede, at RFO var ved at udvikle sig til det diametralt modsatte af, hvad Komintern og RFI havde forestillet sig med organisationen. Det centrale sigte med oppositionens arbejde havde jo netop været at mobilisere på dagskravene og derved tiltrække og organisere de arbejdere, der (endnu) ikke var overbeviste kommunister og revolutionære. Der kan næppe være tvivl om, at den yderligere drejning i venstre-radikal retning, som var kendetegnende for RFO-politikkens gennemførelse i Danmark, havde sin baggrund i en i forvejen sekterisk politisk hovedlinje, og fænomenet var da også kendt fra andre lande. Men hvilke mekanismer, der konkret kan ligge bag, forekommer umiddelbart temmelig uoverskueligt og skal ikke forsøges klarlagt her.

DKP.s selvkritik gik ikke dybere end refereret ovenfor og kunne ikke gøre det. Den bevægede sig indenfor det samme felt, hvor den altid havde bevæget sig, RFO-politikkens praktiske gennemførelse. Når RFO.s arbejde nu alligevel blev lagt om, skyldtes det bevægelsens åbenlyse stagnation og isolation. Modgangen blev, utvivlsomt korrekt, tillige betragtet som et resultat af den socialdemokratiske agitation. Naturligvis forsøgte man efter bedste evne at svare igen. Men overfor den voldsomme kanonade, der skånselsløst udnyttede DKP.s og RFO.s fejltagelser og politiske, organisatoriske og økonomiske svagheder, og hvori også den borgerlige presse deltog, var slaget på forhånd tabt. Det var indlysende håbløst at forestille sig, at det var muligt at arbejde sig ud af en sådan situation alene ved at justere RFO.s politik. Der måtte samtidig træffes forholdsregler af organisatorisk art. Men på samme tid var DKP nødt til at fastholde, både i teori og praksis, at den politiske hovedlinje havde været og stadig var korrekt. Dermed var man fremdeles afskåret fra at sætte vanskelighederne ind i en lidt større sammenhæng: mulighederne og betingelserne for i Danmark at føre enhedsfrontpolitik fra neden i den form, som Komintern og

RFI i principperne havde fastlagt i 1928. Og dermed også afskåret fra at drage de nødvendige konsekvenser af en sådan analyse.

### 5.3. Fredericiakonferencen, Oktoberbevægelsen og RFO.s afvikling 1934-35

For at forstå den udbredte modstand i fagbevægelsen mod de forskellige overenskomstindgreb, som den kom til udtryk i 1934, er det nødvendigt at inddrage forholdet mellem den enkelte arbejder og hans fagforening, som det var blevet skabt af mere end en menneskealders erfaringer. I en tid med en helt utilstrækkelig sociallovgivning må det have været opfattelsen hos det store flertal af arbejdere, at de faglige sammenslutninger var deres eneste virkelige magtmiddel i kampen for en tålelig eksistens, deres eneste værn mod statsmagt og arbejdsgivere. Gennem til tider hårde kampe havde de faglige organisationer formået at tiltvinge sig væsentlige forbedringer af løn- og arbejdsforhold. Der kan derfor næppe være tvivl om, at forholdet mellem arbejder og fagforening gennemgående var langt mere aktivt og nært, end tilfældet er i dag. Uden sin fagforening var arbejderen dømt til at eksistere på modstanderens betingelser. Det var derfor ganske selvfølgeligt at møde ethvert forsøg på at antaste de faglige organisationers frihed og selvbestemmelsesret med voldsom modstand. Det er ikke vanskeligt at forestille sig, hvorledes reaktionen ville have været, hvis indgrebene i overenskomstaftagelserne var sket under en borgerlig regering. Men situationen blev kompliceret af, at det var Socialdemokratiet, arbejderne eget parti, og arbejderorganisationernes egne ledere, der enten foranstaltede eller i det mindste accepterede indgrebene.

Forligsmandens sammenkædning og de gentagne afstemninger i 1931 havde vakt utilfredshed, hvilket kom til udtryk på årets faglige kongresser hos smedene og formerne, hvor oppositionen var meget talstærkt repræsenteret. Men som enkeltstående begivenhed formåede den næppe grundlæggende at ryste tilliden til de faglige ledere. Samtidig er det en periode med en betragtelig økonomisk fremgang for arbejderne.

Men regeringens direkte indgreb i 1933 og forligsmandslovens vedtagelse og anvendelse i praksis i 1934 måtte gøre det klart, at også Socialdemokratiet var beredt til at foretage beskæringer af fagbevægelsens uafhængighed, om nødvendigt mod medlemmernes ønske. Dette måtte mange arbejdere finde vanskeligt at acceptere, dels af de grunde der er nævnt ovenfor, dels fordi partiet på trods af sin position som regeringsparti så åbenlyst ikke var i stand til at skabe nogen anden form for varig sikring af arbejderklassens interesser. Arbejdernes gennemsnitlige levestandard var tværtimod blevet forringet efter 1931, sideløbende med indgrebene.

De arbejdsløse var stadig utrolig dårligt stillet, og deres situation var rent materielt ikke blevet forbedret meget ved socialreformens ikrafttræden i 1933. For nogle arbejdsløse havde reformen endog betydet en nedgang i understøttelsen. Det var karakteristisk nok netop i en protest mod de arbejdsløses forhold, at en bred opposition nu for første gang fandt sammen. Det skete på

en konference i Fredericia 6.-7. juli 1934. Indkaldelsen var sket på initiativ af Esbjerg og vistnok også Vordingborg og Nakskov DAF-afdelinger. Deltagerne var 41 delegerede fra 28 DAF-afdelinger, især fra de store provinsbyer. Ingen københavnske afdelinger deltog, men alligevel havde de deltagende afdelinger ca. 18.000 medlemmer tilsammen. Formålet med konferencen var at få diskuteret de arbejdsløses forhold, og drøftelserne mandede ud i en række krav: igangsættelse af offentlige arbejder til tariffmæssig betaling, arbejdstidsforkortelse til 40 timer med fuld lønudligning, ophævelse af 10 måneders og 26 ugers bestemmelsen på statens bekostning,<sup>89</sup> forhøjelse af socialkontorenes understøttelser, udbetaling af en sommerhjælp på 100 kr. for forsørgere og 75 kr. for ikke-forsørgere, en understøttelse på 28 og 21 kr. pr. uge for henholdsvis gifte og ugifte samt børnetillæg og huslejhjælp.<sup>90</sup> Disse krav blev af en deputation overbragt regeringen.

Men konferencedeltagerne havde ikke nogen større tiltro til, at henvendelsen ville give resultat. Det var deres opfattelse, at kravene kun ville blive gennemført, hvis de faglige organisationer satte hele deres styrke ind på det. Samtidig måtte man konstatere at dette for øjeblikket var umuligt.

»... Skal der effektivt foretages noget til gavn for de arbejdsløse kan dette spørgsmål ikke adskilles fra den faglige organiserede arbejderklassens almindelige forhold og opgaver. Vi mener, at den defensivpolitik, der er ført og føres fra vore faglige tillidsmænds side, og som bl.a. har givet sig udslag i strejkeforbud, forligsmandslov og afstemningsregler, DsF.s stilling til søfolkenes kamp, regeringens gennemførelse af tvungen voldgift overfor slagteriarbejderne og nu sidst overenskomstforlængelse for jernindustriens faglærte folk, en forlængelse, der vil blive efterfulgt af andre forbund, såfremt ikke medlemmerne energisk modsætter sig det, betyder, at vore ledere er i færd med at likvidere vore faglige organisationer som kamporganisationer for at gøre dem til en bestanddel af det samfundssystem, vi bekæmper.

Dette betyder ikke alene, at vore faglige økonomiske interesser overfor arbejdsgiverne prisgives en samfundspolitik, som i praksis er vendt mod den arbejdende befolkning, men betyder samtidig, at også de arbejdsløse prisgives, fordi de faglige organisationer heller intet effektivt har foretaget sig for at komme disse til hjælp.«<sup>91</sup>

Fredericiakonferencen vedtog derfor med alle stemmer mod 7 at indbyde alle fagorganisationer til en almindelig fagforeningskonference 23.-24. september, hvor arbejdsledelsspørgsmålet og fagbevægelsens frihed skulle tages op til drøftelse. Konferencen skulle forberedes af et nedsat 5-mandsudvalg.

Det er vanskeligt med sikkerhed at afgøre, hvilken rolle kommunisterne og RFO spillede i forbindelse med Fredericiakonferencens indkaldelse. I en samtidig kommentar i Information skrev C. H. Petersen, at RFO.s indflydelse på konferencen ikke var lig nul. Heraf må man vel kunne slutte, at RFO i hvert fald havde nogen indflydelse. Men det besvarer ikke spørgsmålet omkring initiativet, idet det utvivlsomt havde været lettest at få de afdelinger til at deltage, hvori RFO stod stærkest. Havde DKP og RFO ikke taget initiativet til indkaldelsen, kom den i det mindste på et særdeles belejligt tidspunkt, hvor man netop søgte en bredere organisatorisk basis for det faglige arbejde. RFO.s



stilling var i almindelighed ikke særlig stærk i Arbejdsmandsforbundet, og det er udenfor enhver tvivl, at hovedparten af deltagerne hverken var kommunister eller RFO-folk.

Det var helt tydeligt, at DKP.s opmærksomhed i høj grad var rettet mod den kommende fagforeningskonference, en overgang kaldet Frihedskonferencen. Valgene af delegerede rundt om i landet blev ivrigt refereret i Arbejderbladet, og partiet havde tydeligvis store forventninger til dette nye forum. »Alle frisin-dede fagforeningsfolk, alle arbejdere overhovedet«, blev opfordret til at arbejde for tilslutning. »Konferencen vil blive vendepunktet i dansk fagbevægelse!«<sup>92</sup> Det viste sig imidlertid umuligt at afholde konferencen på det fastsatte tidspunkt. Mange fagforeninger havde endnu ikke holdt generalforsamling og bad derfor om udsættelse.

Men den 14. oktober trådte konferencen endelig sammen i København. Der var mødt 160 delegerede, især fra DAF-afdelinger, repræsenterende 97 faglige organisationer med tilsammen 55.215 medlemmer.<sup>93</sup> På trods af at flertallet af deltagerne var organiserede socialdemokrater og partiløse,<sup>94</sup> var indledere, mandatudvalg, sekretærer og dirigenter alle kommunister.<sup>95</sup> Der blev nedsat et permanent landsudvalg, der konstituerede sig med et sekretariat på tre medlemmer, hvortil valgtes tre fremtrædende kommunister: Georg Hegner, Heinrich Wolf og Rasmus Madsen. Utvivlsomt en konsekvens af at RFO og kommunisterne som følge af RFO-ledelsens energiske forarbejde også i landsudvalget var stærkt repræsenteret.<sup>96</sup> Det blev vedtaget at sikre forbindelsen mellem ledelsen og de tilsluttede organisationer gennem udgivelse af Oktoberkonferencens Meddelelsesblad.

Konferencen vedtog et manifest, vendt imod enhver form for binding af de faglige organisationer. Man satte sig som mål

- »at arbejde for fagforeningernes frihed, strejkeret og fulde aktionskraft,
- at bekæmpe enhver lovbestemmelse og tvangsforholdsregel, der kan hæmme de faglige organisationers slagkraft,
- at kæmpe for Septemberforligets afskaffelse og for fagbevægelsens frigørelse fra den faste voldgiftsret og dens bødesystem,
- at føre en forbitret kamp mod indsamlingslovene og for arbejdernes ret til økonomisk at understøtte kæmpende klassefæller,
- at understøtte enhver faglig aktion og strejke med alle de solidariske midler, arbejderklassen råder over, og føre effektiv forsvarskamp for tilidsmændens beskyttelse,
- at bekæmpe alle splittelses- og spaltningsforsøg,
- at få forandret og forbedret arbejdsløshedslovgivningen, så byrderne ved arbejdsløshedsforsorgen lægges på staten og arbejdskøberne, og arbejdsløshedslovens karakter af faglig tvangslovgivning fjernes,
- at samle alle de fagforeninger og faglige organisationer, der vil være med til at arbejde på dette grundlag, til et arbejde for at genskabe fagbevægelsens frihed og medlemmernes selvbestemmelsesret.«<sup>97</sup>

Blandt vedtagelserne var desuden nedsættelsen af

- »... et solidaritetsudvalg til forsvar for fagforeningernes frihed. Dets opgave bliver at organisere den økonomiske understøttelse og solidaritet af enhver fagforening eller arbejdergruppe, der befinder sig i kamp mod

arbejdskøbernes angreb og rammes af de faglige tvangsbestemmelser.«<sup>98</sup> Udvalget kom dog næppe nogensinde i aktion.

Der blev også opstillet en række krav til regering og rigsdag om øget hjælp til de arbejdsløse: en væsentlig forhøjelse af mindsteunderstøttelsen, en særlig vinterhjælp, 10 måneders og 26 ugers bestemmelsens bortfald på statens og kommunernes bekostning, bedre hjælp til enlige mødre, de uorganiseredes optagelse i fagforeningerne og omkostningerne i forbindelse hermed dækket af det offentlige og endelig arbejdstidsforkortelse med fuld lønudligning.

»Vi rejser disse krav på vore medlemmers og hele den danske arbejderklasses vegne, ud fra den betragtning, at det kapitalistiske samfundssystem og ikke arbejderklassen er skyld i de for os fuldstændig utålelige tilstande...«<sup>99</sup>

I forbindelse med konferencen blev der afholdt et særligt møde for de delegerede, der var valgt i landarbejderafdelinger. Mødet resulterede i nedsættelse af et arbejdsudvalg på 3 medlemmer, hvis opgave det var at forberede og indkalde til en endnu bredere landarbejderkonference, hvor en ny ledelse skulle vælges. Desuden vedtog man fra 1. januar 1935 at udgive et fælles blad, Landarbejdernes Rejsning. Så vidt det kan konstateres, blev hverken blad eller konference nogensinde en realitet.

For både Socialdemokratiet og DsF var denne manifestation af utilfredshed blandt de organiserede arbejdere naturligvis temmelig generende. Social-Demokraten konstaterede, at konferencen var indkaldt på kommunistisk initiativ, og at deltagerne var valgt på dårligt besøgte generalforsamlinger og derfor repræsenterede et langt mindre antal arbejdere, end man hævdede.<sup>100</sup> Et par dage efter konferencens afslutning modtog alle de DAF-afdelinger, der havde deltaget, en skrivelse fra forretningsudvalget for DAF. Man ønskede bl.a. oplyst, om de delegerede var valgt på generalforsamling eller medlemsmøde, hvor mange der havde deltaget i valget, hvor mange der havde stemt for at sende repræsentanter og hvor mange imod.<sup>101</sup> Resultatet af undersøgelsen blev offentliggjort i november i Arbejdsmændenes Fagblad. Hensigten havde naturligvis været at få bagatelliseret konferencens betydning, og man var da også kommet til det resultat, at kun et ringe antal arbejdere havde været repræsenteret. Arbejderbladet kommenterede disse beregninger ved at oplyse, at næsten alle afdelingerne havde nægtet at besvare spørgeskemaerne og undrede sig på den baggrund over, hvorfra tallene stammede. Samtidig kunne bladet oplyse, at mange ikke-deltagende organisationer havde tilsluttet sig konferencens beslutninger.

Det sidste var i hvert fald rigtigt. I de fleste af de deltagende fagforeninger havde medlemmerne på et møde eller en generalforsamling fået forelagt beslutningerne og så kunnet vedtage eller forkaste resultatet. Det sidste var kun sket ganske få steder, f.eks. i DAF - Esbjerg. Men inden december havde også 14 ikke-deltagende organisationer givet deres tilslutning.<sup>102</sup>

Det var af stor propagandamæssig værdi for DKP at få en så bred opslutning om den kritik og en række af de krav, som man i årevis havde fremført. Det er imidlertid uklart, i hvor høj grad partiet havde forestillet sig, at Oktoberbevægelsen, som den efter konferencen blev kaldt, skulle udvikles til en fast organisation, omfattende oppositionelle forbund og fagforeninger. Det har

dog næpe været tanken at skabe en egentlig fasttømret fraktion i fagbevægelsen. Som navnet antyder, var der tale om en bevægelse, snarere end om en organisation. Konferencen var jo heller ikke en forsamling af repræsentanter for fagforeningsbestyrelser, men blot delegerede valgt på en generalforsamling af et mere eller mindre tilfældigt flertal. Snarere satsede partiet på, at landsudvalget og måske især dets sekretariats tre medlemmer ville blive en slags uofficiel ledelse af den samlede fagopposition. De kunne hævde at have en betydelig opbakning i kraft af Oktoberkonferencen og dermed forventes at besidde en vis autoritet i arbejderklassen. Men med den åbenlyse og massive kommunistiske indflydelse både på konferencen og den valgte ledelse lagde man sig samtidig åben for kritik. Det blev for let for modstanderne blot at stemple og dermed affærdige det hele som blot en ny kommunistisk manøvre.<sup>104</sup>

Den væsentligste årsag til ikke at udvikle Oktoberbevægelsen til en egentlig oppositionsorganisation var sikkert, at DKP så langt fra havde opgivet RFO.

»RFO erstattes eller overflødiggøres ikke af den voksende oppositionsbevægelse, der forenes om Fagbevægelsens Frihedskonference, men må arbejde på her at komme til at spille den førende og retningsgivende rolle...«<sup>104</sup>

RFO.s 2. landsmøde var blevet afholdt 16-17. september 1934 i København. Der var mødt 201 delegerede, 187 fra København og 14 fra provinsen. Af deltagerne havde de 94 arbejde, 107 var arbejdsløse, og der deltog 5 fagforeningsformænd, 3 næstformænd og 22 bestyrelsesmedlemmer og tillidsmænd.<sup>105</sup> Sammenlignet med det første landsmøde halvandet år tidligere var der således et betydeligt fald i antallet af delegerede, især fra provinsen, og der deltog også færre tillidsfolk. Man skal dog sikkert ikke lægge for meget i det mindre fremmøde. Grupperne i provinsen kan have undladt at sende repræsentanter, fordi mødet ikke var af samme betydning som det første, hvor det sikkert havde været vigtigt for RFO at få trommet så mange delegerede sammen som muligt, bl.a. for at demonstrere sin organisatoriske styrke.

I en resolution fra landsmødet hed det, at der udenom RFO var ved at opstå retninger og bevægelser, der kun indirekte var præget af RFO.s linie og arbejde. Dette skyldtes ifølge landsmødet,

»at RFO gennem velorganiseret hetz og organiseret modangreb har ladet sig trænge i defensiven.

Men det skyldes også, at RFO gennem hele sit arbejde og sin organisationsform har isoleret sig selv fra de masser, som bevidst eller ubevidst sympatiserer med den revolutionære fagopposition.

RFO.s arbejde har på generalforsamlingerne været sekterisk og afgrænset fra medlemmernes dagsinteresser, og på arbejdspladserne har vi udført et abstrakt og lidet systematisk arbejde.«<sup>106</sup>

Det måtte ifølge landsmødet være en hovedopgave for RFO at medvirke til, at de oppositionelle strømninger udenfor organisationen udvikledes til en bred massebevægelse. I forbindelse med de kommende overenskomstforhandlinger måtte man arbejde for opsigelser og kamp for lønforhøjelser, 40 timers arbejdsuge med fuld lønudligning, kamp mod den kapitalistiske rationalisering og for erstatning for den direkte og indirekte lønreduktion. Herunder var det vigtigt at få anerkendt, at de enkelte organisationer selv skulle opsigte, forhand-



le og afslutte deres overenskomst. RFO.s kamp for demokrati i fagforeningerne og fagforeningernes frihed kunne ifølge landsmødet medvirke til at bryde den isolation, man befandt sig i.

For at fremme RFO.s udvikling til en bred oppositionsbewægelse vedtog landsmødet at bringe organisationsformen i overensstemmelse med dansk fagbevægelses organisatoriske struktur. Dette var også nødvendigt, fordi

»... den nuværende organisationsform, opbygget efter industrielle linjer, ikke har vist sig at muliggøre et alvorligt oppositionsarbejde efter forbundslinjer.«<sup>107</sup>

De vigtigste blandt de nye bestemmelser var følgende:

»På arbejdspladsen dannes RFO-bedriftsgruppen. For at muliggøre et kombineret bedrifts- og fagforeningsarbejde, opbygges bedriftsgrupperne efter samme linjer som de af fagforeningerne anerkendte fagforeningsklubber på arbejdspladsen.

Der oprettes fagsekretariater i alle betydende forbund, som under hovedbestyrelsens, forretningsudvalgets og sekretariatets ledelse og kontrol organiserer og leder oppositionsarbejdet på langs i forbundene.

I provinsbyerne skabes en fællesledelse af de forskellige grupper, og gruppernes arbejde indordnes under samme rammer som de reformistiske fællesorganisationer.«<sup>108</sup>

En konsekvens af disse vedtagelser var, at de fleste industriblade forsvandt i 1934. Dette gør det vanskeligere at følge RFO.s aktivitet efter sommeren 1934, fordi Arbejderbladet omtale samtidig blev skåret ned til et minimum, ja man undgik helst helt at nævne RFO.s navn. Det er dog utvivlsomt, at RFO i efteråret 1934 igen havde en vis fremgang i fagforeningerne.

Samme år i december blev DKP og RFO imidlertid ramt af et hårdt slag. Heinrich Wolf, der var formand for DSMF afd. 17 og desuden medlem af Oktoberbevægelsens sekretariat, døde af lungebetændelse kun 36 år gammel. Han synes at have været vellidt og respekteret langt ud over oppositionens rækker.

Forud for overenskomstforhandlingerne i 1935 søgte DsF at få skabt mulighed for afsluttelse af flerårige overenskomster. Det lykkedes dog kun for de faglærte i jernindustrien og enkelte andre steder. Et beskedent antal overenskomster blev derefter opsagt, sandsynligvis især pga. pres fra medlemmerne.<sup>109</sup> Bl.a. viste en urafstemning blandt sømænd og søfyrbødere et meget stort flertal for opsigelse. Arbejdsgiverne var denne gang generelt villige til at acceptere en uændret forlængelse af overenskomsterne, mens DsF krævede visse beskedne forbedringer.

I denne overenskomstsituation var det ikke RFO, men Oktoberbevægelsen, som DKP førte frem. Oktoberbevægelsen holdt den 13. januar 1935 et udvidet landsledelsesmøde i Fredericia og vedtog her et »Opråb til Danmarks fagorganiserede arbejdere om veje og midler i overenskomstsituationen.« Det blev i det meget omfangsrige opråb fremhævet, at den hidtidige udvikling udelukkende havde været til fordel for arbejdsgiverne, og at en fortsættelse af fagbevægelsens linie fra de foregående år ville blive en katastrofe for arbejderklassen og dens organisationer. På den baggrund havde man vedtaget følgende opfordring:

»Stil overenskomsterne til behandling i hver eneste fagforening, klub og på hver eneste arbejdsplads.

Undersøg hvilke reduktioner og forringelser, der er sket, undersøg virksomhedens produktion, hvor mange arbejdere, der er blevet afskediget, og stil konkrete forslag om lønforhøjelse, arbejdstidsnedsættelse og antagelse af nye arbejdere.

Indled forhandling og samarbejde med andre fagforeninger og forbund! Opstil fælles fordringer og indkald om nødvendigt til forbunds- eller branchemøder for at udarbejde fælles platform, og for at organisere samlet kamp.

Gennembryd de statslige tvangsbestemmelser og sikre medlemmerne deres selvbestemmelsesret!

Forbered allerede nu den moralske og økonomiske understøttelse af de forbund og grupper, der står forrest i kamplinien!<sup>110</sup>

Oprábet blev trykt i et oplag på 200.000 og uddelt i fagforeninger og ved kontrolsteder.

Samtidig vedtog landsledelsen en resolution om arbejdsløshedsspørgsmålet. Man opfordrede fagforeningernes generalforsamlinger til at vælge udvalg, som kunne varetage de arbejdsløses specielle interesser og forbinde dem med fagforeningernes almindelige arbejde. I den følgende tid blev sådanne udvalg faktisk valgt adskillige steder.

På de områder hvor overenskomstforhandlerne ikke var nået til enighed, fremsatte forligsmanden den 10. april et mæglingsforslag, der kun indeholdt ganske minimale forbedringer. Arbejderne forkastede derefter, dvs. de arbejdere der selv fik lov til at stemme, med sammenlagt 22.921 stemmer imod og 16.151 for. Mæglingsforslaget blev alligevel erklæret for vedtaget, idet DAF.s 21 mand store hovedbestyrelse på medlemmernes vegne vedtog med alle stemmer mod 1 og derved fremskaffede 25-30.000 ja-stemmer. C. H. Petersen vurderede i Information, at forslaget var blevet forkastet, hvis arbejdsmændene selv havde fået lov til at stemme og fortsatte:

»Hvor hårdt reformisterne er trængt ses måske bedst deraf, at man ikke, som tidligere, turde lade en DAF-kongres stemme over forligsforslaget, men gik så vidt at lade hovedbestyrelsen alene vedtage. Det næste bliver vel, at Aksel Olsen egenhændigt vedtager på 150.000 medlemmers vegne!<sup>111</sup>

Selv i Arbejdsgiverforeningens og DsF.s ledelse var man betænkelig.

Vedtagelsen betød pga. de stigende priser en gennemsnitlig reallønsnedgang i løbet af 1935 på 2-3 pct. ligesom de foregående år. Samtidig faldt den registrerede arbejdsløshed en smule til 20 pct.

Der var under forhandlingerne sket det bemærkelsesværdige, at søfyrbøderne var nået til enighed med rederne om en 2-årig overenskomst, der indeholdt en vis lønforbedring, pristalsregulering og andre forbedringer af løn- og arbejdsforhold. Samtidig fik forbundet den forhyringsret tilbage, som det havde mistet under strejken i 1934. Det er vanskeligt at afgøre, om søfolkenes udviste kampvilje eller skibsfartens forbedrede situation havde hovedæren for redernes eftergivenhed. Sømændene havde opnået tilsagn om lignende forbedringer af løn- og arbejdsforhold, men hverken de eller fyrbøderne fik arbejdstiden ned-

sat, som de havde stillet krav om. Dette var alvorligst for sømændene, der havde betydelig længere arbejdstid end søfyrbøderne. Mens de sidstnævntes RFO-ledelse anbefalede forslaget til vedtagelse, opfordrede sømændenes RFO-gruppe til forkastelse, hvilket også skete. Social-Demokraten anvendte megen energi på at mistænkeliggøre RFO.s forskellige holdning i de to forbund.

Da forligsforslagets skæbne var kendt, opfordrede DKP arbejderne til at reagere.

»Gør nu i alle organisationer op med de tilidsmænd, der ikke klart og utvetydigt tager afstand fra forligsmandsloven og hele det faglige juristeri og ikke i praksis viser, at de er beredt til at kæmpe for at få det afskaffet!«<sup>112</sup>

»Forligsmandslov og fagligt diktatur skal sprænges gennem masseaktion. ... De påtvungne overenskomster skal ikke respekteres, og enhver tilhænger af forligsmandslov og sammenkædnings fjernes!«<sup>113</sup>

Ifølge C. H. Petersen i Information var der ikke en mand der fulgte opfordringen til strejke. Antallet af arbejdsdage, tabt som følge af arbejdskonflikter, faldt til 14.000 i 1935, årtiets laveste tal og kun en tiendedel af, hvad det havde været året før.<sup>114</sup> Endnu en gang havde kommunisterne fejlbundet situationen og overvurderet deres indflydelse i arbejderklassen.

Oktoberbevægelsen havde ikke ladet høre fra sig siden mødet i Fredericia i januar. I maj udsendte dens sekretariat imidlertid et nyt opråb. På baggrund af overenskomstforhandlingernes forløb opfordredes fagforeningsmedlemmerne til at indsamle protestunderskrifter mod den faglige tvangslovgivning, til hvilket formål man havde ladet trykke underskriftlister. Desuden indeholdt opråbet en opfordring til at indkalde generalforsamlinger, beslutte proteststrejker mod tvangslovene, mod sammenkædnings, mod stats- og lederdiktaturet over de faglige økonomiske kamporganisationer. Strejkeparolen led samme kranke skæbne som DKP.s kort forinden, og det er usikkert, om de indsamlede underskrifter nogensinde blev afleveret til regering og rigsdag, selv om Arbejderbladet i flere måneder energisk agiterede for kampagnen. Dette var det sidste initiativ, der kom fra Oktoberbevægelsen, og den må formodes at være døet hen i løbet af sommeren.

På forårsgeneralforsamlingerne i 1935 havde RFO nogen modgang. Den var bl.a. forårsaget af, at nogle socialdemokratisk dominerede fagforeninger var gået over til at anvende en ret særpræget afstemningsprocedure ved tillidsmandsvalgene. Allerede i længere tid havde adskillige fagforeninger valgt bestyrelse ved urafstemning blandt medlemmerne, efter at socialdemokraterne havde fået et forslag herom vedtaget på en generalforsamling. Oppositionen protesterede altid, og med god grund, eftersom denne afstemningsform viste sig absolut ikke at være til RFO.s fordel. Men nu gik flertallet i enkelte andre fagforeninger, hvor RFO havde en vis styrke, et skridt videre i forsøget på at holde oppositionen ude fra bestyrelsen. Den nye afstemningsteknik, i det mindste i fagforeningsregi, som nu blev introduceret, blev praktiseret i flere varianter. Den almindeligste var, at der blev stemt om kandidaterne enkeltvis ved håndsoprækning. Resultatet var naturligvis, at oppositionen ingen fik valgt, heller ikke selv om den mønstrede næsten halvdelen af stemmerne. Andre



steder gjorde flertallet kort proces og foretog kun én afstemning, for og imod bestyrelsens liste. Det illustrerer måske mere end noget andet oppositionens isolation, at disse grove manipulationer øjensynlig blev accepteret af det store flertal af arbejdere. Godt hjulpet af RFO-folkenes egen optræden var det virkelig lykkedes gennem den voldsomme propaganda at få skabt et stærkt modsætningsforhold mellem RFO og en stor del af de øvrige arbejdere. Socialdemokraterne kunne næsten overalt være sikre på at vinde en afstemning, hvis de gjorde den til et for eller imod RFO, for eller imod kommunisterne, et forhold som man naturligvis flittigt udnyttede.

Samtidig skærpede Socialdemokratiet i sommeren 1935 sin hetzlignende kampagne og begyndte nu også aktivt at vende sig mod nazisterne. På Socialdemokratiets kongres blev der vedtaget en plan om en reorganisering af Hovedorganisationernes Agitationskomité. På et møde den 2. september besluttede forretningsudvalgene for Socialdemokratiet, DsF og den københavnske fællesorganisation at oprette Hovedorganisationernes Informations- og Propaganda - Afdeling, i daglig tale kaldet HIPA.

HIPA organiserede aktivgrupper af agitatorer, der mødte op og blandede sig i diskussionen på kommunisternes og nazisternes egne møder. Samtidig fungerede den som fællesledelse for de socialdemokratiske faglige klubber og arbejdede desuden som en slags efterretningsorganisation for partiet. Der blev opbygget et arkiv indeholdende ikke alene udklip fra aviser og tidsskrifter, men også DKP.s og RFO.s blade, pjecer og lignende, samt materiale af mere eller mindre intern og fortrolig karakter, som man havde held til at få fingre i. Endvidere udsendte HIPA lejlighedsvis et flyveblad, *Vor Kamp*, med undertitlen: *Mod Splittelse og Reaktion. Socialdemokratisk Kampblad*.<sup>115</sup> Undertitlen var dog i nogen grad misvisende, idet indholdet med al tydelighed demonstrerede, at aktiviteten i hvert fald på dette tidspunkt i første række var rettet mod DKP og RFO. Bladets artikler lå på et ret lavt plan og indeholdt ikke megen reel oplysning.

I løbet af sommeren 1935 blev der afholdt ca. 30 faglige kongresser. Med ganske enkelte undtagelser var RFO og kommunisterne på dem alle yderst beskedent repræsenteret. En af undtagelserne var Kvindeligt Arbejderforbunds kongres, hvor RFO gennem sit flertal i afd. 5 mønstrede 18 af 151 delegerede. Utilfredsheden med forligsmandsloven kom nogle steder til udtryk med en vis styrke, slagteriarbejderne vedtog således énstemmigt en protest imod den. Også murerne protesterede og krævede 10 måneders og 26 ugers bestemmelsen fjernet. Men ellers beherskede fagbureaukratiets top næsten totalt kongresserne, i Smedeforbundet blev Kjærbøls beretning således godkendt énstemmigt, mens stillingen i 1932 havde været 145 for og 87 imod.

En del af forklaringen på oppositionens svaghed var at finde i den måde, hvorpå kongresserne blev sammensat. Der var en generel tendens til en meget betydelig underrepræsentation for de store, dvs. især københavnske, afdelinger.<sup>116</sup>

Efter DKP.s C.K.-møde 30. juni og især efter Kominterns kongres var der tegn på en »opblødning« af RFO, sikkert som en optakt til dens opløsning. Alle partimedlemmer i København blev i juli indkaldt til fællesmøder

»for at indstille hele partiapparatet og dermed hver enkelt partimedlem på

en rigtig og ensartet linie efter C.K.-mødets beslutninger.«<sup>117</sup> Fabrikarbejdernes RFO-gruppe i København foreslog i juli Den faglige Klub forhandlinger om en fælles liste ved valget af delegerede til kongressen. De valgte skulle blot være bundet af generalforsamlingens beslutninger. I september opstillede de oppositionelle typografer i København en »samlingsliste« ved valget af delegerede til delegeretmødet. Listen omfattede ikke blot RFO-folk, men ifølge Arbejderbladet »...også andre, der vil være med til at arbejde for demokratiet i fagbevægelsen og medlemmernes selvbestemmelsesret.«<sup>118</sup> Med enkelte undtagelser blev efterårets generalforsamlinger i modsætning til tidligere slet ikke refereret i Arbejderbladet.

Omkring årsskiftet 1935/36 var RFO.s virksomhed reelt ophørt. Det blev illustreret i februar 1936 ved bestyrelsesvalget i Malernes Fagforening, hvor nogle af de hårdeste opgør mellem RFO og socialdemokraterne havde fundet sted. Nu oplevede man, at der på en »Faglig Enhedsliste« var opstillet de tidligere RFO-folk, dvs. bestyrelsesflertallet, side om side med andre, der »... er socialdemokrater af overbevisning, men i spørgsmålet om stillingen til overenskomsten og malersvendenes økonomiske forhold er enige med medlemsflertallet...«<sup>114</sup>. Blandt disse andre var Krøier, i de foregående år RFO.s hovedmodstander i fagforeningen, tidligere syndikalist og nu organiseret socialdemokrat. Ligeledes i 1936 fik Richard Jensen af partiledelsen besked om at få sit forbund indmeldt i DsF, hvilket skete året efter.

Formelt blev RFO opløst på DKP.s kongres i april 1936, i forbindelse med hvilken også den hidtil mest gennemgribende kritik af organisationens virksomhed blev fremført.

## 6. RFO OG FAGBEVÆGELSEN 1931-35

Det vil af det foregående være fremgået, at RFO i almindelighed var meget langt fra at udgøre nogen trussel mod de socialdemokratiske magtpositioner i fagbevægelsen. Men hvis man gør regnskabet op, opnåede RFO i hvert fald i et par forbund en betragtelig styrke. Man formåede endog i kortere eller længere tid at beherske et enkelt forbund og enkelte fagforeninger. I en vurdering af RFO.s virksomhed vil det være oplagt i første række at hæfte sig ved organisationens svaghed, ved dens manglende formåen mht. at nå de opstillede mål. Men man må nødvendigvis, hvis man skal have et fuldstændigt billede, også inddrage dens ganske vist meget beskedne succes og i det mindste antyde en forklaring herpå. At det på dette sted ikke kan blive til mere end antydninger skyldes, at et forsøg på en mere indgående forklaring ville have krævet nogle dybtgående og detaljerede overvejelser omkring de enkelte gruppers historie og arbejdssituation, som helt ville sprænge rammerne for denne undersøgelse.

RFO.s positioner i fagbevægelsen er hidtil blevet omtalt meget spredt og generelt. Der skal her opstilles en kortfattet oversigt over RFO.s styrke i forskellige grene af fagbevægelsen. Da det er umuligt at behandle alle forbund, vil gennemgangen indskrænke sig til de største samt de forbund og de betydende fagforeninger, som man opnåede at beherske eller hvor man i det mindste opnåede en betragtelig tilslutning.

Det var tydeligt at kommunisterne forventede størst tilslutning til RFO fra de dele af arbejderklassen, der materielt var dårligst stillet. Herunder naturligvis i første række fra dem, der som følge af krisen mistede deres arbejde. Forventningerne til organiseringen af og agitationen blandt de arbejdsløse blev da også i nogen grad indfriet. Men også blandt de beskæftigede i de enkelte fag og industrigrene satsede man mest på de grupper, som havde de laveste lønninger og de dårligste arbejdsforhold. Især nærede man tydeligvis store forventninger om tilslutning fra store dele af de op mod 150.000 egentlige *landarbejdere*, måske også fordi kommunisterne i begyndelsen af 20'erne havde stået ganske stærkt i Landarbejderforbundet. Allerede partikongressen i 1930 havde udtalt, at

»arbejdet blandt landarbejderne hører til partiets vigtigste arbejdsopgaver.

Store masser af landarbejdere lever under betingelser, som er betydeligt dårligere end industriarbejdernes.«<sup>120</sup>

Men ligesom så mange andre steder var resultaterne også her skuffende. Landarbejderne følte sig i almindelighed ikke tiltrukket af RFO.s agitation, og kun ganske enkelte steder, især i Københavns nærmeste omegn og i de store provinsbyer som f.eks. Odense og Roskilde, formåede RFO at gøre sig gældende. På Landarbejderforbundets sidste kongres i juli 1934 blev den sammenslutning med DAF, som RFO så energisk havde modarbejdet, vedtaget med 287 stemmer mod 24.<sup>121</sup> Og så var der blandt de 24 modstandere endog adskillige, der ikke var RFO-folk. Et af RFO.s faste støttepunkter var Landarbejderforbundets Hvidovre-Valby afdeling, hvor den kendte kommunist Lauritz Rasmussen en tid var formand.

I *Arbejdsmandsforbundet* havde man ligeledes håbet på en betydelig opslutning. C. H. Petersen betegnede i *Information* denne arbejdergruppe som en af de mest radikale, og DKP havde da også tidligere haft nogen indflydelse. Men her gik det på samme måde som i Landarbejderforbundet, kun i enkelte afdelinger i de store provinsbyer havde man i en periode flertal i bestyrelsen, f.eks. i Ålborg. Stærkest i Arbejdsmandsforbundet synes RFO at have stået blandt havnearbejderne, selv om man både i København og de store provinsbyer var meget langt fra at have flertal i deres organisationer.

Derimod opnåede RFO flertal blandt søfyrbøderne, og dette forbund blev uden sammenligning RFO.s stærkeste bastion. Flertallet i hovedbestyrelsen blev erobret på kongressen i august 1933 og bekræftet ved en efterfølgende urafstemning, hvor ca. 75 pct. af stemmerne faldt på oppositionen. Samtidig blev det vedtaget at indmelde forbundet i ISH og afvikle medlemskabet i den socialdemokratisk dominerede International Transportarbejder-Federation, ITF. På kongressen var oppositionen repræsenteret med 23 af de 29 valgte delegerede, desuden deltog hovedbestyrelsens medlemmer med stemmeret. Alligevel var kun 7 af kongressens deltagere organiserede kommunister, et vidnesbyrd om at RFO blandt søfyrbøderne formåede at tiltrække også den ikke-kommunistiske opposition.<sup>122</sup> Med Richard Jensen og Georg Hegner i spidsen var RFO-ledelsen i de følgende år urørlig, det store flertal af medlemmerne sluttede konstant op bag den. Ved valgene til forbundsledelsen i 1935 blev Georg Hegner således valgt til formand mod 972 stemmer mod 34 til den socialdemokratiske kandidat, og Richard Jensen til formand for København-



safdelingen med 959 stemmer mod 41.<sup>123</sup> Sammenlignet med de foregående år var stemmedeltagelsen ved dette valg meget lav, utvivlsomt et udtryk for at enhver spænding omkring udfaldet var forduftet.

Efter nederlaget i 1933 oprettede socialdemokraterne en række »oplysningsklubber« blandt sømænd og søfyrbødere.<sup>124</sup> Deres mest bemærkelsesværdige aktivitet var et forsøg på i 1934 at splitte Søfyrbøderforbundet gennem oprettelse af en konkurrerende organisation, Dansk Søfyrbøder- og Motormands Forbund af 1934. Søfyrbødernes blad *Faklen* havde held til at komme i besiddelse af et brev, forfattet af det nye forbunds kommende formand. Det fremgik heraf, at Robert Nielsen, sekretær i DAF og formand for Københavns Fællesorganisation, var orienteret om planerne.<sup>125</sup> Men åbenbart turde eller ville flertallet af de faglige ledere ikke give støtte til en så åbenlys splittelsesvirksomhed, og forbundet blev opgivet.

Samme stærke position formåede RFO ikke at erobre i *Sømandsforbundet*. Ganske vist vedtoges det ved urafstemning allerede i 1932 at indmelde forbundet i ISH. Men kun 437 af forbundets ca. 4.000 medlemmer stemte for, og medlemskabet varede kun et år. Desuden var ISH.s nære tilknytning til Komintern ikke almindelig kendt. Matrosernes modvilje mod RFO-gruppen synes at have vokset sig stadig større, en udvikling der også kunne iagttages i adskillige andre fagforeninger. Ved urafstemningen om ny forbundsledelse i foråret 1935 fik RFO således kun valgt et medlem, det hidtil dårligste resultat.<sup>126</sup>

Søfolkene og havnearbejderne havde en tradition som nogle af den danske arbejderklasses mest radikale grupper, en tradition de i øvrigt havde til fælles med deres kolleger i andre lande. Baggrunden herfor skal sikkert især søges i, at arbejdet i høj grad havde bevaret karakter af løsarbejde. Det var både hårdt og dårligt betalt og må have tiltrukket og skabt arbejdere af en særlig støbning, folk der foretrak en relativ fri, men usikker tilværelse. Sikkert har mange søfolk også været ubundne af familie og forpligtelser af økonomisk art, forhold der nok kunne spille ind i overvejelserne omkring en faglig kamp. Men denne traditionelle radikalitet forklarer ikke, hvorfor RFO relativt let erobrede magten i søfyrbødernes ledelse, men samtidig ikke i tilnærmelsesvis samme udstrækning formåede at gøre sig gældende blandt havnearbejdere og matroser. Både sømændenes og i hvert fald de københavnske havnearbejders ledelse var domineret af socialdemokrater, men samtidig ret radikale. Sømandsforbundet var således ikke tilsluttet DsF. Det samme gjaldt for søfyrbødernes, og deres ledelse indtil 1933 synes lige så lidt som de to andre at have været enig med DsF-lederne i deres forsigtige og regeringsloyale politik. Det synes således fristende at hæfte sig ved Richard Jensens person som den afgørende faktor i forbindelse med RFO.s næsten totale dominans blandt søfyrbødernes. Han havde i en kort tid o. 1920 været formand for forbundet og var således velkendt blandt medlemmerne. Samtidig synes han at have været en dygtig og vellidt fagforeningsmand. Både sømændenes og havnearbejdernes RFO-gruppe manglede en mand med Richard Jensens autoritet, som man kunne føre frem.

Også *slagteriarbejderne* havde en særdeles kampivrig ledelse, hvilket utvivlsomt var medvirkende til, at RFO også i dette forbund havde svært ved at gøre sig gældende.

I *Dansk Smede- og Maskinarbejder Forbund* havde RFO mange tilhængere.

Det gjaldt især de københavnske afdelinger, hvor afd. 17 i en periode blev ledet af RFO. Også i nogle provinsafdelinger fik man flertal, f.eks. i Esbjerg og Nakskov. Smedene og maskinarbejderne havde i lighed med søfolkene en vis kampradition, det var således i nogle af dette forbunds afdelinger, at syndikalisterne fik tilslutning under og efter 1. verdenskrig. Den forholdsvis udviklede klassebevidsthed skal sikkert i første række tilskrives det orhold, at forbundets medlemmer ofte var beskæftiget på nogle af landets største arbejdspladser, f.eks. skibsværfterne. Her fremtræder både kapitalens despoti og den enkelte arbejders magtesløshed utilsløret, og den personlige relation mellem arbejdsgiver og arbejder er erstattet af et rent pengeforhold. Samtidig er udbytningen tydeligt illustreret af kapitalophobningen og den store forskel i levestandard mellem kapialejer og arbejder. Sikker har det også øget oppositionens muligheder blandt smedene, at forbundets ledelse med Kjærbo i spidsen var ualmindelig diktatorisk og samtidig indstillet på til det yderste at følge regeringens ønsker om løntilbageholdenhed og ro på arbejdsmarkedet.<sup>127</sup>

Smedeforbundets afd. 17 var under RFO.s kontrol i næsten 3 år, og udviklingen i denne fagforening demonstrerede tydeligt, i hvor høj grad RFO.s styrke kunne afhænge af en enkelt person.<sup>128</sup> Flertallet blev vundet på generalforsamlingen i juli 1931, hvor Heinrich Wolf blev formand. Med et RFO-flertal i sin bestyrelse beklædte han denne post indtil april 1934. Da gik flertallet tabt, men alligevel fortsatte han som formand indtil sin død i december samme år. På den følgende generalforsamling i januar 1935 opstillede den gamle syndikalistfører Lauritz Hansen ved formandsvalget. Oppositionens splittelse resulterede i, at den socialdemokratiske kandidat blev valgt med 257 stemmer mod Lauritz Hansens 163 og RFO-kandidatens 117.<sup>129</sup> Formanden blev således valgt på et mindretal af de afgivne stemmer. Samtidig var det bemærkelsesværdigt, at RFO nu efter Heinrich Wolfs død kun formåede at mønstre 117 af ialt 537 afgivne stemmer. Arbejderbladet ofrede en leder på Lauritz Hansens person og betegnede ham som en kontrarevolutionær antisocialist, hvilket udmærket illustrerede den holdning, som DKP i almindelighed lagde for dagen overfor fagoppositionen udenfor RFO.<sup>130</sup> 1 april 1935 fik oppositionen tilsammen igen flertal i bestyrelsen, men formanden var stadig socialdemokrat.

Næst efter søfyrbøderne var det blandt *malerne*, at RFO.s procentvise tilslutning blandt medlemmerne var størst. Især stod kampen om den store københavnske afdeling med ca. 2500 medlemmer, mere end en trediedel af forbundets samlede medlemstal. De to næststørste afdelinger, Århus og Odense, synes at have været under stabil kontrol af RFO.<sup>131</sup> Fagpolitisk var der ikke særlig stor overensstemmelse mellem forbundsledelsens store flertal og medlemmerne. Det blev illustreret i december 1934, da ledelsens forslag om uændret forlængelse af overenskomsterne blev forkastet ved urafstemning. Samme skæbne overgik forligsmandens mæglingsforslag i foråret 1935, skønt det var blevet anbefalet af forbundsledelsen med alle stemmer mod 3. Det synes umiddelbart vanskeligt at forklare, hvorfor netop malerne indtog denne radikale holdning. Ganske vist kan man pege på fagets meget store arbejdsløshed. Men derved adskilte malerne sig ikke fra bygningsindustriens andre faggrupper: murere, tømrere og murerarbejdsmænd. Murerne og tømrerne havde således i

1932 en gennemsnitlig arbejdsløshed på næsten 50 pct., men alligevel var RFO.s indflydelse i disse forbund beskeden. Men forklaringen var dog sikkert den, at RFO blandt malerne i både København, Århus og Odense rådede over en række dygtige fagforeningsfolk.<sup>132</sup>

Formandsposten og bestyrelsesflertallet i Kbhn.-afdelingen blev erobret af oppositionen allerede i februar 1932. Styrkeforholdet mellem RFO og socialdemokraterne var ret jævnbyrdigt, hvilket sikkert var medvirkende til, at aktivitetsniveauet blandt medlemmerne hurtigt blev meget højt. Jævnbyrdigt mht. antallet af tilhængere vel at mærke, hvorimod det kun lykkedes RFO at få organiseret en ubetydelig del af medlemmerne. Fagforeningens RFO-gruppe talte på intet tidspunkt mere end 55 medlemmer, hvoraf de 40 udgjordes af den kommunistiske fraktion.<sup>133</sup> I februar 1933 bevarede RFO flertallet, og i maj stiftedes Malernes socialdemokratiske Klub.<sup>134</sup> I 1934 blev fagforeningens formand, kommunisten Chr. Larsen, genvalgt med stemmerne 793-791, men bestyrelsesflertallet gik tabt. Det følgende år var resultatet omvendt, bestyrelsesflertallet blev genvundet, men formandsposten blev erobret af socialdemokraterne. Det sidste skyldtes, at en lille gruppe, fortrinsvis bestående af ekskluderede RFO-folk, opstillede deres egen kandidat. På malernes delegeretmøde i 1935 havde RFO utvivlsomt håbet at få styrket sin stilling i forbundets ledelse væsentligt. Men ved valget af delegerede i Kbhn.-afdelingen skete der det uventede, at socialdemokraterne fik valgt 27 af afdelingens 28 repræsentanter. Stemmedeltagelsen var meget lav, og RFO.s nederlag var formentlig forårsaget af, at man havde ført en meget uheldig kampagne. På delegeretmødet blev Kbhn.-afdelingens formand valgt til næstformand for forbundet, og afdelingens næstformand, Kaj Lyng fra RFO, rykkede derefter op som afdelingsformand. I februar 1936 var oppositionen blevet styrket gennem tilslutning fra nogle af de tidligere modstandere og bevarede både formandspost og bestyrelsesflertal.

I næsten alle *Kvindeligt Arbejderforbunds* afdelinger opnåede RFO kun ganske ringe eller slet ingen tilslutning. Den eneste undtagelse var den københavnske afd. 5, de kvindelige arbejdere i jern- og metalindustrien. Afdelingen var forbundets største og havde i 1932 3.300 medlemmer, mere end en fjerdedel af samtlige. Allerede i 1926 fik kommunisterne flertal i bestyrelsen og havde her et af deres faste støttepunkter. Den stærke position blandt disse kvinder skal sikkert i vid udstrækning forklares på samme måde som kommunisternes og RFO.s relativt store indflydelse blandt smede- og maskinarbejderne. Men samtidig er der næppe tvivl om, at oppositionen i Inger Gamburgs person havde et væsentligt aktiv, således at hun gennem sin dygtighed som fagforeningsformand samlede tilslutning til RFO. Metalkvindernes radikale indstilling til forskel fra forbundets øvrige medlemmer kom til udtryk i oktober 1934, da et forslag om at lade forbundsledelsen alene afslutte overenskomst blev vedtaget ved urafstemning. I afd. 5 var der 2.983 stemmer imod og kun 172 for.<sup>135</sup>

Inger Gamburg blev valgt til formand for afd. 5 i 1929 og sad på denne post med et bestyrelsesflertal bag sig indtil april 1933. Da synes flertallet at være gået tabt, for atter at blive erobret i oktober samme år. På nøjagtig samme måde skiftede flertal i 1934, men efter oktober 1934 var oppositionens flertal



stabil. I april 1935 besatte RFO endog samtlige bestyrelsesposter. I begyndelsen af 1933 stiftedes i afd. 5 en Faglig Klub, blandt hvis ledere var et tidligere kommunistisk bestyrelsesmedlem.<sup>136</sup> Oppositionen i Kvindeligt Arbejderforbund fortsatte udgivelsen af sit blad, Kvindernes Kamp, helt til april 1938, besynderligt nok stadig med den samme undertitel: Organ for den revolutionære fagopposition.

Endelig kan nævnes, at RFO også blandt de københavnske *typografer*, *formere* og *droskechauffører* opnåede en vis tilslutning.

## 7. ÅRSAGERNE TIL RFO-POLITIKKENS NEDERLAG

Med udgangspunkt i DKP.s egen kritik af RFO.s virksomhed, som den kom til udtryk omkring og efter organisationens opløsning, vil der i det følgende blive forsøgt en lidt mere sammenhængende vurdering af årsagerne til ultra-venstre politikken og specielt RFO-politikken faktiske forløb i Danmark. Det vil i første række indebære et forsøg på at lokalisere årsagerne til, at RFO i så ringe grad formåede at nå de mål, der var opstillet for dens virksomhed.

DKP.s kritik af RFO fremkom i det væsentlige i to omgange. Dels på Kominterns 7. verdenskongres og dels i forbindelse med DKP.s egen kongres i april 1936.

På Kominterns kongres, hvor Bela Kun proklamerede RFO.s forvandling til en venstrefløj indenfor de reformistiske fagforeninger, talte for DKP Aksel Larsen og partisekretær Johs. Hansen. Aksel Larsen gav i sit indlæg udtryk for den opfattelse, at den høje organisationsprocent i Danmark burde have haft konsekvenser for enhedsfrontorganernes udformning.<sup>137</sup> De eksisterende organisationer kunne udmærket fungere som sådanne organer eller i det mindste udgøre disses basis. I den forbindelse henviste han til Oktoberbevægelsen og erklærede, at

»de store resultater, Oktoberbevægelsen og den brede oppositionsbevægelse i fagforeningerne har nået, ... i sidste instans (kan) føres tilbage til, at denne bevægelse ikke er noget »et-eller-andet«, som er organiseret udenfor fagbevægelsen, men at den har sin basis i de bestående lokale fagforeninger.«

Der kunne nok, ifølge Aksel Larsen, tænkes andre enhedsfrontorganisationer end de bestående. Men han fremhævede,

»at de skabelonagtige og mekaniske forsøg på hos os at skabe organer og komitéer, som i andre lande under andre omstændigheder har vist sig nyttige og nødvendige, hos os som oftest ikke alene ikke har bragt nogen nytte, men endogså haft skadelige virkninger.«

Uden at nævne organisationens navn fik Aksel Larsen her rettet et tydeligt angreb på selve organiseringen af RFO i Danmark.

Johs. Hansen uddybede i sit indlæg dette.<sup>138</sup> Når RFO ikke var blevet en masseorganisation, skyldtes det den skematisme overførsel af metoderne for RFO.s opbygning i Tyskland. Denne skematisme skyldtes ikke blot det danske parti, men også direktiverne fra RFI. Man havde opbygget en slags fagfore-

ningsparti uden massebasis. Johs. Hansens kritik af RFI kom utvivlsomt kun frem, fordi der på kongressen var enighed om den.

Et halvt år senere, forud for DKP.s kongres i april 1936, kom kritikken lidt mere åbenhjertig frem, sikkert fordi RFO nu var opløst. Til gengæld var den knapt så dybtgående. Aksel Larsen foretog i marts som et oplæg til kongressens diskussion en gennemgang og en kritik af RFO.s organisatoriske og politiske udvikling.<sup>139</sup> Han vurderede det således, at det grundlæggende havde været korrekt at forsøge en organisatorisk samling af de fagforeningsmedlemmer, der var utilfredse med reformisternes politik. Derimod havde teorien om, at kampen kun kunne føres af arbejderne selv, udenom de faglige ledere og organisationer, været fejlagtig og svækket arbejdet i fagforeningerne. Desuden var den blevet modbevist af kendsgerningerne. Aksel Larsen vurderede dog, at RFO.s hovedfejl havde været

»... bevægelsens revolutionære princprytteri. Der var en altovervejende tilbøjelighed til at gøre rene *taktiske og metodiske spørgsmål* til *principspørgsmål*. Overalt gjaldt det om at være »revolutionær«, at holde »linien« o.s.v. På den måde kom RFO forholdsvis hurtigt ind i en blindgyde, blev *sektærisk*, blev en art fagligt parti, hvor der var tilbøjelighed til at kræve bekendelse til det kommunistiske manifest og proletariatets diktatur som betingelse for medlemskab.«

Et udtryk for denne sektærisme havde været, at alle reformistiske ledere blev skåret over én kam, hvilket ifølge Aksel Larsen måtte

»... føre til en kolosal skærpelse af oppositionen på generalforsamlinger o.l., og til at RFO-grupperne i ikke få tilfælde kun optrådte som negativt kritiserende og kværunderende elementer - hvis basis derfor *måtte* skrumpe ind.«

Alligevel mente han, at RFO havde været

»... et positivt nødvendigt historisk gennemgangsled for udviklingen og organiseringen af klassekampsbewægelsen, af enhedsfronten, i den danske fagbevægelse.«

Uden RFO

»... vilde de positive revolutionære kræfter i fagbevægelsen være blevet splittet og løbet døde i ørkesløst abstrakt arbejde og forsøg på at organisere faglige kampe i bedrifterne. ... Den gav... grundlag og muligheder for en videreudvikling udover RFO.s rammer, som enten ellers ikke havde været mulig eller ville være blevet kolosalt forsinket.«

Erfaringerne havde vist, at

»... vore grundsynspunkter falder sammen med det store flertal af de danske arbejderes. Når dette ikke altid kommer klart til udtryk skyldes det, at de socialdemokratiske ledere har indflydelse og evne til med deres demagogi og kommunistforskrækkelse at forhindre masserne i at erkende eller klart tage stilling til deres virkelige faglige interesser. Vor egen sektæriske og »revolutionære« optræden har bidraget hertil.

Endelig kan nævnes, at Aksel Larsen i en artikel i Tiden i juni 1936 skrev, at RFO

»... ofte måtte synes arbejderne at virke splittende eller i hvert fald at være kimen til splittelse«,

en vurdering der lå i god forlængelse af hans bemærkninger på Kominterns kongres.<sup>140</sup>

Bemærkningen om at »de positive revolutionære kræfter i fagbevægelsen« uden RFO ville være blevet splittet forekommer næsten grotesk, al den stund oppositionen i fagbevægelsen, specielt venstreklubberne, jo netop blev splittet gennem RFO.s oprettelse. Man skal dog sikkert være opmærksom på, at der ved fremsættelse af en kritik, som den A.L. her gjorde sig til talsmand for, var forskellige hensyn at tage. Det må have været ulig lettere på Kominterns kongres temmelig utilsløret at antyde, at det sikkert havde været bedre, hvis RFO aldrig var blevet organiseret, end at gøre det samme overfor de partifæller, der måske i årevis havde slidt for organisationen. I hvert fald undgik A.L. disse overvejelser forud for kongressen i Danmark. Dette havde sikkert også forbindelse med nødvendigheden at sikre en vis kontinuitet i partiets politik. Det havde under alle omstændigheder været umuligt på kongressen at frakende den organisation, som havde ledet partiets faglige arbejde i en årrække, enhver positiv betydning og betegne dens oprettelse som et totalt fejlgreb. Kongresoplæggets konstatering af, at RFO trods alt havde været nyttig og nødvendig for »de positive og revolutionære kræfter«, var derfor nok snarere et udtryk for en politisk nødvendighed end for Aksel Larsens virkelige overbevisning. Den stemte heller ikke godt overens med hans bemærkninger på Kominterns kongres.<sup>141</sup>

Påpegningen af at RFO blev opfattet som et fremmedelement i fagbevægelsen, som i sig bar kimen til splittelse, var utvivlsomt både korrekt og væsentlig. Kommunisterne mødte her det samme problem som regeringen og de faglige ledere: arbejdernes beskyttelse af deres organisationer. Det lå i Aksel Larsens udtalelser på Kominterns kongres, at organisationsformen i høj grad havde været afgørende for oppositionsbevægelsens skæbne, og at en organisering med basis i de eksisterende organisationer ville have sikret oppositionen store resultater. For det første er det nu vanskeligt at dele Aksel Larsens vurdering af Oktoberbevægelsens resultater. Bortset fra den ganske magtfulde manifestation som Oktoberkonferencen var, og som nok i sig selv kan have haft en vis effekt, synes de ret beset at have været temmelig begrænsede. For det andet skal man hæfte sig ved, at Oktoberbevægelsens politiske linie var markant forskellig fra den, som DKP og RFO især i den første tid havde fulgt. Når Oktoberbevægelsens resultater blev så beskedne, til trods for at der i arbejderklassen var en udtalt forståelse for en række af dens krav, skyldtes det ikke mindst, at bevægelsen blev ledet af kendte kommunister og åbenlyst fungerede som et redskab for partiet og RFO. På det tidspunkt, da Oktoberbevægelsen blev skabt, var DKP og RFO i almindelighed så kompromitterede og uglese i størstedelen af den danske arbejderklasse, at næsten en hvilken som helst organisation under deres indflydelse ville have været udelukket fra massetilslutning.

Hvorfor det var kommet så vidt, gav Aksel Larsen selv en ganske vist utilstrækkelig forklaring på i sit indlæg i Arbejderbladet 13. marts. De forhold, som han her trak frem, havde ganske givet været medvirkende. Agitationen for at de faglige kampe kun kunne føres af arbejderne selv, blev i arbejderklassen utvivlsomt betragtet som vendt mod de faglige organisationer. Også de øvrige



udslag af sekterisme i RFO-arbejdet, som han fremhævede, måtte bære deres del af skylden for organisationens isolation.

Det er kendetegnende for DKP.s opgør med RFO-politikken (og for Kominterns med for den sags skyld), at anklagen for sekterisme kun blev rettet mod den praktiske gennemførelse af en politik, hvis principielle hovedlinie man i øvrigt fastholdt rigtigheden af. Men hvis man ved sekterisme forstår en politisk linie, der i sig selv er medvirkende til at isolere de revolutionære fra arbejderklassen, så må sekterismen vurderes grundlæggende at være forbundet med de centrale elementer i den politik, som DKP fik dikteret af Komintern. Men en kritik på det niveau var det af mange grunde umuligt for Aksel Larsen og partiet at fremføre.

Det væsentligste indhold i den nye politik (strejketaktikken, socialfascismeteorien og arbejdermassernes løsrivelse fra de reformistiske ledere) er tidligere berørt. En række, delvist specifikt danske, forhold medførte imidlertid, at en sådan politisk linie omkring 1930 var et halsbrækkende forehavende og reelt sekterisk i sin grundholdning. Nogle af de væsentligste forhindringer for en heldig gennemførelse af DKP.s og RFL.s forehavende skal her fremhæves.

Som noget grundlæggende må påpeges, at en revolutionær socialistisk ideologi og tradition på ingen måde var rodfæstet i den danske arbejderklasse. Tværtimod var den dybt præget af reformismen, en ideologisk orientering der havde sin baggrund i den tidligere omtalte sene udvikling af industrien og dens småkapitalistiske struktur. I samme retning virkede også de faglærte arbejderes traditionelle dominans i arbejderbevægelsens politiske og faglige organisationer. Da reformismen må formodes i arbejderklassen at have sin stærkeste basis i netop denne gruppe, var det med til yderligere at hæmme og forsinke udviklingen og udbredelser af mere radikale politiske ideer. Endelig var de betragtelige forbedringer af arbejderklassens levevilkår blevet opnået gennem kampe, der af den enkelte kunne opleves som hårde, men som dog samtidig langt fra antog samme tilspidsede karakter som i de mere udviklede industrilande. Klassekampen havde således i Danmark ikke tilført arbejderklassen det samme erfaringsmateriale som i andre lande, hvor man f.eks. i et ganske andet omfang havde måtte erfare, med hvilke midler den herskende klasse og dens allierede, den borgerlige stat, var rede til at forsvare deres herredømme.

Samtidig havde reformismen tilsyneladende i Danmark vist sin duelighed. De betydelige forbedringer af leveforholdene måtte for arbejderklassen være et synligt bevis på, at den politiske og faglige reformisme nok var værd at satse på. Og som det tidligere er nævnt, fremstod de faglige organisationer under alle omstændigheder som arbejderens væsentligste våben og beskytter. Hvis det en gang imellem føltes, at fremgangen var lidt langsom og ujævn, så kunne de med fortrøstning se frem til den dag, hvor Socialdemokratiet, arbejderens eget parti, der så kraftigt talte deres sag på rigsdagen, erobrede den politiske magt. At denne magtovertagelse kun kunne være et spørgsmål om tid, var stemmetalenes udvikling et tydeligt bevis på.

Hvis man på baggrund af disse mere almene betragtninger undersøger den aktuelle situation, da DKP lancerede sin nye politik, forekommer det, at tidspunktet næppe kunne have været mindre velvalgt. I kraft af at det lykkedes DSf at få forøget den gennemsnitlige nominelle løn en smule i 1930 og holde

den uændret i 1931, forbedredes reallønnen pga. prisfaldet i disse to år med sammenlagt over 12 pct. Det var den største fremgang i mange år, samtidig med at der i overenskomsterne i 1931 for første gang indgik en bestemmelse om ferie med løn.<sup>142</sup>

Samtidig nåede arbejderbevægelsen i april 1929 et af sine store mål: en socialdemokratisk ledet flertalsregering. Ganske vist opnåedes flertallet kun sammen med de radikale, og ganske vist rådede regeringen ikke over et flertal i landstinget. Det sidste henviste socialdemokraterne da også flittigt til, og med en vis ret, da kommunisterne på et senere tidspunkt påpegede de forskellige hjælpeforanstaltningers begrænsede karakter. Regeringen var vitterlig ofte nødt til at gå på kompromis med den borgerlige opposition om f.eks. understøttelsessatser for at i det mindste at få nogle forbedringer igennem. Især i den første tid var regeringens politik mere præget af de lovforslag, den fremlagde, end af hvad den egentlig fik gennemført. Men i betragtning af at arbejderklassens situation i øvrigt forbedredes mærkbart, var dens behov for at se resultater af Socialdemokratiets regeringsovertagelse på dette tidspunkt næppe så påtrængende. Samtidig var det utvivlsomt ikke uden betydning, at regeringen alene ved fremsættelse af lovforslag fik markeret sine hensigter.

I årene derefter, da krisens virkninger for alvor blev mærkbare, var der trods alt fortsat en mærkbar forskel på regeringens og den borgerlige oppositions politik. Socialdemokratiet var tydeligvis i langt højere grad end de sidste indstillet på at lette arbejderklassens situation i almindelighed og de arbejdsløses i særdeleshed. Som eksempler på hvad der blev gennemført kan nævnes beskæftigelsesarbejderne og de forbedrede understøttelsessatser.

På den baggrund må man konkludere, at iværksættelsen af en agitation i arbejderklassen i 1930, gående ud på at Socialdemokratiets og de faglige lederes aktuelle politik i et og alt var vendt mod dens grundlæggende interesser, i almindelighed måtte være vanskelig at forstå og fundamentalt stride mod arbejderklassens erfaring. Når arbejderne i en pjece udsendt af DKP i 1931 kunne læse, at opgaven nu måtte være »at bekæmpe Socialdemokratiet på det skarpeste« og »at befri arbejdermasserne fra det socialfascistiske fagforeningsbureaukratis indflydelse«, så kunne en sådan agitation kun tjene til at isolere kommunisterne i arbejderklassen som en talmæssig ubetydelig minoritet.<sup>143</sup>

Til slut skal nævnes, at DKP.s egen historie i sig selv bestemt ikke udgjorde noget aktiv, men tværtimod var en væsentlig hindring for massetilslutning til partiet og RFO. DKP.s muligheder for i arbejderklassen at optræde som en venstreopposition til Socialdemokratiet måtte i ikke uvæsentlig grad være bestemt af de historiske erfaringer, som arbejderne havde gjort med partiet. Disse erfaringer må i 1930 i altovervejende grad have været negative. De få hundrede kommunister i 20erne med den fremmedartede organisationsform og terminologi, evigt i indbyrdes strid, må have fremstået som alt andet end et seriøst arbejdende parti, som kunne eller ville varetage arbejderklassens interesser. Heller ikke den skiftende holdning til Socialdemokratiet må have vidnet om større politisk stabilitet. Da en række af partiets faglige tillidsfolk, deriblandt næsten alle dem der i det faglige hieraki var nået længere end til en fagforeningsbestyrelsespost, så oven i købet i 1930 med den mangeårige parti-formand i spidsen vendte tilbage til Socialdemokratiet, må mange have været

parate til at afskrive DKP fra det politiske landkort. Partiet må på det tidspunkt for selv de mest utilfredse lag i arbejderklassen have været et lidet troværdigt alternativ til Socialdemokratiet.

Når et parti med så ringe historiske forudsætninger og med en så sekterisk politisk alligevel formåede at samle en ganske vist relativ beskeden tilslutning til sit eget og RFO.s arbejde, så må forklaringen ligge i nogle af de forhold, der tidligere er fremhævet. Væsentligst i den kraftigt stigende arbejdsløshed, der nok for den enkelte kunne føles som noget i retning af en katastrofe og give grundlag for en vis desperation. Disse forhold var DKP i stand til at udnytte gennem det dygtige arbejde, som arbejdsløshedsbevægelsen udførte. Det er i den forbindelse oplysende lidt nøjere at betragte DKP.s og RFO.s medlemsbasis, for det er karakteristisk, at de arbejdsløse konstant udgjorde et flertal af medlemmerne, måske særlig udpræget for DKP.s vedkommende. Desuden var medlemmerne gennemgående meget unge. Der var i både DKP og RFO et relativt lille antal velskolede, revolutionære kommunister og nogle ligeledes fåtallige dygtige fagforeningsfolk. Men bortset fra denne talmæssigt meget beskeden gruppe, der bar organisationerne og utvivlsomt udførte et kæmpearbejde, er der ingen tvivl om, at medlemstabsens kvalitet gennemgående var meget ringe, et forhold som C. H. Petersen for RFO.s vedkommende allerede bemærkede i 1935. Medlemmerne var i reglen uden nogen form for skoling, og det var i ikke ringe udstrækning arbejderklassens mest uuddannede, uoplyste og primitive lag, der fyldte op i DKP.s og RFO.s organisationer. Det har næppe været muligt at undgå, at medlemsmassens standard fik konsekvenser for RFO-politikens praktiske gennemførelse og må være en del af skylden for den yderligere drejning i sekterisk retning, som var kendetegnende for dens forløb i Danmark. Disse for DKP lidet opmuntrende tilstande ændredes i nogen grad, da man slog ind på folkefrontspolitikken. Partiet fik efterhånden tilslutning fra en del ældre arbejdere, en større del af medlemmerne havde arbejde og der skete også en kvalitativ forbedring.

Der kan næppe herske tvivl om, at der gennem Socialdemokratiets regeringsovertagelse og krisepolitik blev skabt de hidtil bedste muligheder for etableringen af en opposition til venstre for partiet. Den åbenlyse modvilje mod statsmagtens indreb i fagbevægelsens uafhængighed og de faglige lederes accept heraf, som den kom til udtryk ffra traditionelt socialdemokratiske kredse, burde det have været muligt at udnytte til en begyndende organisering af den opposition i arbejderbevægelsen og måske især i den faglige arbejderbevægelse, som der hidtil kun havde været en yderst beskeden basis for. Og vel at mærke en organisering af arbejdere, der var mere repræsentative for deres klasse end dem, som følte sig tiltrukket af DKP og RFO. For det var karakteristisk, at de protesterende i vid udstrækning var de mere klassebevidste, fagligt aktive arbejdere og faglige tillidsfolk på fagforeningsniveau. En opposition, der var indstillet på et langsigtet arbejde og i stand til nøgternt og selvstændigt at vurdere, hvilke muligheder situationen indebar, kunne nok have bidraget til en befæstelse af den spirende skepsis overfor den socialdemokratiske reformisme.

Men disse muligheder blev i vidt omfang forspildt, fordi DKP.s og RFO.s politiske linie var uden forbindelse med virkeligheden, samtidig med at ven-



streoppositionen udenfor disse organisationer manglede alle forudsætninger for at markere sig selvstændigt. Det forekommer fristende at pege på, at en videreførelse af 20ernes faglige venstreklubber og den politiske linie, som de stod for, i langt højere grad ville have tjent det mål, som DKP og RFO havde sat sig: socialismens indførelse i Danmark.

## BILAG I

### Kildematerialet

*Aviser, tidsskrifter og blade* af forskellig art er for denne undersøgelse så afgjort den væsentligste kildegruppe. Især må *Arbejderbladet* fremhæves som en hovedkilde, en naturlig følge af, at RFO var et barn af DKP. Da RFO ydermere blev ledet af fremtrædende kommunister, er det helt uproblematisk at aflæse Arbejderbladets oplysninger om RFOs organisation og politik som udtryk for organisationens officielle opfattelse. Arbejderbladets omtale af RFO blev fra sommeren 1934 desværre indskrænket til et minimum, hvilket betyder, at man mht. oplysninger om RFO i det sidste halvandet år af dens levetid er mærkbart dårligere stillet. Som uofficielt talerør for RFO er Arbejderbladet som kilde naturligvis behæftet med oplagte svagheder. Foruden disse skal nævnes som noget væsentligt, at bladet stort set undlod omtale af nederlag og modgang af forskellig art, som DKP og RFO blev udsat for. Kun i forbindelse med de periodiske interne opgør i partiet om organisatoriske og politiske spørgsmål blev denne praksis afløst af en næsten demonstrativ åbenhed.

Som et kritisk korrektiv til Arbejderbladet er anvendt *Social-Demokraten*, der dog ikke er gennemgået systematisk, men især inddraget omkring afgørende begivenheder.

Blandt de mest centrale kilder må også nævnes tidsskriftet *Information*. Det blev fra begyndelsen af 1934 udgivet af Boserup-gruppen, der i *Information* selv formulerede formålet med sit politiske arbejde således: »Vi står i et og alt på de kommunistiske princippers grund og det er vort hovedformål at bidrage til skabelsen af et stærkt kommunistisk parti i Danmark.« (*Information* november/december 1934, p. 5). Gruppen bag *Information* lagde ikke skjul på sit tilhørsforhold til den internationale kommunistiske opposition under ledelse af den tidligere leder af det tyske kommunistiske parti, Heinrich Brandler. Et af de vigtigste stridspunkter mellem denne opposition og Komintern var netop ultra-venstre politikken fra 1928. Indholdsmæssigt lå *Information* på et efter danske forhold højt niveau. De ofte meget detaljerede faglige artikler var for de flestes vedkommende forfattet af C. H. Petersen, der på det tidspunkt var med i kredsen omkring den gamle syndikalistfører Chr. Christensen. Denne var iøvrigt også tilknyttet bladet. Artiklerne bar i høj grad præg af skepsis overfor DKPs og RFOs metoder i det faglige arbejde, samtidig med at de gav udtryk for enighed i sigtet med dette: skabelsen af en stærk fagopposition. Uenigheden var da heller ikke større, end at Chr. Christensen i 1934 dannede

en RFO-gruppe blandt arbejdsmændene i Silkeborg. Bladet er således til stor hjælp i forsøget på at finde frem til det reelle begivenhedsforløb på baggrund af Arbejderbladets og Social-Demokratens ofte ganske modstridende oplysninger. Desværre begyndte Information som nævnt først at udkomme i begyndelsen af 1934, hvilket dog samtidig betyder, at det til en vis grad er i stand til at udfylde det hul, der skabes af Arbejderbladets manglende dækning af RFOs virksomhed fra sommeren 1934.

Endelig er der i denne kildegruppe yderligere en række tidsskrifter, især fagtidsskrifter, samt et utal af blade, som blev udgivet af RFO og andre faglige grupperinger. Disse blade ville dog især have betydning, hvis man satte sig for detaljeret at undersøge RFOs virksomhed i enkelte forbund og især i enkelte fagforeninger. Noget sådant har ikke været hovedsigtet med dette arbejde, blot en undersøgelse af udviklingen i samtlige københavnske fagforeninger ville være et forehavende af helt uovereskueligt omfang og sprænge alle rammer.

### *Pjecer og lignende*

Der forefindes et righoldigt udvalg af pjecer af større eller mindre relevans for undersøgelsen. DKP udgav en lang række, de fleste indeholdende en redegørelse for partiets politik på et eller andet område. Desuden gav RFO selv enkelte pjecer hvilket også gjaldt for Socialdemokratiet. Blandt de vigtigste pjecer må nævnes »For Komintern« fra 1931, der indeholdt Kominterns åbne brev fra december 1929, »Kommunisterne Splitter« fra 1933 med gengivelse af Strassburgerteseerne, »Klar til kamp« fra 1932, der nærmest må betragtes som RFOs programskrift og »Beslutningerne på Oktoberkonferencen 1934«, den konference der skulle bringe DKP og RFO ud af isolationen.

### *Utrykt materiale*

Dette falder i to kategorier: arkivmateriale og et interview. Mht. det første har det desværre ikke været muligt at få adgang til DKPs arkiver. Det her anvendte udgøres derfor i alt væsentligt af AICs arkiv på ABA. AICs arkiv indeholder også materiale indsamlet af organisationens forgængere: Hovedorganisationernes Agitationskomite og Hovedorganisationernes Informations- og Propaganda-Afdeling. En mindre del af RFO-materialet er arkiveret selvsagt, men det blev imidlertid undersøgt under omstændigheder, der ikke gjorde det muligt at afgøre, hvilken del det drejede sig om. Noternes henvisninger til AICs arkiv kan derfor være ukorrekte.

Interviewet er med C. H. Petersen. Det foreligger i form af nogle notater fra en samtale 21.7.75, som blev arrangeret i forbindelse med udarbejdelsen af denne undersøgelse.

### *Fremstillinger*

Den videnskabelige litteratur, der er inddraget, udgøres især af afhandlinger om DKP og Komintern, samt af økonomiske historiske værker. Blandt de første skal især nævnes Lange og Meyer, De politiske arbejderinternationaler 1914-1934 og E.I. Schmidt, 30 års kommunistisk politik i Rusland og Vesteuropa. Den sidste er ganske vist ret populært anlagt, men da det har været van-

skeligt at fremskaffe relevant materiale om Komintern, har især en række citater måttet hentes fra dette værk.

Oplysningerne om den økonomiske udvikling stammer især fra Erling Olsen, Danmarks økonomiske historie siden 1750, og S. Å. Hansen, økonomisk vækst i Danmark, bd. 2, 1914-1970.

Endelig er gennemgået en række erindringer. Af en vis betydning har været Richard Jensen, »En omtumlet tilværelse«, og Aksel Larsen, »Aksel Larsen ser tilbage«.

## BILAG II

### RFOs organisatoriske struktur og presse

Det er ikke vanskeligt at få et overblik over RFOs organisatoriske opbygning. I principperne foreligger den fuldt belyst, idet den blev fastlagt i »Resolution om RFOs organisatoriske opbygning. Vedtaget på RFOs landsmøde januar 1933.« Resolutionen var til overflod bilagt en skitse, hvor de enkelte organisatoriske enheder er indtegnet på en måde, der klart viser deres indbyrdes stilling.

I resolutionen blev det fastslået, at RFOs organisatoriske opbygning måtte være således, at den kunne fremme løsningen af den dobbelte opgave:

»Det systematiske revolutionære oppositonsarbejde, og kamp med reformismen inden for fagforeningerne og forberedelsen, udløsningen og organiseringen af arbejderklassens faglige økonomiske kampe.«

Landsmødet opstillede følgende hovedlinier for opbygningen:

»RFOs tilhængere må sammenfattes såvel lokalt som industrivis. Tyngdepunktet skal lægges på arbejdspladserne, men organisationen skal være sådan, at arbejdet inden for fabrikernes rammer ikke hæmmes eller vanskeliggøres. Derfor skal de organisatoriske trin i opbygningen af RFO fra nederst til øverst være: bedriftsgruppen faggruppen, den lokale industrigruppe, den lokale fællesledelse (senere), distriktsledelsen og hovedledelsen. Ved distriktsledelser og hovedledelser organiseres industrisekretariater.«

De enkelte gruppers og ledelsers opgaver, indbyrdes relationer osv. fremgår også klart af landsmødets vedtagelser.

»*Bedriftsgruppen* er underste organisatoriske enhed. Alle kammerater af samme fag på samme arbejdsplads sammensluttet til en bedriftsgruppe under fagets RFO-gruppe i byen og vælger en gruppeleder (ledelse). Samtlige grupper på en arbejdsplads danner bedriftens FÆLLESGRUPPE, idet gruppelederne (ledelserne) tilsammen udgør fællesgruppeledelsen. Er kammeraterne i arbejdspladsens forskellige fag for fåtallige, konstitueres kun fællesgruppen, som står i nøje kontakt med industrigruppen i byen. Fællesgruppens økonomi er et lokalt anliggende.

*RFO-gruppen* (faggruppen) består i hver by af samtlige medlemmer af samme fagforening. I den forenes fagets bedriftsgruppen såvel som de



enkeltvis arbejdende kammerater og de arbejdsløse samt ungarbejdere og lærlinge. Der vælges en gruppeledelse, bedriftsgruppeledelserne fungerer som gruppens talsmænd på arbejdspladserne og vedligeholder intim kontakt med fællesgruppens ledelse. Medlemskort udstedes af og medlemsbidrag betales til faggruppen (kan gennem bedriftsgruppen betales på arbejdspladsen).

*Industrigruppen* består af faggrupperne indenfor samme industri i samme by. (med omegn). I industrigruppens ledelse bør samtlige tilsluttede gruppen være repræsenteret. Industrigruppen holder kontakt med industriens bedriftsgrupper og leder arbejdet på bedrifterne. Hvor lokale forhold umuliggør dannelsen af regulære industrigrupper som her skitseret, skal der under alle omstændigheder organiseres industriledelser for de vigtigste industrier.

*Den lokale fællesledelse* organiseres for hver by (med omegn), eventuelt for en større stationsby med tilhørende landdistrikt. Den vælges på lokale konferencer og der drages omsorg for, at samtlige industrier er repræsenteret i den. Fællesledelsen er mellem konferencerne øverste myndighed over sit område og leder arbejdet her. Den rekvirerer kort og mærker fra hovedledelsen (senere eventuelt fra distriktsledelsen) og leverer dem til grupperne. Hvorvidt dette skal ske direkte eller gennem industrigrupperne er afhængigt af de lokale forhold og ordnes lokalt.

Senere hen organiseres *distriktsledelser*. Distriktsledelsen vælges på distriktsmøder og er mellem disse øverste ledelse over distriktet. Den leder og organiserer arbejdet i sit område, holder kontakt med fællesledelserne, står i rapport til hovedledelsen, fra hvem den aftager kort, mærker m.m. og formidler disse videre til fællesledelserne. Agitationsmateriale, pjecer, tidsskrifter og RFO-blade skal derimod også efter distrikternes organisering i almindelighed gå direkte fra hovedledelsen til fællesledelserne (eller industrigrupperne). Ved hver distriktsledelse organiseres **INDUSTRISEKRETARIATER**.

Hovedledelsen bestemmer, ved forhandling med fællesledelserne, hvornår der skal oprettes distrikt og hvorledes dettes grænser skal være.

*Hovedledelsen for RFO* vælges på landsmødet til næste landsmøde og er øverste ledelse for hele landet. Den leder og fordeler arbejdet, giver paroler, lader fremstille agitationsmateriale, kort, mærker osv., og sørger for udgivelse af pjecer, og af et tidsskrift og udsender talere og instruktører osv.

I hovedledelsen skal alle distrikter og alle industrier være repræsenteret. Hovedledelsen vælger nu af sin midte et i København bosat *arbejdsudvalg* og et *sekretariat*.

Ved hovedledelsen organiseres (ligesom ved distriktsledelserne) *industrisekretariater*, som (senere gennem distrikternes industrisekretariater) holder forbindelse med industrigrupperne landet over, udsender anvisninger og materiale til dem, udgiver industriens RFO-blad osv. Industrisekretariatene står i nøje forbindelse med hovedledelsens sekretariat, industrisekretariatets leder skal være medlem af hovedledelsen. Industrisekretariatene organiserer industrikonferencer, såvel i lands- som i distriktsmålestok.

Til vartagelse og ledelse af det specielle oppositionsarbejde inden for de enkelte fagforbund organiserer hovedledelsen særlige *fagsekretariater*.« Landsmødets vedtagelser var i god overensstemmelse med de retningslinier, der indtil da var blevet fulgt og stod ved magt indtil landsmødet i september 1934. Der er naturligvis ikke hermed oplyst noget om, hvor meget af denne organisatoriske bygning der reelt eksisterede, eller om arbejdet faktisk var koncentreret om bedrifterne, således som strukturen og intentionerne bag den lagde op til. Det er områder, som særskilt må vurderes. Den indirekte valgmåde til de ledende organer, f.eks. hovedledelse, arbejdsudvalg og sekretariat, måtte gøre det til en let sag for kommunisterne, den eneste organiserede gruppe inden for RFO, at besætte disse poster.

Den umiddelbare baggrund for at landsmødet nåede frem til netop denne skitse for organisationens opbygning, fremgår af selve resolutionens tekst. Det hed heri, at hovedlinierne blev opstillet »på grundlag af beslutningerne fra oppositionskonferencen i maj 1932 og de i arbejdet siden da indvundne erfaringer...«. Denne konference er omtalt i teksten. Det egentlige forbillede for RFOs strukturelle opbygning var utvivlsomt hentet fra Tyskland, fra den tyske revolutionære fagopposition, RGO. I en kritik i 1935 og 36 af RFOs virksomhed var det da også et af Aksel Larsens hovedankepunkter, at man så ukritisk havde forsøgt at kopiere ikke blot RGOs struktur, men også dens hele arbejds- måde.

Næppe meget af denne struktur blev nogensinde realiseret uden for København, eksempelvis var der i Odense så sent som i februar 1934 hverken organiseret bedrifts- eller industrigrupper. (A 14. februar 1934, p. 7). Thi ligesom DKP var RFO væsentligst et københavnsk fænomen. Ganke vist blev der også oprettet grupper i de fleste større provinsbyer. Af Arbejderbladet fremgår det således, at der i kortere eller længere tid i hvert fald eksisterede fællesledelser i følgende byer: Horsens, Ålborg, Århus, Køge og Helsingør. Men antallet af medlemmer og sympatisører i provinsen udgjorde langt den mindste del. Dette har naturligvis forbindelse med industriens og i særlig grad den større industris koncentrering i og omkring København.

RFOs nære forbindelse med RFI blev stort set fortiet. Kun ét sted i det anvendte kildemateriale omtales denne tilknytning, i pjecen For Komintern, udgivet på Arbejderforlaget i 1931. I en ordforklaring blev det oplyst, at RFI var »sammenslutningen af revolutionære fagforeninger og den revolutionære fagopposition (RFO) i de forskellige lande«.

## RFO's PRESSE

RFOs største aktiv på dette område var naturligt nok Arbejderbladet. Heri bragtes indtil sommeren 1934 en fyldig omtale af RFOs virksomhed, og bladet optog i meget vid udstrækning organisationens resolutioner, opråb, mødeindkaldelser osv. I perioden efter sommeren 34 optrådte RFOs navn næsten udelukkende i møderubrikken, og omtalen af dens aktivitet var særdeles sparsom. I artikler af faglig art anvendtes oftest det noget ubestemte »opposition-

nen», en betegnelse der kunne dække over både RFO, Oktoberbevægelsen og kommunisterne.

RFO udgav selv et helt uoverskueligt antal blade, hvoraf langt de fleste var duplikerede. De kan groft inddeles i tre kategorier: et centralorgan, industriblade, og gruppeblade. Desuden blev der lejlighedsvis udsendt, oftest duplikerede, bedriftsaviser, strejkeaviser, løbesedler og lignende.

Man havde øjensynlig store vanskeligheder med at få stablet et levedygtigt *centralorgan* på benene. Først overtog man i maj 1931 Solidaritet for Fællesudvalget for de Arbejdsløse i København. Som fællesorgan for RFO og Venstreklubberne udkom det indtil januar 1932 med ialt 6 numre. I maj udkom det første nummer af Faglig Kamp, Centralorgan for den revolutionære fagopposition. Det blev i bladet antydnet, at RFO i den mellemliggende periode ikke havde haft noget centralorgan. Muligvis er Faglig Kamp kun udkommet med dette ene nummer, i 1934 var det i hvert fald blevet afløst af et særdeles primitivt, duplikeret blad, Bulletin, indeholdende kortfattede meddelelser fra hovedledelsen.

Både Solidaritet og Faglig Kamp indeholdt eller var tænkt at skulle indeholde meddelelser fra landsledelsen, referater fra RFO-landsmøder og konferencer, vurderinger af overenskomstforhold og regeringens politik m.m.

*Industribladene* var en gruppe på 8 blade, ligesom gruppebladene af et stærkt agitatorisk tilsnit. De havde forskellig levetid, men de fleste ophørte med at udkomme i forbindelse med RFOs opgivelse af de hidtidige organisationsprincipper på den 2. landskonference i september 1934.

De behandlede i første række emner som generelle overenskomstsspørgsmål, problemer vedrørende løn- og arbejdsforhold i industriens enkelte fag, de arbejdsløses stilling, samt forløbet af generalforsamlinger og kongresser. Naturligvis altid med hårde angreb på forbundsledelserne og DsF, samtidig med at man ivrigt agiterede for RFOs alternative linie. Også RFOs konferencer og beslutninger fik fyldig omtale. Men der blev også plads til artikler om f.eks. Sovjetunionen, fascisme, regeringens politik (f.eks. socialreformens virkninger), og udviklingen i Tyskland.

Oftest var det blade på 4-6 sider, Rød Kurs nærmest i avisformat, de øvrige betydeligt mindre. Kun for Rød Kurs' vedkommende er det muligt at sige noget om oplagets størrelse. Det lå i sommeren 1933 formentlig på 4.-5.000 eksemplarer. Tallet stammer fra en artikel i A. 26. september 1933 p. 9-10, om søfyrbøderforbundets erobring. Artiklen er oversat fra »Internationale Gewerkschafts-Pressekorespondenz«. Dette tidsskrift har det ikke været muligt at opspore, muligvis blev det udgivet af ISH.

Industribladene udkom regelmæssigt ca. en gang om måneden inden for perioden 1931/32-34, Transporten, Beklædningsarbejderen og Land-, Skov- og Gartneriarbejderen eksisterede dog kun meget kort tid. Rød Kurs og Restaurations-Funktionæren fortsatte helt til sommeren 1935, Hammer og Mejsel endog helt til marts 1936.

*Gruppebladene* var de enkelte RFO-gruppers egne blade. Der har muligvis været omkring 100 forskellige, langt de fleste duplikerede. Deres emneområde var især arbejdet på arbejdsplads- og fagforeningsniveau. At dømme ud fra de forholdsvis få trykte og de enkelte numre af de duplikerede, som det er lykke-



des at opspore, var det indholdsmæssige niveau især for de sidstnævntes vedkommende oftest særdeles lavt. Skældsord, injurier og mistænkeliggørelse erstattede ofte en egentlig argumentation.

Endelig blev der udgivet særlige RFO-blade for arbejderkvinderne, de uorganiserede, landarbejdere og småbrugere, for de to sidstnævnte gruppers vedkommende dog med meget ringe held. Det samme kan siges om enkelte fællesledelsers forsøg på lokalt at etablere deres egen presse. Egentlig i modstrid med RFOs organisationsprincipper fortsatte Lanternen, de kommunistiske søfolks blad fra 20'erne, med at udkomme som organ for RFO.

## NOTER:

1. Artiklen er en forkortet specialeopgave, afleveret ved Historisk Institut, Århus Universitet, i oktober 1975.
2. Erling Olsen, p. 177, tabel 4.
3. Erling Olsen, p. 212, tabel 2b.
4. Citeret efter Information maj 1934, p. 4. Den sidste sætning i citatet er også gengivet i Lange og Meyer p. 93. Derimod er Ib Nørunds gengivelse åbenbart tillempet en senere tids politiske behov, idet det her hedder: »Kommunisterne vil imidlertid ikke afvise under visse omstændigheder også at forhandle med lederne af de modstående arbejderpartier.« Det knager... 1, p. 114.
5. Beschlüsse, Resolutionen und Aufrufe p. 14 f.
6. *ibid.*, p. 55.
7. Cit. efter Information maj 1934, p. 4.
8. Inprekorr 25. juli 1928, p. 1308.
9. Offentliggjort i Danmark i 1933 i Hans (Hedtoft) Hansens pjece »Kommunisterne splitter«. Det er denne oversættelse, som er refereret i det følgende. Gengivelsen må vurderes som værende korrekt. Dels blev den aldrig bestridt af DKP, dels ville påviselige fejl have svækket dens agitationsværdi væsentligt.
10. Kommunisterne splitter p. 68.
11. *ibid.*, p. 76.
12. *ibid.* p. 80 f.
12. *ibid.* p. 82 f.
14. *ibid.* p. 92.
15. Offentliggjort i A. 10., 17., og 24. oktober 1930.
16. A. 17. okt. 1930 p. 5.
17. A. 24. okt. 1930 p. 4.
18. A. 5. sept. 1930, p. 2 og 4.
19. Aksel Larsen ser tilbage p. 50.
20. *ibid.*
21. Marie Nielsens arkiv.
22. A. 19. april 1929, p. 2.
23. A. 23. marts 1936, tillægget, p. 3.
24. I Bukarins beretning på verdenskongressen i 1928 opfordrede han til øget arbejde i biorganisationerne og omtalte i den forbindelse Venstreblokkene. Kilde: A. 3. august 1928, p. 5.
25. Faglig kamp, januar 1928.
26. *ibid.* maj 1928.
27. A. 18. juli 1930, p. 5 og 8.
28. A. 17. maj 1929, p. 5.
29. A. 3. maj 1929 p. 8.
30. A. 24. maj 1929 p. 1.
31. A. 18. juli 1930 p. 4.
32. Under samvirkets flsg p. 560.

33. A. 16. februar 1932, p. 1.
34. Kommunistisk Tidsskrift august 1933, p. 31.
35. A. 16. august 1935 p. 2.
36. Social-Demokraten 18. oktober 1934.
37. Socialisten nr. 9, 1935, p. 318.
38. Cit. efter Fascismen er fjenden p. 56.
39. Tillægget »Arbejderbladets Ugeblad«, 17. april 1936, p. 4.
40. Teser fra 12. EKKI-plenum, gengivet i A. 28. september 1932, p. 7.
41. A. 5. juni 1931 p. 5.
42. Se A. 10. oktober 1930 p. 2.
43. A. 5. juni 1931, p. 5.
44. ibid p. 8.
45. Pjecen kommunisterne splitter p. 70.
46. A. 30. oktober 1931 p. 6.
47. Disse oplysninger om Smedenes Fællesklub og Heinrich Wolf er meddelt af C. H. Petersen.  
Kilde: Interview med C. H. P.
48. A. 13. november 1931, p. 5.
49. A. 3. juni 1932 p. 2.
50. Pjecen Klar til Kamp p. 6 f.
51. ibid. p. 10 f.
52. Aksel Larsen betegnede i 1936 denne teori som »fagforeningsfjendsk«, og det var hans opfattelse, at de, der havde udarbejdet retningslinierne, ikke alle var overbevist, om, at teorien var rigtig. A. 13. marts 1936, tillægget p. 3.
53. A. 22. november 1932 p. 7.
54. Referatet er hentet fra A. 30. december 1932 p. 6 f.
55. I den del af artiklen, der er refereret i det sidste afsnit er der nogle meningsforstyrende fejl. De er forsøgt korrigeret ud fra sammenhængen.
56. Aksel Larsen skrev i A. 13. marts 1936, tillægget p. 6., at »... RFO var blevet udviklet fra teori, ja fra skrål... til organisatorisk virkelighed...«.
57. A. 14. oktober 1932 p. 1.
58. Mandatudvalgets indstilling, hvoraf der findes et eksemplar i AICs arkiv. I en tale som Aksel Larsen efter indholdet at dømme må have holdt på 13. EKKI-plenum i december i 1933 og hvoraf der findes et eksemplar i oversættelse i AICs arkiv, nævner han, at RFO havde 5000 medlemmer, hvoraf højst de 2000 var kommunister. Det sidste tal er utvivlsomt alt for stort, idet DKPs samlede medlemstal på det tidspunkt næppe var større.
59. A. 13. januar 1933 p. 3.
60. ibid.
61. A. 3. februar 1933. p. 5.
62. ibid.
63. Mod splittelsen nr. 1 1933, p. 1.
64. Mod Splittelsen nr. 2 1933 p. 2.
65. Social-Demokraten 4. februar 1933 p. 3.
66. Socialdemokratisk cirkulære, gengivet i A. 24. februar 1933 p. 3.
67. I juni 1920 stiftedes således Fabrikarbejderens faglige Klub for at dæmme op for »syndikalisternes terror«. Kilde: Fabriken. Organ for Fabrikarbejdernes faglige Klub, april 1934 p. 1.
68. Bladet udkom med 2 numre i februar-marts 1933 og 1 eller 2 i begyndelsen af 1934, i et oplag på 75-100.000. Kilde: En bygning. bd. 2, p. 328.
69. Mod Splittelsen nr. 1, 1933, p. 1.
70. Leder i Social-Demokraten 12. maj 1934 p. 6.
71. Socialdemokraten 16. april 1934 p. 1.
72. Social-Demokraten 27. januar 1933 p. 6.
73. Hammer og Mejsel marts 1933 p. 2.
74. Internationale Sømands- og Havnearbejderforbund, en officielt uafhængig organisation, oprettet på initiativ af Komintern i 1929/30.
75. Pjecen Teser og Beslutninger fra 13. plenum... p. 21.
76. At arbejdet blev intensiveret på det tidspunkt fremgår af den tale Aksel Larsen holdt, som omtales i note 58.

77. A. 1. februar 1934 p. 7.
78. A. 24. november 1933 p. 3.
79. A. 16. februar 1934 p. 3.
80. A. 26. april 1934, p. 1.
81. Kommunistisk Tidsskrift juli-august 1934, p. 236 og oktober-november 1934 p. 275.
82. Social-Demokraten 21. april 1934 p. 14.
83. Kommunistisk tidsskrift September 1934 p. 244.
84. A. 6. september 1934 p. 3.
85. A. 8. september 1934 p. 8.
86. Pjecen I selvkritikkens spejl p. 9.
87. Kommunistisk tidsskrift september 1934 p. 247.
88. Kommunistisk tidsskrift oktober-november 1934 p. 275.
89. For at være berettiget til understøttelse skulle en arbejdsløs have haft arbejde i mindst 10 mdr. i løbet af de sidste 2 år. Denne bestemmelse kunne dog sættes ud af kraft af socialministeren i en periode med stor arbejdsløshed. Retten til understøttelse bortfaldt dog i alle tilfælde, hvis den arbejdsløse ikke havde haft arbejde i mindst 26 eller 39 uger indenfor de sidste 3 eller 4 år. For atter at være berettiget til understøttelse skulle man derefter i 12 på hinanden følgende måneder have haft arbejde i mindst 26 uger.
90. Information september 1934 p. 12, A. 10. juli 1934 p. 3., A. 4. september 1934 p. 1.
91. A. 10. juli p. 1.
92. A. 24. august 1934 p. 4.
93. Pjecen Beslutningerne på Oktoberkonferencen 1934 p. 2.
94. Det knager ... bd. 1, p. 163: To trediedele af deltagerne var organiserede socialdemokrater og partiløse.
95. Indberetning til hovedorganisationernes Agitationskomité. Findes i AICs arkiv.
96. En håndskrevet tilføjelse på en af RFO-landsmødets resolutioner fra september 1934 lyder således: »Indsend alle RFO-kammeraters navn og adresse, der er valgt til fagforeningskonferencen 14-15. oktober. Men gør det nu!» Findes i AICs arkiv.
97. Pjecen Beslutningerne på Oktoberkonferencen 1934 p. 4 f.
98. ibid. p. 7.
99. ibid. p. 6.
100. Social-Demokraten 17. oktober 1934 p. 6.
101. Oktoberkonferencens Meddelelsesblad november 1934 p. 10.
102. ibid. december 1934 p. 6.
103. Partisekretær Johs. Hansen kom ind på dette forhold i sin tale på Kominterns 7. kongres, hvor han erkendte, at det havde været en svaghed, at der kun var blevet valgt få socialdemokratiske fagforeningsmedlemmer ind i Oktoberbevægelsens forretningsudvalg. Det havde lettet reformisternes angreb på bevægelsen. A. 28. august 1935, p. 3.
104. Resolution om DKPs arbejde og opgaver, vedtaget af C. K. i september 1934. Citeret efter Kommunistisk Tidsskrift oktober november 1934, p. 277.
105. Beretning fra Mandatkommissionen. Et eksemplar findes i AICs arkiv.
106. Resolution om RFOs virksomhed. Findes i AICs arkiv.
107. Resolution om den fremtidige organisatoriske opbygning. Findes i AICs arkiv.
108. ibid.
109. Dette var ihvertfald både C. H. Petersens og Martin Nielsens vurdering. Se Information januar 1935 p. 8. og Kommunistisk Tidsskrift februar 1935 p. 38.
110. A. 16. januar 1935 p. 3.
111. Onformation august 1935 p. 7.
112. A. 26. april 1935 p. 7.
112. A. 26. april 1935 p. 8.
113. A. 27. april 1935 p. 1.
114. Erling Olsen p. 215.
115. Vor Kamp kom med 2 numre i oktober 1935, hvoraf det ene var et valgnummer der blev uddelt i 400.000 eksemplarer, 1 i februar og 1 i april 1936.
116. Et eksempel kan belyse dette forhold. På kvindeligt Arbejderforbunds kongres i 1932 var der mødt 116 delegerede, repræsenterende 12.781 medlemmer i 62 afdelinger. Heraf havde afd. 5, de københavnske jern- og metalkvinder, med 3.300 medlemmer kun 18 delegerede, og afd. 1,



- ligeledes København, med 3.125 medlemmer 17. Hovedbestyrelsens medlemmer deltog med stemmeret, hvilket øgede afd. Is repræsentation med 4 til 21. De to københavnske afdelinger med tilsammen halvdelen af medlemmerne rådede således over lidt mindre end en trediedel af stemmerne. Kilde: A. 15. juli 1932 p. 2.
117. A. 18. juli 1935, p. 7.
  118. A. 3. september 1935, p. 4.
  119. A. 15. februar 1936, p. 5.
  120. A. 15. august 1930, p. 4.
  121. A. 26. juli 1934, p. 3.
  122. A. 18. august 1933 p. 1.
  123. Faklen januar 1936, p. 12.
  124. I januar 1934 var der oprettet 7 sådanne klubber i 6 forskellige byer: København, Ålborg, Esbjerg, Vejle, Helsingør og Århus. Klubberne udgav fra januar 1934 i fællesskab et blad, Medlemsbladet. Organ for søfolkenes oplysningsklubber. Kilde: Medlemsbladet januar 1934, p. 1.
  125. En fotografisk gengivelse af dette brev blev offentliggjort i Faklen august 1935 p. 187 og i A. 19. oktober 1934 p. 5. Dets ægthed blev aldrig bestridt.
  126. A. 3. maj p. 2.
  127. I december 1934 bragte Arbejderbladet et referat af en tale, som formanden for jernindustriens arbejdsgivere have holdt 19. september samme år. Af talen fremgik det, at Kjærhøjl til arbejdsgivernes overraskelse havde foreslået overenskomsterne forlænget til 1. januar 1937. På trods af at priserne i længere tid havde været stigende, havde der ikke været tale om pristalsregulering af lønningerne. Ønsket om forlængelse i 2 år have været begrundet med, at de årlige overenskomstforhandlinger skabte en vis uro, ordrer udeblev og skabte arbejdsløshed. Kilde: A. 5. december 1934 p. 1.
  128. Afdelingen havde tidligere været under kommunistisk ledelse, idet en af de faglige tillidsmænd, der udmeldte sig af DKP i 1930, Johs. Nielsen, på det tidspunkt var formand her.
  129. A. 24. januar 1935, p. 4.
  130. *ibid.*
  131. Ifølge Arbejderbladet domineredes malernes RFO-grupper i provinsen af socialdemokrater. A. 18. juni 1935, p. 7.
  132. Den mulige forklaring på RFOs styrke blandt malerne er meddelt af C. H. Petersen. Kilde: Interview med C. H. P.
  133. RFO-gruppens og den kommunistiske fraktions medlemstal er meddelt af C. H. Petersen. Kilde: interview med C. H. P.
  134. A. 28. oktober 1934, p. 3.
  135. A. 28. oktober 1934, p. 3.
  136. Fra maj 1935 udgav klubben bladet Arbejdets Kvinder.
  137. Aksel Larsens indlæg på kongressen er refereret efter A. 30. august 1935, tillægget Hammer og Segl p. 3 ff.
  138. Gengivet i A. 27. august 1935 p. 3f og 28. august p. 3.
  139. A. 13. marts 1936, tillægget p. 3 og 6.
  140. Tiden juni 1936 p. 181.
  141. Det er interessant at notere sig at A.L.s vurdering af RFO i kongresoplægget øjensynlig stadig er partiets officielle. Ib Nørlund skriver i Det Knager... følgende: »RFO, har i sin første periode positiv betydning som samlende centrum for et fagligt arbejde på klassekampgrundlag». Kilde: Det Knager... 1. p. 154.
  142. Under samvirkets flag p. 164.
  143. I pjecen For Komintern p. 14 og 18.

## LITTERATURLISTE

(Med undtagelse af RFO-bladene er kun de i noterne nævnte værker medtaget).

### Utrykt materiale

AICs arkiv.

Marie Nielsens arkiv.

Interview med C.H. Petersen 21.7.75.

### Aviser og blade

Arbejderbladet (forkortet A.).

Kommunistisk Tidsskrift (Tiden).

Social-Demkraten.

Socialisten.

Information.

Faglig Kamp.

Mod Splittelsen.

Fabrikken.

Oktoberkonferencens Meddelelsesblad.

Vor Kamp.

Faklen.

Medlemsbladet.

Internationale Presse-Korrespondenz.

### RFO-blade

Centralorgan: (Solidaritet), Faglig Kamp, Bulletin.

Industriblade: Den grafiske arbejder, Rød Kurs, Land-, Skov- og Gartnerarbejderen, Bygningsarbejderen, Beklædningsarbejderen, Transporten, Hammer og Mejsel, Restaurations-Funktionæren.

Gruppeblade og andre: (hvor ikke andet er nævnt, er de udgivet af en RFO-gruppe i København.) Havnearbejderen, Hooksen (havnearbejderne), Rattet, Bag Vindspejlet, Retningsviseren (chauffører, Odense), Sandpapiret (malerne), Snorslaget (Tømrerne), Kniplen (snedkerne), Cykelbudet, Tændsrøret, Isoleeringsarbejderen, De uorganiseredes Kamporgan, Kedelsmeden, Kokkenes RFO, Skotøjsarbejderen, Maskinarbejderen, Vinduespudseren, Skibssmeden, Grovsmeden, Bidetangen, Signalet, Enhedsfront, Specialarbejderen, Saksen (skrædderne), Murerarbejdsmanden, Hattemagerne, Stenhuggeren, Restaurationsarbejderen, Den røde Tråd (tekstilarbejderne), Pressen, Fra fabrik og Kontor, Medlemsblad for oppositionen i Litografisk Forbund, Gæring, Hospitalarbejderen (Husmedhjælpere og portører), Hatte- og Bundtmagernes Oppositionsblad, Skibet, Kokkenes Arbejdsløshedsblad, Formernes oplysningsblad, Grovfilen (DSMF Århus), Lanternen (Sømandsforbundet), Kvindernes Kamp (Kvindelig Arbejderforbund), Plovfuren (landarbejdere og småbrugere), Den arbejdsløse Medhjælper (HK), Rev. Folke Organ (Helsingør), Klar til Kamp (Sønderborg).

## **Pjecer og lignende**

Kommunisterne Splitter. Kbhn. 1933.

For Komintern. Kbhn. 1931.

Klar til Kamp. Kbhn. 1932.

Teser og beslutninger fra 13. plenum i Kominterns eksekutivkomité december 1933 og DKPs centralkomitémøde januar 1934. Kbhn. 1934.

I selvkritikkensspejl. Kbhn. 1934.

Beslutninger på Oktoberkonferencen 1934. Kbhn. 1934.

Georgi Dimitrov: Fascismen er fjenden. Kbhn. 1972.

Beschlüsse, Resolutionen und Aufrufe des 4. Kongresses der Roten Gewerkschafts-Internationale. Moskva 1928.

## **Fremstillinger**

Erik Ib Schmidt: 30 års kommunistisk politik i Rusland og Vesteuropa. Kbhn. 1948.

Ib Nørlund: Det knager i samfundets fuger og bånd. Kbhn. 1972.

Lange og Meyer: De politiske arbeiderinternasjonaler 1914-34. Oslo 1934.

Erling Olsen: Danmarks økonomiske historie siden 1750. Kbhn. 1967 - Under samvirkets flag. Kbhn. 1948.

Oluf Bertolt m.f.: En bygning vi rejser. Kbhn. 1954.

Aksel Larsen: Aksel Larsen ser tilbage. Kbhn. 1970.

Svend Aage Hansen: Økonomisk vækst i Danmark II, Kbhn. 1974.

## **SUMMARY**

In 1928 the Communist International changed its course after having pursued quite a moderat policy for some years. Hoping to force a revolution in Western Europe during the crisis which was presumably approaching, a radical policy was aimed at, especially turned against the Social Democrats. Part of this policy was the construction of a revolutionary opposition inside the reformist trade union movement, an opposition whose efforts especially aimed at fomenting labour conflicts.

Also the D.K.P., the Danish section of the Comintern was ordered to change its policy in accordance with the decisions taken in 1928. The D.K.P. was an amalgamation of various small revolutionary parties and groups founded shortly after the end of the war. The party was revaged with fighting wings through the twenties, the membership was a few hundred and its influence with the working class was insignificant. Only in 1930 the D.K.P. began the organization of the revolutionary union-opposition (R.F.O.) in Denmark. That happened not until the party committee had been removed by order from the Comintern and substituted by a new one. During the first 18 months there was no detectable progress. The Social Democratic government which had taken office in 1929 commanded great confidence among the working classes, the real wages of which were rising drastically. Only by the summer of 1931 the



first results started to show. Unemployment rose and reached 35 per cent by January 1932. Especially with the support of many unemployed a union opposition was built up, the foundation of which was groups of opposition in each separate trade union, mainly in Copenhagen. The R.F.O. had its strongest hold among the workers in the iron and steel industries and among the sailors. In 1933 the R.F.O. reached the peak of its strength as it succeeded in winning the majority in a number of union committees and in a single federation, namely the stokers'.

But the R.F.O. never became any real power in the Danish unionism. It only succeeded in provoking one labour conflict of importance, and the membership never passed a few thousand. Among other things the failing results were caused by the fact that the Social Democrats had started a very active campaign against the R.F.O. But also the traditional reformism including the connection with the Social Democrats was of consequence.

In the summer of 1934 the D.K.P. and R.F.O. had to realize that the revolutionary movement had fetched up in isolation and stagnancy. The party committee tried to account for the situation by accusing the R.F.O. of holding a sectarian line in its work. Through a broadly planned opposition-conference, the Octoberconference, the party tried, the same year, to make itself a broader platform concerning its trade union-work co-existing with the maintenance of the R.F.O. But with no considerable luck. When the Comintern proclaimed the popular front-policy at its 7. World Congress in 1935 the western sections dissolved the union-opposing groups. Thus also in Denmark, where the work of the R.F.O. was discontinued by the end of 1935.